

АДАПТИВНІ ПРОЦЕСИ В ОСВІТІ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

ТРЕТЬОЇ МІЖНАРОДНОЇ ЛІТНЬОЇ НАУКОВОЇ ОНЛАЙН-ШКОЛИ

**Adaptive Processes in
Education**

Collection of Materials

3rd International Scientific Summer Online School

Випуск 2(5), 2022
Issue 2(5), 2022

АДАПТИВНІ ПРОЦЕСИ В ОСВІТІ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ ТРЕТЬОЇ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ ЛІТНЬОЇ ОНЛАЙН ШКОЛИ

05.07-06.07.2022 року

Випуск 2 (5)

Adaptive Processes in Education

Collection of Materials 3rd International Scientific Summer Online School

July 5-7 2022

Issue 2 (5), 2022

Київ-Харків | Kyiv-Kharkiv
2022

УДК 37.014 (477) / UDC 37.014 (477)
А 28

Рекомендовано до друку засіданням Ради Громадської організації
«Школа адаптивного управління соціально-педагогічними системами»
(№ 3 від 23.08.2022 року)

Затверджено до друку рішенням засідання Вченої ради
Української інженерно-педагогічної академії, м. Харків
(протокол № 1 від 28.08.2022 року)

Recommended for publication by the meeting of the Council
of the Public Organization «School of Adaptive Management of Social and Pedagogical Systems»
(Protocol No. 3 dated 23.08.2022)

Recommended for Publication by the Academic Council
of the Ukrainian Engineering and Pedagogics Academy
(Protocol No. 1 dated 28.08.2022)

Рецензенти / Reviewers:

Гриньова Марина Вікторівна
Marina GRINYOVA

доктор педагогічних наук, професор,
член-кор. НАПН України
*Doctor in Education, Professor, Corresponding Member
in NAES of Ukraine;*

Брюханова Наталія Олександрівна
Natalia BRYUKHANOVA

доктор педагогічних наук, професор
Doctor in Education, Professor;

Прохорова Вікторія Володимирівна
Victoria PROKHOROVA

доктор економічних наук, професор
Doctor of Economics, Professor.

Адаптивні процеси в освіті: збірник матеріалів (тез доповідей) 3-ої Міжнародної
А 28 наукової літньої онлайн-школи; [за заг. ред. Г. В. Єльнікової, М. Л. Ростоки; ред. кол.:
Л. О. Ануфрієва, Л. О. Бачієва, З. В. Рябова; упорядн. М. Л. Росток]. Київ-Харків, 2022,
Вип. 2(5), 93 с.

Adaptive Processes in Education: collection of materials (abstracts) of the 3rd International Scientific
Summer Online School; [for general edr. H. V. Yelnikova, M. L. Rostoka; edr. col.: L. O. Anufrieva,
L. O. Bachieva, Z. V. Ryabova; comp. M. L. Rostoka]. Kyiv-Kharkiv, 2022, Issue 2(5), 93 p.

Збірник матеріалів Третьої міжнародної наукової літньої онлайн-школи «Адаптивні процеси в освіті» НЛШ-22, що відбулася 5-6 липня 2022 року в режимі онлайн, містить тези доповідей учасників та основні організаційні документи заходу. Тематику публікацій розміщено за науковими школами згідно з Програмою. Літня онлайн-школа є інтеграційною, єднає науковців, здобувачів наукових ступенів та роботу різних наукових шкіл: Громадської організації «Школа адаптивного управління соціально-педагогічними системами», Бердянського державного педагогічного університету, Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти НАПН України»; Інституту професійної освіти НАПН України, кафедри педагогіки, психології початкової освіти та освітнього менеджменту Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, кафедри педагогіки та менеджменту освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка та наукові мандри із зарубіжжя. У роботах висвітлено актуальні питання розвитку адаптивних процесів в освітній діяльності національних та зарубіжних закладів освіти. Збірник містить роботи, в яких розглянуто адаптивний характер освітніх систем Арадського університету «Аурел Влайку» (Румунія); Політехнічного інституту Порталегре (Португалія), закладів освіти США, Китаю та ін. У тезах доповідей розкриваються основні ідеї, проміжні та кінцеві результати наукових досліджень учасників НЛШ-22, що сприятиме активному обміну досвідом й застосуванню позитивних результатів презентованих досліджень вітчизняних та зарубіжних авторів у національній системі освіти України.

Матеріали НЛШ-22 можуть бути корисними для здобувачів наукової освіти та наукових ступенів і вчених звань, науковців, наукових працівників та викладачів освітніх закладів різного рівня організації, здобувачів вищої освіти та всіх тих, хто цікавиться проблематикою адаптивних процесів в науково-освітньому просторі. За порушення норм академічної доброчесності й етичних вимог до подання результатів наукових досліджень, за релевантність і достовірність змісту та поданих інформаційних даних у тезах доповідей на засадах чинного законодавства відповідальність несуть автори тез доповідей.

УДК 37.014 (477) / UDC 37.014 (477)
А 28

© ГО «ШАУСПС» / GO «SHAUPS», 2022
© Автори / Authors, 2022

ТРЕТЯ МІЖНАРОДНА НАУКОВА ЛІТНЯ ОНЛАЙН-ШКОЛА

АДАПТИВНІ ПРОЦЕСИ В ОСВІТІ

05.07–06.07.2022 року

Шановні колеги!

У часи невизначеності, в умовах воєнного стану, єднаймося та працюємо
заради ПЕРЕМОГИ! Слава Україні! Героям Слава!

Третя міжнародна наукова літня онлайн-школа «Адаптивні процеси в освіті» є інтеграційною, єднає здобувачів наукових ступенів та об'єднує роботу різних наукових шкіл: літньої наукової школи Громадської організації «Школа адаптивного управління соціально-педагогічними системами», наукової школи Бердянського державного педагогічного університету, презентаційну команду з досягнень науковців та здобувачів третього рівня вищої освіти Інституту професійної освіти Національної академії педагогічних наук України, літньої школи молодого вченого ДЗВО «Університет менеджменту освіти НАПН України» та здійснює наукові мандри із зарубіжжя. Такий формат проведення є інноваційним та відповідає контексту глобалізаційних процесів в освіті.

Тримаємо стрій! Все буде Україна!

З повагою,

професор Галина ЄЛЬНИКОВА,

*доктор педагогічних наук, засновник і голова ради
Громадської організації «Школа адаптивного управління
соціально-педагогічними системами», м. Харків, Україна*

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Сльникова Галина Василівна (голова) / Halyna YELNYKOVA – доктор педагогічних наук, професор, голова Ради Громадської організації «Школа адаптивного управління соціально-педагогічними системами», професор Української інженерно-педагогічної академії, м. Харків, Україна;

Рябова Зоя Вікторівна (заст. голови) / Zoya RYABOVA – доктор педагогічних наук, професор, заступник голови Ради Громадської організації «Школа адаптивного управління соціально-педагогічними системами», завідувач кафедри менеджменту освіти та права Центрального інституту післядипломної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти НАПН України», м. Київ, Україна;

Купріянов Олександр Володимирович (співголова) / Oleksandr KUPRIYANOV – доктор технічних наук, професор, проректор з наукової роботи Української інженерно-педагогічної академії, м. Харків, Україна;

Кретович Світлана Сергіївна / Svitlana KRETOVICH – кандидат педагогічних наук, завідувач відділом освіти та науки Департаменту з питань внутрішньої та гуманітарної політики Офісу Президента України, м. Київ, Україна;

Ануфрієва Оксана Леонідівна / Oksana ANYFRIIEVA – кандидат педагогічних наук, завідувач аспірантурою і докторантурою ДЗВО «Університет менеджменту освіти НАПН України», м. Київ, Україна;

Бачієва Лариса Олександрівна / Larysa BACHIEVA – кандидат педагогічних наук, доцент; доцент кафедри педагогіки, методики та менеджменту освіти Української інженерно-педагогічної академії; м. Харків, Україна;

Бсляєв Сергій Борисович / Serhii BIELIAIEV – доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогіки, психології початкової освіти та освітнього менеджменту Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, м. Харків, Україна;

Боднар Оксана Степанівна / Oksana BODNAR – доктор педагогічних наук, професор; професор кафедри педагогіки та менеджменту освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, Україна;

Бондаренко Тетяна Сергіївна / Tetiana BONDARENKO – доктор педагогічних наук, професор кафедри інформаційних комп'ютерних технологій і математики Української інженерно-педагогічної академії, м. Харків, Україна;

Келемен Габрієла / Gabriela KELEMEN – доктор технічних наук, професор, продекан факультету педагогічної, психології та соціальних наук, Арадського університету «Аурел Влайку», м. Арад, Румунія [Prof. Gabriela Kelemen, Ph.D. Vice-Dean, Faculty of Educational Science, Psychology and Social Sciences, «Aurel Vlaicu» University of Arad, Romania];

Кириченко Микола Олексійович / Mykola KIRICHENKO – доктор філософії, член-кореспондент Національної академії наук вищої освіти України, ректор ДЗВО «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України, м. Київ, Україна;

Кравець Світлана Григорівна / Svitlana KRAVETS – кандидат педагогічних наук, старший дослідник, завідувач лабораторії зарубіжних систем професійної освіти і навчання Інституту професійної освіти НАПН України, м. Київ, Україна;

Крижко Василь Васильович / Vasil KRYZHKO – кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту та адміністрування Бердянського державного педагогічного університету, м. Бердянськ, Україна;

Лазарєв Микола Іванович / Mykola LAZARIEV – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри краєзнавчо-туристичної роботи, соціальних і гуманітарних наук Української інженерно-педагогічної академії, м. Харків, Україна;

Лазарєва Тетяна Анатоліївна / Tetiana LAZARIEVA – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри харчових технологій, легкої промисловості і дизайну Української інженерно-педагогічної академії, м. Харків, Україна;

Лузан Людмила Олександрівна / Liudmyla LUZAN – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри методики навчання мов і літератури КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти», м. Харків, Україна;

Лузан Петро Григорович / Petro LUZAN – доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник лабораторії науково-методичного супроводу підготовки фахівців у коледжах і технікумах Інституту професійної освіти НАПН України, м. Київ, Україна;

Кардосо Луїс Мігель / Luis Miguel CARDOSO – кандидат сучасних мов і літератур, професор Політехнічного інституту Порталегре, Португалія [Prof. Luis Miguel Cardoso Ph.D in Modern Languages and Literatures, Polytechnic Institute of Portalegre, Portugal];

Покроєва Любов Денисівна / Pokroyeva Lyubov – кандидат педагогічних наук, доцент, ректор КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти», м. Харків, Україна;

Полякова Ганна Анатоліївна / Hanna POLIAKOVA – кандидат педагогічних наук, доцент, керівник відділу забезпечення якості освіти та інноваційного розвитку Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця, м. Харків, Україна;

Пушкарєва Тамара Олексіївна / Tamara PUSHKAREVA – начальник відділу проєктної діяльності державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» Міністерства освіти та науки України, керівник Академії інноваційного розвитку освіти, м. Київ, Україна;

Ростока Марина Львівна / Marina ROSTOKA – кандидат педагогічних наук, старший дослідник, старший науковий співробітник відділу наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти, Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського, докторант, м. Київ, Україна;

Савченко Ірина Миколаївна / Iryna SAVCHENKO – кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, учений секретар Національного центру «Мала академія наук України», м. Київ, Україна;

Сорочан Тамара Михайлівна / Tamara SOROCHAN – доктор педагогічних наук, професор, заслужений працівник освіти України, директор Центрального інституту післядипломної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти НАПН України», м. Київ, Україна;

Теловата Марія Теодозіївна / Mariia TELOVATA – доктор педагогічних наук, професор, заступник директора з наукової роботи Інституту професійної освіти НАПН України, м. Київ, Україна;

Центр організації і проведення:

Українська інженерно-педагогічна академія,
Україна, м. Харків, вул. Університетська, 16,

Державний заклад вищої освіти «Університет менеджменту освіти НАПН України»,
Україна, м. Київ, вул. Січових Стрільців, 52-а

Робочі мови:

українська, англійська

ПРОГРАМНИЙ РЕГЛАМЕНТ

<u>1-й день</u> 05.07.2022 10:00–17:00	<ol style="list-style-type: none">Відкриття 3-ої Міжнародної наукової літньої онлайн школи та комунікаційне вітання й реєстрація учасників.Виступ завідувача сектором координації наукових досліджень науково-організаційного відділу НАПН України, кандидата педагогічних наук, старшого наукового співробітника Людмили Василівни Тищенко (надання відповідей на актуальні питання здобувачів наукової освіти та наукових ступенів).Онлайн-виступи науковців і здобувачів наукової освіти та наукових ступенів ГО ШАУСПС (виступи за програмою Літньої школи).Інтерактивні зустрічі за інтересами щодо розроблення інноваційних ідей в дисертаціях (паралельна робота за трьома робочими групами в онлайн кабінетах).Онлайн-дискурс: доповіді представників наукової школи Інституту професійної освіти НАПН України.Наукові зустрічі «Мандрівка зарубіжжям»: Workshop — Стамбульський університет (м. Стамбул, Туреччина), Інститут педагогіки Гуманітарно-Природничого Університету імені Яна Длугоша, м. Ченстохов, Республіка Польща та ін.Виступи науковців та аспірантів кафедри педагогіки, психології початкової освіти та освітнього менеджменту Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.Консультації аспірантів, докторантів, здобувачів наукової освіти та наукових ступенів (онлайн).
<u>2-й день</u> 06.07.2022 10:00–17:00	<ol style="list-style-type: none">Онлайн-дискурс: доповіді представників наукової школи кафедри менеджменту та адміністрування Бердянського державного педагогічного університету.Презентація досягнень науковців та здобувачів наукової освіти й наукових ступенів Університету менеджменту освіти НАПН України.Онлайн-виступи науковців та здобувачів наукової освіти і наукових ступенів кафедри педагогіки та менеджменту освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.Інтерактивні зустрічі за інтересами щодо розроблення інноваційних ідей в дисертаціях (паралельна робота за трьома робочими групами в онлайн-кабінетах).Наукові зустрічі «Мандрівка зарубіжжям»: презентації досвіду науковців (онлайн та офлайн) Університету Костянтина Філософа в Нітрі (м. Нітра, Словаччина); Політехнічного інституту Порталегре, Португалія.Виступ члена експертної ради Вищої атестаційної комісії України доктора педагогічних наук, професора Миколи Івановича Лазарева (надання відповідей на актуальні питання здобувачів наукової освіти та наукових ступенів).Feedback.

Для учасників 3-ої Міжнародної наукової літньої онлайн-школи додатково надається можливість опублікувати статтю в електронному науковому фаховому виданні «Адаптивне управління: теорія і практика» (Серія «Педагогіка» за спеціальностями 011, 012, 013, 014, 015, 016, 231 – планується до видання в четвертому кварталі 2022 р.), (Серія «Економіка» за спеціальностями 051, 071, 072, 073, 075, 076, 232, 241, 281, 292 – планується до видання у третьому кварталі 2022 року). Журнал включено до переліку електронних наукових фахових видань України категорії «Б», у яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора наук і доктора філософії, а також власні дослідження педагогів України й зарубіжжя (наказ МОН України № 886 від 02.07.2020 р.). Видання розміщене в середовищі Platform & workflow by OJS/PKP. Кожна стаття проходить сліпе рецензування й перевірку на плагіат, після чого отримує унікальний ідентифікатор DOI. Сайт видання: <https://amtp.org.ua>. Додаткову інформацію щодо умов розміщення й підготовки публікацій можна отримати за адресою: lazareva_t.a@ukr.net.

ЗМІСТ / CONTENT	
Відкриття 3-ої Міжнародної наукової літньої онлайн школи	1
Організаційний комітет 3-ої Міжнародної наукової літньої онлайн школи	2
Програмний регламент 3-ої Міжнародної наукової літньої онлайн школи	6
Акімова Олена Михайлівна / Olena AKIMOVA Спільне викладання в класах з інклюзивною формою навчання в умовах воєнного стану [Joint Teaching in Classes with an Inclusive form of Education in the Conditions of Martial Law]	10
Бєляєв Сергій Борисович / Serhii BIELIAIEV Організація освітнього процесу в закладах вищої освіти у місцях активних бойових дій [Organization of the Educational Process in Institutions of Higher Education in Places of Active Hostilities]	12
Боднар Оксана Степанівна, Василенко Галина Дмитрівна / Oksana BODNAR, Halyna VASYLENKO Адаптивний компонент експертно-консультативної діяльності центру професійного розвитку [Adaptive Component of the Professional Development Center's Expert-Consultative Activity]	14
Бондаренко Тетяна Сергіївна / Tetiana BONDARENKO Моделювання навчальної діяльності майбутніх ІТ-фахівців засобами нечіткої логіки [Modeling the Educational Activity of Future IT Specialists by Means of Fuzzy Logic]	17
Гавлітіна Тетяна Миколаївна / Tetyana GAVLITINA Нові підходи та нововведення на адаптаційному циклі базової середньої освіти в новій українській школі [New Approaches and Innovations in the Adaptation Cycle of Basic Secondary Education in the New Ukrainian School]	20
Гапон Леся Олексіївна / Lesia HAPON Рейтинговий підхід до аналізу уроку словесності в адаптивному освітньому середовищі [A Rating Approach to the Analysis of a Literature Lesson in an Adaptive Educational Environment]	32
Германсон Галина Олегівна / Halyna HERMANSON Діджиталізація управлінських процесів закладу загальної середньої освіти [Digitization of Management Processes of a Secondary Education Institution]	34
Горішна Оксана Мирославівна / Oksana HORISHNA Принцип адаптивності у подоланні опору змінам у закладі загальної середньої освіти [The Principle of Adaptability in Overcoming Resistance to Changes in an Institution of General Secondary Education]	37
Груць Галина Михайлівна, Король Вікторія / Halyna GRUTS, Victoria COROL Використання аксіологічного підходу для управління організаційною поведінкою персоналу в адаптивному аспекті [Using an Axiological Approach to Manage the Organizational Behavior of Personnel in an Adaptive Aspect]	40
Дерека Катерина Олександрівна / Kateryna DEREKA Переваги використання сервісу Classkick при вивченні іноземної мови у фахових коледжах [Features Advantages of Using the Classkick Service When Learning a Foreign Language in Vocational Colleges]	43
Єльнікова Галина Василівна / Halyna YELNYKOVA Особливості підготовки дисертаційного дослідження в умовах невизначеності [Peculiarities of Preparing a Dissertation Research in Conditions of Uncertainty]	45
Жога Руслан Анатолійович / Ruslan ZHOGA Особливості адаптації майбутніх вчителів музичного мистецтва без початкового музичного досвіду в середовищі закладу вищої освіти [Peculiarities of Adaptation of future Music Teachers Without Initial Musical Experience in the Environment of a Higher Education Institution]	47

Заслоцька Наталія / Natalia ZASLOTSKA Педагогічні умови формування правової компетентності майбутніх агентів з організації туризму в закладах професійної освіти [Pedagogical Conditions for the Formation of Legal Competence of Future Tourism Agents in Professional Education Institutions]	49
Калаур Світлана Миколаївна, Туровська Ірина Олександрівна / Svitlana KALAUR, Iryna TUROVSKAYA Інтеграція акмеологічного та адаптивного підходів в управлінні медичним коледжем [Integration of Acmeological and Adaptive Approaches in the Management of a Medical College] ...	51
Квятковська Анна Олегівна / Анна KVIATKOVSKA Аналіз факторів, які впливають на мотивацію студентів при змішаному навчанні [Analysis of Factors Affecting Students' Motivation in Blended Learning]	53
Клясен Наталія Леонідівна / Natalia KLYASEN Дослідження системи управління освітою та науково-методичного супроводу професійної діяльності підпрацівників в умовах децентралізації [Study of the Education Management System and Scientific and Methodological Support of the Professional Activity of Pedagogues in Conditions of Decentralization]	55
Коврига Олена Сергіївна / Olena KOVRYGA Використання міжнародного досвіду у здійсненні державної політики підтримки обдарованої молоді в Україні [The Use of International Experience in the Implementation of the State Policy of Supporting Gifted Youth in Ukraine]	58
Кондратенко Юлія Ігорівна / Yuliya KONDRATENKO Розвиток провідницьких якостей з погляду акмеологічного підходу [Development of Leadership Qualities From the Point of View of Acmeological Approach]	59
Кравченко Ганна Юріївна / Anna KRAVCHENKO Сучасні аспекти наукових змін: інноваційні ідеї у дисертаційних дослідженнях китайських аспірантів університету мистецтв і наук у Сичуані, ПР Китай [Contemporary Aspects of Scientific Change: Innovative Ideas in Dissertation Research of Chinese Postgraduate Students of Sichuan University of Arts and Sciences, PR China]	62
Кушнір Вікторія Владиславівна / Victoria KUSHNIR Адаптивні процеси в освіті очима класиків та сучасних дослідників [Adaptive Processes in Education Through the Eyes of Classics and Modern Researchers]	64
Лузан Людмила Олександрівна / Liudmyla LUZAN Основоположні засади підготовки та написання науково-методичної статті – пріоритетного виду підвищення кваліфікації педагога [Fundamental Principles of Preparing and Writing a Scientific-Methodical Article – a Priority Type of Teacher Qualification Improvement]	67
Лучанінова Ольга Петрівна / Olha LUCHANINOVA Психолого-педагогічні основи підготовки дисертаційного дослідження в умовах воєнного стану [Psychological-Pedagogical Foundations of Dissertation Research Preparation Under Martial Law]	72
Муринович Наталія / Nataliya MURINOVYCH Формування дидактичної компетентності майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю в контексті вимог роботодавців [Formation of Didactic Competence of Future Engineers-Pedagogues of the Computer Profile in the Context of Employers' Requirements]	75
Ростока Марина Львівна / Marina ROSTOKA Науково-аналітичні огляди як адаптивна методика систематизації й узагальнення дослідницької інформації [Scientific and Analytical Reviews as an Adaptive Method of Systematization and Generalization of Research Information]	77
Рябова Зоя Вікторівна / Zoya RYABOVA Результати наукового дослідження: зміст та презентація [Results of Scientific Research: Content and Presentation]	80

Салагуб Людмила Іванівна / Lyudmila SALAGUB Переформування та адаптація історичного контенту: аспект вивчення політичної культури гетьманщини XVIII ст. у контексті реалій сьогодення [Reshaping and Adaptation of Historical Content: an Aspect of the Study of the Political Culture of the Hetmanate of the 18 th Century. in the Context of Today's Realities]	82
Черевичний Геннадій Семенович / Gennadii CHEREVYCHNYI Актуалізація проблеми формування національної ідентичності майбутніх учителів історії в університетах України з імплементацією досвіду Республіки Польща [Updating the Process of Forming the National Identity of Future History Teachers in Ukrainian Universities with the Implementation of the Experience of the Republic of Poland]	85
Чуприна Олександр Анатолійович, Назаренко Василь Павлович / Oleksandr CHUPRYNA, Vasyl NAZARENKO Адаптація освітнього простору ліцею через створення цифрового закладу на платформі HUMAN-школа [Adaptation of the Educational Space of the Lyceum Through Creation of a Digital Institution on the Human School Platform]	87
Шевченко Олександр Сергійович / Alexander SHEVCHENKO Дидактична адаптація медичної інформації для викладання валеологічних дисциплін студентам немедичного профілю [Didactic Adaptation of Medical Information for Teaching Valeological Disciplines for Non-Medical Students] (англ.)	91
АВТОРИ ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ / Authors of Theses of Reports	92

КОНТЕНТ
(ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ УЧАСНИКІВ 3-й МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ ЛІТНЬОЇ ОНЛАЙН ШКОЛИ
«АДАПТИВНІ ПРОЦЕСИ В ОСВІТІ»)

CONTENT
(Abstracts of the Reports of the Participants of the 3rd International Scientific Summer
Online School «Adaptive Processes in Education»)

Спільне викладання в класах з інклюзивною формою навчання
в умовах воєнного стану

Акімова Олена Михайлівна

Joint Teaching in Classes with an Inclusive form of Education in the Conditions of Martial Law

Olena AKIMOVA

elenkaakimova@ukr.net

Упровадження Концепції «Нова українська школа» зробило акцент на засадах філософії інклюзивної освіти, створило умови для включення кожної дитини, незалежно від специфічних ознак сформованості психофізичного, соціального розвитку в освітній процес сучасної системи освіти. Законодавча база України створює умови щодо впровадження соціальної моделі, засади якої окреслено в «Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти», що набуло чинності з 1 січня 2022 р. [2]. Вперше в нашій державі документ чітко визначив організаційний порядок для забезпечення інклюзивних потреб школярів за інституційною очною формою здобуття освіти у закладах загальної середньої освіти відповідно ступенів, обсягів тимчасової або постійної підтримки, запитів дитини, що надається в закладі освіти та з урахуванням способів викладання в класі. Стратегія спільного викладання в умовах воєнного стану відповідно до запитів дитини відображає одну з головних демократичних ідей – всі діти є цінними і активними членами громади.

Н. Софій визначає зміст поняття «спільне викладання» як процес організації навчання у класі, коли члени команди психолого-педагогічного супроводу разом здійснюють викладання в єдиному фізичному середовищі, наприклад, класна чи ресурсна кімната, у різноманітному за складом колективі школярів, поміж яких присутні діти з особливими освітніми потребами та діти, які потребують тимчасової або постійної підтримки [3].

Е. Данілавичюте й С. Литовченко розрізняють три основні моделі спільного викладання, а саме [2]:

1. Консультування, коли один із членів команди психолого-педагогічного супроводу виступає інструктором у проблемах реалізації адаптації та модифікації щодо навчальних програм, навчального середовища, формування системи оцінювання;

2. Навчання, коли члени команди психолого-педагогічного супроводу по черзі «навчають» один-одного в питаннях супроводу та розв'язання проблем у ході реалізації адаптації та модифікації навчальних програм, вибору методів викладання, форм, інструментів, ресурсів, в яких вони вважаються більш досвідченими, ніж інші члени команди;

3. Співпраці, коли члени команди психолого-педагогічного супроводу здійснюють поділ обов'язків у процесі планування, проведення та оцінювання результатів як проведених занять, так і реалізації індивідуальної програми та плану здобувача освіти. Модель передбачає наступні форми спільного викладання:

- підтримуюче, передбачає спільне планування уроку, розподіл складових частин для роботи поміж учасниками процесу викладання, розподіляє ролі, коли один викладає, інший допомагає;

- паралельне, передбачає одночасну роботу учасників процесу викладання з різними групами учнів в одному класі, спосіб створює умови для індивідуалізації та диференціації, урахування запитів та можливостей школярів;

- додаткове, передбачає, що один з педагогів підвищує якість викладання іншого учасника, уточнює інформацію;

- викладання в команді, передбачає спільне планування уроку, розподіл складових частин для роботи, відбувається у ході одночасної роботи поміж учасниками процесу викладання, створює умови для прояву досвіду кращих власних практик учасників процесу викладання.

Стисло охарактеризуємо різноманітні аспекти роботи учасників процесу викладання в умовах воєнного стану супроводу дітей з особливими освітніми потребами або школярів евакуйованих з інших областей України:

- знайомство з дидактичним чи виховним матеріалом;
- отримання загальної характеристики дитини, вивчення її нагальних запитів;
- ознайомлення із формами, методами, принципами дистанційного навчання, прийнятих у закладі освіти за місцем тимчасового перебування;

- надання інформації щодо розкладу, дотримання процедурних вимог;
- встановлення контактів із всіма вчителями до початку навчання; розв'язання питань, пов'язаних із використанням освітньо-інформаційної платформи;

- інструктаж родин; отримання підсумкових матеріалів та контроль електронного журналу; проектування прийомів усунення труднощів та бар'єрів разом з іншими учасниками освітнього процесу тощо.

Отже, спільне викладання в класах в умовах воєнного стану передбачає своєчасне визначення освітніх запитів та опрацювання відповідних ресурсів, інструментів для реалізації права здобуття освіти незалежно від впливу на систему освіти зовнішніх та внутрішніх чинників.

Бібліографія:

1. Данілавичюте Е. А., Литовченко С. В. (2012). Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі: навч.-метод. посіб.; [за ред. А. А. Колупасвої]. Київ : Вид-ча група «А.С.К.», 360 с.
2. Законодавство України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/index> (дата звернення: 03.07.2022).
3. Софій Н. З. (2015). Спільне викладання в інклюзивному класі: метод. матер. Київ : ТОВ Вид-ий дім «Плеяди», 70 с.

References:

1. Danilavichiutė E. A., Lytovchenko S. V. (2012). Stratehii vykladannia v inkliuzyvnomu navchalnomu zakladi: navch.-metod. posib.; [za red. A. A. Kolupaievoi]. Kyiv : Vyd-cha hrupa «A.S.K.», 360 s.
2. Zakonodavstvo Ukrainy. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/index> (data zvernennia: 03.07.2022).
3. Sofii N. Z. (2015). Spilne vykladannia v inkliuzyvnomu klasi: metod. mater. Kyiv : TOV Vyd-yi dim «Pleiady», 70 s.

Організація освітнього процесу в закладах вищої освіти у місцях активних бойових дій

Беляєв Сергій Борисович

Organization of the Educational Process in Institutions of Higher Education
in Places of Active Hostilities

Serhii BIELIAIEV

sergejbelaev741@gmail.com

З початком військової агресії проти України заклади освіти постали перед необхідністю вирішення питання збереження освітнього процесу. З цією метою потрібно було з'ясувати можливості доступу до різного роду контенту здобувачів освіти, можливості викладачів підтримувати в оптимальному темпі просування у відповідності до навчальних програм. Для закладів вищої освіти вирішення цього питання об'єктивно має свої специфічні властивості, що обумовлюються змістом освітньо-професійних програм у відповідності до окремих спеціальностей.

Досвід організації освітнього процесу Комунального закладу «Харківська Гуманітарно-Педагогічна Академія» Харківської обласної ради прямо пов'язаний з професійної підготовкою вчителів, що дає можливість для певних узагальнень щодо практики організації освітнього процесу з використанням засобів дистанційного навчання. Професійна підготовка майбутніх учителів передбачає використання різних педагогічних технологій [2, 4], а також професійну готовність до розроблення інноваційних засобів та методів навчання [1], розроблення освітніх технологій тощо [3]. Таким вимогам

мають відповідати і викладачі, які мають забезпечити організацію освітнього процесу, формування системи загальних та професійних компетентностей.

В умовах ведення активних бойових дій навчання в очному форматі стало неможливим, що обумовило необхідність пошуку нових технічних та організаційних можливостей щодо організації освітнього процесу. Навчання в умовах карантинних обмежень у минулих роках вже дало певний досвід використання різних засобів дистанційного зв'язку. У той же час зазначене навчання передбачало роботу переважно у синхронному режимі. Це стосувалось у першу чергу лекційних та семінарсько-практичних занять. Лекції проводились за розкладом, а контроль за дотриманням розкладу могли здійснювати особи з числа адміністративного персоналу.

У воєнний час кардинально змінились умови навчання з використанням засобів дистанційного зв'язку. Перебування в укриттях невизначений час у практично унеможливило синхронне навчання. Викладачі, а разом із ними і здобувачі освіти опинились в умовах відсутності регулярного якісного доступу до мережі Інтернет. В окремих випадках навіть якість звичайного мобільного зв'язку лише давала можливість надсилати короткі повідомлення. Все це уторило нові об'єктивні завдання, які необхідно ефективно розв'язувати вже з використанням нових підходів, засобів, прийомів.

Відновлення освітнього процесу з 14 березня 2022 року стало можливим завдяки використанню засобів дистанційного зв'язку, але принциповою відмінністю стало збільшення питомої ваги проведення занять в асинхронному режимі. Матеріали, які мали бути надані здобувачам освіти, розміщувались в Google-класі, який став фактично основним засобом комунікації. Лекційні матеріали, завдання для семінарсько-практичних занять, індивідуальні завдання здобувачі освіти мали знаходити на цьому ресурсі у той зручний для себе час, коли не лунали сигнали повітряної тривоги, була можливість отримати доступ до мережі Інтернет. Виконання отриманих завдань також передбачало зручний індивідуальних темп роботи, що мало дати можливість здобувачам освіти, які перебувають в різних місцях і в різних умовах для життя і навчання, знаходити час та виконувати отримані завдання враховуючи вплив зовнішніх умов та індивідуальні реакції на стрес.

Слід відзначити, що проведення екзаменаційної сесії також показало доцільність розширення технічних засобів дистанційного навчання, оскільки нестабільний зв'язок суттєво погіршував комунікацію між учасниками освітнього процесу. Окремі здобувачі освіти потребували додаткового надсилання на персональну електронну пошту, або з допомогою Viber, Telegram, WhatsApp, Messenger текстів лекцій, індивідуальних завдань. Так само здійснювався і зворотних зв'язок.

Вже знайоме усім після карантинних обмежень останніх років проведення іспиту в режимі відео конференції вимагало використання додатково Viber, Telegram, WhatsApp, які уможливили дублювання розсилки екзаменаційних білетів, виведення в ефір відповідей здобувачів освіти, які не мають можливості долучитись до відеоконференції через відсутність якісного зв'язку. Таким чином, в умовах військової агресії управління освітнім процесом мало адаптуватись до нових об'єктивних умов доступу його учасників до засобів дистанційного зв'язку, що й обумовило розширення спектру таких засобів з одночасним переходом до здебільшого асинхронного навчання через необхідність тривалий час знаходитись в укриттях без доступу до якісного зв'язку.

Бібліографія:

1. Беляєв С. Б. (2011). Технологічна підготовка вчителя до інноваційної діяльності. *Наукові записки кафедри педагогіки : зб. наук. праць*. Харків : Вид-ий центр ХНУ, Вип. 26. С. 14-21.
2. Беляєв С. Б. (2015). Засоби професійної підготовки до використання педагогічних технологій. *Молодий вчений*. Херсон : ТОВ Вид-ий дім «Гельветика», Вип. 3 (18) Ч. 2. С. 78-80.
3. Беляєв С. Б. (2019). *Професійна підготовка майбутніх учителів до розробки і використання педагогічних технологій*: монографія. Харків : Вид-ць СПД ФО Захаренко В. В., 410 с.
4. *Освітні технології* : навч.-метод. посіб.; [за заг. ред. О. М. Пехоти]. Київ : АСК, 2001. 256 с.

References:

1. Bieliaiev S. B. (2011). Tekhnologichna pidhotovka vchytelia do innovatsiinoi diialnosti. *Naukovi zapysky kafedry pedahohiky : zb. nauk. prats*. Kharkiv : Vyd-yi tsentr KhNU, Vyp. 26. S. 14-21.
2. Bieliaiev S. B. (2015). Zasoby profesiinoi pidhotovky do vykorystannia pedahohichnykh tekhnolohii. *Molodyi vchenyi*. Kherson : TOV Vyd-yi dim «Helvetyka», Vyp. 3 (18) Ch. 2. S. 78-80.
3. Bieliaiev S. B. (2019). Profesiina pidhotovka maibutnikh uchyteliv do rozrobky i vykorystannia pedahohichnykh tekhnolohii: monohrafiia. Kharkiv : Vyd-ts SPD FO Zakharenko V. V., 410 s.
4. Osvitni tekhnolohii : navch.-metod. posib.; [za zah. red. O. M. Piekhoty]. Kyiv : ASK, 2001. 256 s.

Адаптивний компонент експертно-консультативної діяльності центру професійного розвитку

Боднар Оксана Степанівна, Василенко Галина Дмитрівна

Adaptive Component of the Professional Development Center's Expert-Consultative Activity

Oksana BODNAR, Halyna VASYLENKO

bodnarotern@ukr.net, vasulenko37@gmail.com

Методична служба України стала актуальним об'єктом реформування і модернізації освіти. Зміни відбулися зокрема у структурі функціонування. Основним змістом роботи Центрів професійного розвитку стала експертно-

консультативна діяльність. Основні організаційні аспекти методичної роботи окреслені у працях таких вчених, як: В. Гуменюк, І. Наумчук, А. Єрмола, В. Химинця, Н. Клокар, В. Кришик. Дослідники консультативну діяльність пояснюють як певну послугу, як технологію надання методичної допомоги, яка сприяє поліпшенню взаємин між працівниками Центру та педагогами, створює психологічний комфорт в освітньому середовищі. На сьогодні існують різні напрямки методично-консультативної допомоги, серед яких: супровід учня в освітньому процесі і надання йому консультаційної допомоги у вирішенні проблем, пов'язаних із навчально-пізнавальною діяльністю і особистісним розвитком загалом; надання консультаційних послуг різним суб'єктам соціуму, які задіяні в освітньому середовищі (батьки учнів, релевантні групи населення); науково-методичний супровід професійної діяльності керівників навчальних закладів і педагогічних працівників.

В теорії методичного менеджменту використовують такі інтегровані діяльності як: інформаційно-консультативна, інформаційно-аналітична, методично-консультативна тощо. Однак П. Саух і О. Титаренко віддають перевагу експертно-консультативній формі [3].

Інтегративним варіантом науково-методичного супроводу є супервізія, що потребує високої кваліфікації спеціаліста, який здійснює цей процес. Супервізор не тільки надає консультаційну допомогу педагогу у ситуації професійних труднощів, але й здійснює у процесі супервізії глибоку корекцію і формування професійних установок клієнта та виступає консультантом консультантів. Супервізор теж здійснює експертно-консультативну діяльність.

Експертно-консультативну діяльність розуміємо як певний тип зрощення оцінюваної та консультативної професійної багатовекторної діяльності, спрямованої на дослідження педагогічних чи управлінських об'єктів, ситуацій, проблем і процесів з одночасним роз'ясненням детермінантів оцінки та формулюванням пропозицій та рекомендацій замовнику щодо зміни механізмів впливу на об'єкт оцінки та з'ясування оптимальних шляхів його прогресивного розвитку [1].

Аргументами вибору саме експертного компоненту в консультативній діяльності обумовлений тим, що в освіті немає інституції, яка б готувала експертів-методистів, відтак цю компетентність можуть мати лише люди з великим інтелектуальним потенціалом і досвідом роботи в освіті. Методисту-консультанту важливо знати експертизу, в якій О. Мармаза виділяє три види: зовнішню, внутрішньошкільну і самоекспертизу [Мармаза, с. 61]. Тому експертно-консультативну діяльність можна здійснювати зовнішньо – для всіх представників закладів освіти; внутрішню – безпосередньо у закладі освіти; індивідуальну – на основі самоекспертизи діяльності педагога. Для планування експертно-консультативної діяльності Центр професійного розвитку

Березовицької ОТГ Тернопільської області спочатку проводить моніторингове дослідження. Зокрема, у процесі моніторингу впровадження дистанційного навчання консультанти Центру професійного розвитку педагогічних працівників відвідали 127 занять з різних навчальних предметів. У ході вивчення джерел професійного розвитку виявлено, що є найбільш поширеним засобом підвищення професійного рівня педагогів є участь у вебінарах та інших онлайн-заходах (85,8%) педагогічних працівників. Лише 0,6% опитаних приділяють увагу самонавчанню та створенню власних розробок. У даному випадку експерти-методисти підготували консультації щодо використання онлайн-платформ та ресурсів для підвищення кваліфікації: «Всеосвіті», «На Урок», «Prometheus», «Дія. Цифрова освіта», «EdEra», «British council», «Pearson». Внутрішнє консультування здійснюють методисти-консультанти разом є психологом школи.

Онлайн-консультування відрізняються один від одного за параметрами синхронності (синхронна або асинхронна комунікація), способу (індивідуальна або групова комунікація), типу комунікації (друкований текст або візуальна або/та голосова комунікація).

Також різний ступінь залучення учасників освітнього процесу до спілкування (пряма людська взаємодія, самодопомога під час використання інформації або інструкцій, опублікованих на вебсайті, блозі або онлайн інтерактивне програмне забезпечення).

Пріоритет експертно-консультативної діяльності зумовлює появу в ньому адаптивного компоненту, тому що зміст і форма консультації в різних закладах освіти буде різною. Адаптивний компонент у цій діяльності включає:

- a) реалізацію концепції супервізії у роботі центру;
- b) методичний супровід навчальної роботи;
- c) аналіз затребуваної консультації та з'ясування причинно наслідкової природи проблем;
- d) вивчення достовірності джерел інформації;
- e) побудова діяльної взаємодії;
- f) оцінка рівня надання консультативних послуг;
- g) вироблення у педагогів навичок самодіагностики прогалин у знаннях та запитів на компенсаторні функції;
- h) попередня підготовка психологічного супроводу з клієнтами щодо позитивного довірчого ставлення до експертів консультантів.

Отже, експертно-консультативна діяльність є багатогранною, вона розвиває методичний сервіс, а включення адаптивного компоненту дозволяє враховувати індивідуальні особливості суб'єктів та обставини.

Бібліографія:

1. Боднар О., Івасів О. (2019). Специфіка розвитку експертно-консультативної діяльності в умовах модернізації освіти. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*. Вип. 34. С. 3-13. URL: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/pedagogics/article/view/10568/10663>.
2. Мармаза О. І. (2020). Експертиза закладу освіти та його об'єктів у контексті кваліфікаційної роботи здобувача вищої освіти зі спеціальності «менеджмент». *Управління школою*. Вип. 20-24 (646-648). С. 55-68.
3. Титаренко О., Саух Ю. (2013). Інформаційно-аналітичне та експертно-консультативне забезпечення діяльності органів державного управління у сучасних умовах. *Державне управління: удосконалення і розвиток*. Вип. 12.

References:

1. Bodnar O., Ivasiv O. (2019). Spetsyfika rozvytku ekspertno-konsultatyvnoi diialnosti v umovakh modernizatsii osvity. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia pedahohichna*. Vyp. 34. S. 3-13. URL: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/pedagogics/article/view/10568/10663>.
2. Marmaza O. I. (2020). Ekspertyza zakladu osvity ta yoho obiektiv u konteksti kvalifikatsiinoi roboty здobuvacha vyshchoi osvity zi spetsialnosti «menedzhment». *Upravlinnia shkoloiu..* Vyp. 20-24 (646-648). S. 55-68.
3. Tytarenko O., Saukh Yu. (2013). Informatsiino-analitychne ta ekspertno-konsultatyvne zabezpechennia diialnosti orhaniv derzhavnoho upravlinnia u suchasnykh umovakh. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia i rozvytok*. Vyp. 12.

Модельовання навчальної діяльності майбутніх ІТ-фахівців засобами нечіткої логіки

Бондаренко Тетяна Сергіївна

Modeling the Educational Activity of Future IT Specialists by Means of Fuzzy Logic

Tetiana BONDARENKO

bondarenko_tc@uipa.edu.ua

Нечітка логіка є порівняно молодого галуззю математичної науки. Була запропонована американським математиком та логіком Лотфі Заде у 1964 році з метою пов'язати математику з інтуїтивним способом комунікації [1]. З того часу цей напрям набув широкого поширення. Лідером у використанні нечіткої логіки є Японія, що має більше 5000 «нечітких» патентів. Серед найбільш яскравих областей застосування нечіткої логіки можна вказати: управління роботами, телекамерами, автомобільними двигунами, побутовою технікою, оптимізація промислових систем управління, планування автобусних розкладів, медична діагностика, розпізнавання рукописних символів, об'єктів, голосу, руху, зображень, управління метрополітенами, підвищення безпеки ядерних реакторів.

Тенденції сучасних засобів комунікацій, засновані на максимальному наближенні до природного спілкування, сприяють збільшенню частки «нечіткої логіки» та «нечітких множин» у всіх галузях науки. Побудова «наближених»

моделей різноманітної діяльності людини та реалізація їх комп'ютерними засобами є сьогодні одним із перспективних напрямів сучасних досліджень. Ця тенденція стосується і педагогічних наук, що розвиваються в ногу з часом. Справді, кому, як не освітянам, доводиться приймати правильні рішення в обстановці неповної та нечіткої інформації?! Спостерігаючи студента з перших днів навчання та маючи інтуїтивне чи «нечітке» уявлення про його здібності та старання, педагог може зробити прогноз результатів навчання та загальної успішності даного індивідууму у професійній сфері. Сьогодні замість суб'єктивних уявлень ми звикли перекладати всі рішення на інформаційну техніку та засоби програмування. Отже, комп'ютерне моделювання навчальної діяльності студентів на основі деяких показників, що мають нечіткий вимір, дозволить і викладачеві, і кожному студенту побачити свої результати на роки вперед, відкоригувати їх і постаратися покращити.

Моделювання навчальної діяльності (НД) на базі нечіткої логіки можна подати у вигляді відображення

$$X = \{x_1, x_2, \dots, x_{nn}\} \rightarrow d_j \in D = \{d_1, d_2, d_3, d_4\}, \quad (1)$$

де X – множина параметрів НД, nn – кількість параметрів НД, D – множина оцінок за результатами навчання: d_1 – незадовільно (2); d_2 – задовільно (3); d_3 – добре (4); d_4 – відмінно (5).

Виходячи з (1), завдання моделювання НД на базі нечіткої логіки сформулюється наступним чином: за значеннями параметрів студентів та викладання x_i необхідно визначити деяке правило висновку, за допомогою якого за параметрами конкретного студента можна отримати прогностичну оцінку цього студента на певному етапі навчання. Вирішення цієї задачі здійснювалося на основі відомих принципів моделювання на базі нечіткої логіки [2]: лінгвістичності вхідних та вихідних параметрів, лінгвістичності оцінювання знань, ієрархічності прогнозованих знань. Розв'язання задачі (1) можна подати схемою (рис. 1).

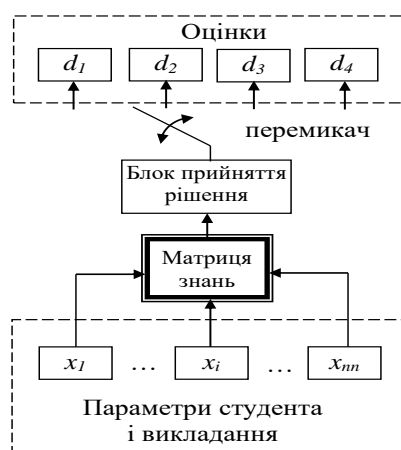

Рис. 1. Схема моделювання НД на базі нечіткої логіки

З урахуванням результатів аналізу публікацій [3] та наведеної схеми, завдання моделювання НД на основі нечіткої логіки розбивається на етапи:

1. Виділення входних параметрів моделі.
2. Формування нечіткої статистичної бази даних – матриці знань.
3. Побудова функцій приладдя.
4. Встановлення зв'язку між входними та вихідними змінними з використанням композиційного правила виведення Заде [1].
5. Інтерпретація результатів нечіткого логічного висновку та знаходження оцінки НД конкретного студента.

Формування множини входних параметрів моделі проводилося за технологією, описаною у роботі авторів [4]. Воно містило експертний відбір значної кількості параметрів навчальної діяльності студентів з урахуванням специфіки комп'ютерних спеціальностей, вимір їхнього заходу інформативності з урахуванням інформаційних статистик Шеннона [5], відсів несуттєвих чинників.

Формування матриці знань реалізовано на основі експертних відповідей студентів та викладачів на питання спеціально розроблених анкет, що передбачають словесну, нечітку оцінку входних параметрів.

Таким чином запропоновано креативний підхід до моделювання навчальної діяльності майбутніх ІТ-фахівців, що базується на принципах нечіткої логіки. Нечітка логіка набула широкого поширення в різних сферах науки, завдяки можливості, що надається нею, приймати коректні рішення в умовах невизначених входних даних. Ця специфіка актуальна для педагогічних досліджень. Побудова моделі розбивається на низку етапів, що мають чіткий математичний вираз: формування матриці знань, побудова ієрархічного дерева виведення, визначення лінгвістичних змінних та функцій приладдя, отримання результатів НД конкретного студента на основі композиційного правила виведення Заде та їх інтерпретація. Розроблена технологія моделювання у вигляді авторського програмного продукту пройшла комплексну апробацію, яка підтвердила високий ступінь достовірності результатів НД. Застосування прогностичних оцінок за результатами моделювання може бути ефективною в офлайн та онлайн навчанні.

Бібліографія / References:

1. Zadeh L. A. (1996). Fuzzy Sets, Fuzzy Logic, and Fuzzy Systems : selected Papers / by L. A. Zadeh; edited by George J. Klir & Bo Yuan / *Advances in Fuzzy Systems – Applications and Theory*, vol. 6, 826 p. DOI: <https://doi.org/10.1142/2895>.
2. Mitin A., Filicheva T. (2020). Application of a Fuzzy Set Approach to the Analysis of the Quality of Professional Education of Managerial Personnel. In: *Modelling and Data Analysis*, vol. 10 (2). pp. 129-139. DOI: <https://doi.org/10.17759/mda.2020100210>.

3. Rotshtein A., Pustynnik L., & Katielnikov D. (2021). Fuzzy Cognitive Maps in Reliability Modeling. In: A. Kumar, M. Ram, & O. Prakash Yadav (Ed.), *Advancements in Fuzzy Reliability Theory*, pp. 1-19. IGI Global. DOI: <https://doi.org/10.4018/978-1-7998-7564-2.ch001>.
4. Kovalenko O., Shtefan L., Yaschun T., Bondarenko T., Ohdanskyi K. (2022). Predicting the Educational and Cognitive Activity of Teaching Engineers in Computer Science Based on Mathematical Models. In: Auer M. E., Hortsch H., Michler O., Köhler T. (eds) *Mobility for Smart Cities and Regional Development – Challenges for Higher Education*. ICL 2021. *Lecture Notes in Networks and Systems*, vol. 390, pp. 616-623. Springer, Cham. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-93907-6_66.
5. Ladvanszky J. (2020). A Modification to the Shannon Formula. In: *Network and Communication Technologies*, vol. 5 (2), pp. 1-6.

Нові підходи та нововведення на адаптаційному циклі базової середньої освіти в Новій Українській Школі

Гавлітіна Тетяна Миколаївна

New Approaches and Innovations in the Adaptation Cycle of Basic Secondary Education
in the New Ukrainian School

Tetyana GAVLITINA

gavlitina@ukr.net

Система повної загальної середньої освіти поступово змінюється завдяки реформі Нової української школи. Успішно впроваджено Державний стандарт початкової освіти та продовжується пілотування Державного стандарту базової середньої освіти, а наступний 2022/2023 рік розпочинається з упровадження нового стандарту у всіх 5 класах закладів загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО), відповідно до якого започатковуються нововведення на адаптаційному циклі базової середньої освіти.

Ефективність розбудови нової української школи відбувається на застосуванні механізмів адаптації до змін в освіті та здійсненні нових підходів до адаптивного управління освітнім процесом у закладі загальної середньої освіти, які вимагають нових організаційно-педагогічних умов адаптації нормативно-правового забезпечення базової середньої освіти, розроблених програмно-педагогічних продуктів та реальних можливостей в кожному закладі щодо організації освітнього процесу в 5 класах та початку нового навчального року. Заклади загальної середньої освіти активно запроваджують освітню реформу завдяки Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа», Державним стандартам початкової та базової середньої освіти й іструктивно-методичним документам – розпорядженням, наказам, листам і рекомендаціям Міністерства освіти і науки України, серед яких:

- Типова освітня програма для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти (наказ від 19. 02. 2021 № 235);
- Рекомендації щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5–6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти (наказ від 01.04.2022 № 289);
- Порядок переведення учнів (вихованців) закладу загальної середньої освіти до наступного класу (наказ від 14.07.2015 № 762 у редакції наказу від 08.05.2019 № 621);
- Про обсяг і характер домашніх завдань учнів загальноосвітніх навчальних закладів (додаток до листа від 29.10.2021 № 1/9-651);
- Про освітні програми (лист від 22.04.2022 № 1/4396-22);
- Порядок надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам (наказ від 20.07.2020 № 931, зі змінами) та ін.

Крім того, важливим є порядок організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 15.09.2021 № 957. Державний стандарт базової середньої освіти визначає вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів на рівні базової середньої освіти, загальний обсяг їхнього навчального навантаження, розподілений за освітніми галузями, структуру та зміст базової середньої освіти, обов'язкові результати навчання. Він є основою для розроблення типових освітніх програм, а також інших освітніх програм згідно з вимогами, передбаченими статтею 11 Закону України «Про повну загальну середню освіту».

Новим Державним стандартом загальної середньої освіти, як і стандартом початкової освіти, передбачені цикли навчання. Базова середня освіта складається із двох циклів: адаптаційного (5–6 класи); циклу базового предметного навчання (7-9 класи). Ці цикли враховують вікові особливості розвитку, індивідуальні особливості та потреби учнів, визначають результати навчання за ними, зокрема допоможуть просуватися учням за індивідуальними освітніми траєкторіями. У фокусі нового стандарту – не предмети, а освітні галузі. Це дозволяє будувати гнучкі та цікаві навчальні програми, дає академічну свободу вчителям. Тож їх можна буде не лише комбінувати в різноманітні інтегровані курси, а й інтегрувати в предмет з однієї освітньої галузі чи її окремих складників. Важливими підходами до впровадження нового стандарту базової середньої освіти насамперед передбачає врахування досвіду пілотних шкіл щодо реалізації завдань ЗЗСО в контексті нового стандарту. В означених закладах покроково визначено ці зміни щодо реалізації завдань Державного стандарту базової середньої освіти:

КРОК 1. Розроблення освітньої програми для адаптаційного циклу базової середньої освіти (5–6 класи) на основі типової освітньої програми для 5–9

класів закладів загальної середньої освіти, затвердженої наказом міністерства від 19.02.2021 № 235.

Освітня програма закладу освіти розробляється з урахуванням гарантованих державою прав щодо академічної, організаційної, фінансової і кадрової автономії закладу освіти, а також прав педагогічних працівників на академічну свободу та доброчесність. На основі зазначених вимог заклад освіти розробляє власну освітню програму, яка схвалюється педагогічною радою та затверджується керівником.

КРОК 2. Підготовка вчителя як ключової фігури реформи НУШ.

Результативно забезпечити реалізацію Державного стандарту базової середньої освіти зможе тільки мотивований вчитель, який особисто буде зацікавлений в тому, щоб учні в закладі здобували не тільки предметні знання, а й практичні, соціальні, особистісні навички та досвід, необхідні їм у майбутньому. Учитель НУШ – це педагог із системним мисленням, який працює за принципами педагогіки партнерства, готовий до змін та інновацій; лідер, який може вести за собою, любить свій предмет і викладає його не тільки фахово, а й практично та цікаво.

Автономія вчителя забезпечується його академічною свободою, включаючи свободу викладання, свободу від втручання в педагогічну, науково- педагогічну та наукову діяльність, вільним вибором форм, методів і засобів навчання, що відповідають освітній програмі, розробленням та впровадженням авторських навчальних програм, проєктів, методів і засобів, освітніх методик і технологій, насамперед методик компетентнісно зорієнтованого навчання на діяльнісній основі.

Адміністрація закладу загальної середньої освіти змінює підходи до методичної роботи, підтримує та надає методичну допомогу вчителю з метою забезпечення ефективності й покращення освітнього процесу, а не контролює його, сприяє та забезпечує створення шкільних майстер-класів з обміну досвідом роботи, участь учителів у підвищенні кваліфікації при обласних закладах ППО, на різних освітніх платформах тощо.

КРОК 3. Розробка та здійснення системи оцінювання компетентностей і наскрізних умінь, цінностей, необхідних для життя і важливих для майбутнього особистості, здобутих на рівні базової середньої освіти.

Система оцінювання покликана допомогти вчителю конкретизувати навчальні досягнення учнів, об'єктивно й справедливо оцінювати їхні результати навчання. Поточне формувальне оцінювання здійснюється з метою допомоги учням усвідомити способи досягнення кращих результатів навчання. Підсумкове оцінювання проводиться з метою отримання даних про рівень досягнення учнями результатів навчання після завершення освітньої програми

або окремих освітніх компонентів на кожному циклі навчання. Заклад освіти може використовувати орієнтовні вимоги до критеріїв та шкал оцінювання, а також розробити власні критерії і шкали оцінювання, опираючись на принципи оцінювання та особливості викладання певних предметів і видів навчальної діяльності.

КРОК 4. Забезпечення належної матеріально-технічної бази для здійснення освітнього процесу.

Засновник, органи місцевого самоврядування, керівник закладу освіти забезпечують належну матеріально-технічну базу для проведення навчання, виховання та розвитку учнів, зокрема: закупають необхідний дидактичний матеріал (друковані засоби, об'єкти натуральні, моделі, макети, муляжі, прилади, інструменти тощо); пристосовують класні магнітно-маркерні, коркові дошки, фліпчарти тощо; встановлюють комп'ютерну та багатофункціональну, ламінувальну техніку й мультимедійне обладнання; облаштовують меблями (одномісні комплекти, шафи для зберігання засобів навчання, столи та стільці для вчителя, меблі для зони відпочинку); забезпечують доступ до якісного інтернету.

У цілому серед нових підходів та нововведень для запровадження нового Державного стандарту базової середньої у 5–6 класах закладів загальної середньої освіти варто виокремити такі: особливості розроблення освітньої програми та варіантів навчальних і навчально-тематичних планів; забезпечення якості освіти та якості освітньої діяльності; управління педагогічною діяльністю та педагогічний аналіз сучасного уроку (навчального заняття); партнерське й адаптивне навчання; педагогічна свобода в календарно-тематичному плануванні; формувальне оцінювання та самооцінювання у процесі навчання тощо.

Визначення та врахування основних особливостей розроблення освітньої програми ЗЗСО в умовах реалізації нового стандарту, який відрізняється від попереднього покладанням компетентнісного підходу в основу побудови нового змісту базової середньої освіти, наступністю між різними рівнями загальної середньої освіти, а також забезпечення автономії закладів, педагогічної свободи вчителя.

Державний стандарт базової середньої освіти став основою для розроблення типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти, яка має свою структуру, а саме: визначає вимоги до осіб, які можуть розпочати навчання за освітньою програмою базової середньої освіти; загальний обсяг навчального навантаження (в годинах), його розподіл між освітніми галузями за роками навчання; включає різні варіанти типових навчальних планів, зокрема містить два варіанти типових навчальних планів –

варіанти для шкіл з українською мовою навчання та для шкіл з навчанням мовою корінного народу або національної меншини); передбачає перелік модельних навчальних програм (95), рекомендованих міністерством та в змісті яких реалізуються концептуальні засади нового Державного стандарту базової середньої освіти (цей перелік не може доповнюватись авторськими модельними програмами, які обов'язково будуть розглядатись відповідною фаховою комісією і мають отримати схвалений висновок для використання в освітньому процесі); урахуває рекомендовані форми організації освітнього процесу та зазначає їхній перелік і особливості в конкретному закладі; задає систему оцінювання та описує інструментарій такого оцінювання.

Варто відзначити, що типова освітня програма розробляється на основі базового навчального плану, за основу в якій – рекомендована кількість годин, тобто кількість годин на галузь у типовій освітній програмі повністю співпадає з кількістю годин у базовому навчальному плані.

Заклад загальної середньої освіти забезпечує досягнення здобувачами освіти рівня володіння компетентностями, визначеного державним стандартом і має колосальну автономію в цьому питанні, а саме: визначає перелік навчальних предметів та/або інтегрованих курсів для реалізації кожної освітньої галузі; визначає предмети / курси варіативного освітнього компонента з урахуванням освітніх потреб учнів; визначає кількість навчальних годин на вивчення кожної освітньої галузі в межах заданого діапазону «мінімального» та «максимального» навчального навантаження; перерозподіляє резерв навчальних годин (різниця між рекомендованою та мінімальною кількістю навчальних годин) між освітніми компонентами цієї освітньої галузі або на інші освітні галузі, а також на вибіркові освітні компоненти; може планувати вивчення певного предмета або курсу концентровано; може розробляти, спираючись на модельні навчальні програми, навчальні програми предметів, білінгвальних курсів, інтегрованих курсів, що мають містити опис результатів навчання в обсязі не меншому, ніж визначено державним стандартом; обирає форми організації освітнього процесу та форму, зміст і спосіб оцінювання.

В освітній програмі (освітніх програмах) закладу освіти описується інструментарій оцінювання, в якому вказуються загальнонаціональні критерії з покликанням на відповідні нормативні документи та конкретизовані критерії оцінювання вчителями закладу освіти, адаптованими для учнів і до предмета. У протоколах педагогічних рад можуть бути ухвалені рішення щодо: затвердження адаптованих критеріїв оцінювання критеріїв; створення робочих груп для розроблення критеріїв оцінювання; використання в роботі досвіду окремих педагогічних працівників з адаптації критеріїв оцінювання тощо. Системи оцінювання результатів навчання учнів – це той необхідний стандарт

педагогічної діяльності, що забезпечує її якість та здійснюється за певними правилами, як-от:

- наявність системи оцінювання результатів навчання учнів, що забезпечує справедливе, неупереджене, об'єктивне та добросовісне оцінювання (це правило передбачає те, що учні отримують від педагогів інформацію про критерії, правила та процедури оцінювання результатів навчання);

- систематичне відстеження результатів навчання кожного учня та надання йому (за потреби) підтримки в освітньому процесі, що передбачає здійснення систематичного аналізу результатів навчання здобувачів освіти, за результатами якого приймаються управлінські рішення щодо надання їм підтримки в освітньому процесі. Опис процедур відстеження результатів навчання здобувачів освіти варто зазначити у положеннях внутрішньої системи забезпечення якості освіти. Результати відстеження можуть бути представлені в річному плані та обов'язково оприлюднені на сайті закладу. Окрім систематичного відстеження результатів навчання, передбачається за допомогою оцінювання відстежувати особистісний поступ учнів, формувати в них позитивну самооцінку, відзначаючи досягнення, підтримуючи бажання навчатися, запобігати побоюванням помилитися на основі застосування формувального оцінювання;

- спрямованість системи оцінювання результатів навчання учнів на формування в них відповідальності за результати свого навчання, здатності до самооцінювання. Педагогічні працівники мають надавати учням необхідну допомогу в навчальній діяльності, а учні – відповідально ставитися до процесу навчання. У системі оцінювання результатів навчання учнів варто використовувати прийоми самооцінювання та взаємооцінювання. Незважаючи на те, що вони є складовими формувального оцінювання, їхній опис відносять саме до цієї вимоги, оскільки само- та взаємооцінювання пов'язані з відповідальним ставленням учнів до навчання.

Відстеження результатів навчання учнів є інструментом управління якістю освітньої діяльності. Дієві інструменти, спрямовані на те, щоб визначити, чи справедливо в закладі освіти оцінюються навчальні здобутки учнів, а також, як зробити оцінювання більш ефективним, описано в «Абетці для директора».

Для відстеження результатів навчання здобувачів освіти можна використати досвід тестових завдань авторитетних міжнародних освітніх вимірювань PIRLS, TIMSS, PISA та національних, організованих Українським центром оцінювання якості освіти (УЦОЯО), що в процесі здійснення навчальної діяльності є підсиленням прикладного, практичного змісту всієї шкільної освіти, дає змогу вчителям задовольнити потреби учня в отриманні таких компетентностей, які дозволять йому створити для себе комфортний

простір існування й реалізуватись повноцінно в житті. Крім того, варто враховувати й те, що нормативної вимоги щодо вивчення стану викладання предметів немає, заклад загальної середньої освіти може його здійснювати, але має бути система, яка продукує управлінські рішення, що впливають на якість педагогічної діяльності. Також необхідно рекомендувати кожному вчителю-предметнику ознайомитися із критеріями та індикаторами оцінювання напряму «Система оцінювання результатів навчання учнів» та дотримуватися низки вимог, зокрема:

- інформувати учнів про критерії, правила та процедури оцінювання результатів навчання, що оприлюднені в закладі освіти;
- застосовувати систему оцінювання результатів навчання учнів, спрямовану на реалізацію компетентнісного підходу;
- створювати умови для того, щоб оцінювання результатів навчання учнів було справедливим, неупередженим, об'єктивним, доброчесним;
- систематично відстежувати результати навчання кожного учня / учениці, здійснювати аналіз та надавати (за потреби) підтримку в навчанні;
- упроваджувати систему формульовального оцінювання, відстежувати особистісний поступ учнів, формувати в них позитивну самооцінку, відзначати досягнення, підтримувати бажання навчатися, запобігати побоюванням помилитися;
- формувати в учнів відповідальне ставлення до процесу навчання, відповідальність за результати свого навчання, здатність до самооцінювання, використовувати прийоми самооцінювання та взаємооцінювання тощо.

Державний стандарт базової середньої освіти не тільки пояснює вимоги до обов'язкових результатів навчання та орієнтири для їхнього оцінювання, а й передбачає орієнтири для оцінювання, на основі яких визначається рівень досягнення учнями результатів навчання на завершення адаптаційного циклу. Для позначення обов'язкових результатів навчання учнів передбачено індекси, в яких:

- скорочений буквений запис означає освітню галузь, до якої належить обов'язковий результат навчання;
- цифра на початку індексу вказує на порядковий номер року навчання (класу), на завершення якого очікується досягнення результату навчання;
- перша цифра після буквеного запису до крапки означає номер групи результатів навчання;
- цифра після крапки означає номер загального результату навчання;
- наступна цифра означає номер конкретного результату навчання;
- остання цифра означає номер орієнтира для оцінювання відповідного навчального результату.

Серед особливостей організації освітнього процесу нової української школи – педагогічний аналіз сучасного уроку та автономія вчителя у календарно-тематичному плануванні викладання навчальних предметів. Під час спостереження за проведенням навчального заняття варто звернути увагу на такі особливості його проведення та педагогічні аспекти роботи вчителя:

- розвиток ключових компетентностей здобувачів освіти;
- організація роботи учнів під час проведення навчального заняття;
- оцінювання діяльності учнів під час проведення навчального заняття;
- дотримання наскрізності виховної складової навчального заняття;
- використання інформаційно-комунікативних технологій, обладнання, засобів навчання;
- розвиток комунікації з учнями;
- організація роботи з учнями з особливими освітніми потребами;
- виконання домашнього завдання.

Також варто звернути увагу на особливості проведення навчального онлайн-заняття та вивчення освітніх ресурсів і завдань, що використовуються вчителем під час використання технології дистанційного навчання. Пріоритетними для базової середньої освіти залишаються завдання створення освітнього середовища для реалізації інтегративного підходу до компетентісно орієнтованого навчання на діяльнісному підході, забезпечення умов для взаємодії учасників освітнього процесу на засадах педагогіки партнерства та в умовах психологічної комфортності.

Водночас необхідно враховувати, що учні 5 класів навчатимуться по-новому, розпочинаючи перший цикл базової середньої освіти – адаптаційний (5-6 роки навчання). Він передбачає інтегративно-предметну основу організації освітнього процесу зі збільшенням у ньому частки проблемно-пошукових, дослідницьких та інших методів навчання. Ця особливість зумовлює певні організаційні зміни та вибір таких методик, які створюють для учня ситуацію самостійного вибору, вияву відповідальності й ініціативності, критичної оцінки й сміливості у прийнятті рішень, здатності в команді вирішувати проблеми. Відповідно основними видами діяльності учнів мають бути дослідницька, пошукова, творча тощо.

Автономія вчителя має бути забезпечена академічною свободою, включаючи свободу викладання, свободу від втручання в навчальну, виховну, методичну, організаційну роботу та іншу педагогічну діяльність, вільним вибором форм, методів і засобів навчання, що відповідають освітній програмі, розробленням та впровадженням авторських навчальних програм, проєктів, освітніх методик і технологій, методів і засобів, насамперед методик компетентісного та практико-орієнтованого навчання.

Під час розроблення календарно-тематичного та системи поурочного планування вчитель самостійно вибудовує черговість формування очікуваних результатів навчання, враховуючи послідовність розгортання змісту предмета в підручнику. Зважаючи на те, як учні засвоїли навчальний матеріал, учитель може визначати місце теми в системі уроків, кількість годин на вивчення окремих тем. У зв'язку з цим календарно-тематичне та поурочне планування здійснюється у педагогічному менеджменті у довільній формі, зокрема з використанням друкованих чи електронних джерел тощо. Формат, обсяг, структура, зміст та оформлення календарно-тематичних планів і поурочних планів-конспектів є індивідуальною справою вчителя. Встановлення універсальних стандартів таких документів у межах закладів ЗСО населеного пункту, територіальної громади чи району є неприпустимим.

Можливо рекомендувати під час календарно-тематичного планування виокремити ключові теми, на яких ґрунтується подальше опрацювання програмового матеріалу. Це дозволить без порушення системи програмових вимог ущільнювати, оптимізувати вивчення предмета / інтегрованого курсу, концентрувати увагу на відпрацюванні позицій, що мають забезпечити якісну самостійну роботу учнів в умовах дистанційного чи змішаного навчання.

Під час вибору на початку навчального року навчально-методичного комплексу для вивчення предмета / інтегрованого курсу передбачити можливості використання засобів та інструментарію дистанційної освіти в умовах очного навчання.

Важливим є забезпечення наступності у навчанні учнів при переході із 4 до 5 класу нової української школи. У процесі психологічної адаптації учнів 5-х класів до нових умов навчання можна виокремити такі компоненти:

- аналіз вікових особливостей молодших школярів;
- визначення ефективності методів діагностики молодших школярів;
- визначення ознак дезадаптації дітей у перехідний період;
- взаємодія та взаємоприйнятність індивідуальних стилів учителів у 4-му та 5-му класах;
- визначення взаємодії педагогів, практичного психолога та батьків.

Щоб пом'якшити перехід навчання учнів із 4-го до 5-го класу, необхідно врахувати всі чинники, які впливають на освітній процес:

- нові умови навчання: різноманітність нових предметів; наявність класного керівника; збільшення кількості вчителів-предметників, в кожного з яких своя система вимог; новий режим роботи; збільшення навчального навантаження; перебування в оточенні старшокласників;
- фізіологічні та психологічні зміни підліткового віку;
- особисті проблеми школяра.

Для того, щоб адаптаційний період в учнів пройшов безболісно, можна передбачити такі етапи його організації:

- розробка практичним психологом програми адаптації здобувачів освіти;
- прийняття класним керівником ідеї адаптаційного періоду й усвідомлення його змісту, необхідності підготовки;

складання класним керівником програми адаптаційного періоду з урахуванням індивідуальних особливостей учителів і дітей на основі освітньої програми;

- створення керівником закладу освіти, його заступниками організаційних умов, що забезпечують адаптаційний період для дітей (наказ по школі, зміна розкладу, надання кабінетів для роботи, дотримання санітарних норм тощо);
- залучення інших фахівців (учителів-предметників та ін.) для допомоги учням у період адаптації при переході із 4-го до 5-го класу.

Прискорити зміни в освітньому процесі нової української школи можливо за рахунок створення спеціальної програми адаптаційного періоду, що дозволить:

- полегшити процес адаптації, зробивши його за можливістю безболісним як для учня, так і для вчителя;
- створити доброзичливу атмосферу, що дозволить учням та вчителю краще зрозуміти один одного;
- продукувати умови для організації міцних і дружніх зв'язків між учителями-предметниками;
- активізувати мотивацію навчання, поступово виробити в учня вміння брати на себе відповідальність за своє навчання.

Адаптаційна програма передбачає специфічні завдання для кожної вікової групи, наприклад:

- для п'ятикласників: допомогти адаптуватися до різних вимог учителів-предметників, у самоорганізації та самоконтролі; прийняти нову позицію – учня 5-го класу, дітям прийняти «нових» учителів;
- для вчителів: знизити рівень тривожності вчителя перед учнями, скоротити період звикання до нового класу, створити доброзичливу атмосферу, в якій би комфортно почувалися і учні, і вчителі та допомогти вчителям швидше пізнати дітей, диференціювати та інтегрувати їх до навчання;
- для батьків: зняти напругу, викликану майбутнім навчанням їхніх дітей; створити атмосферу співпраці, домовитися про способи взаємодії вчителя з батьками упродовж року, виявити сподівання батьків щодо навчання дитини в школі, співвіднести їх зі сподіваннями педагогів.

Програма передбачає виконання всіх її положень спільними зусиллями адміністрації, педагогів, батьків, практичного психолога та учнів. Успішна адаптація передбачає такі етапи організації:

- створення в закладі освіти єдиної адаптаційної програми;

- створення класними керівниками власних програм адаптації з урахуванням можливостей та особливостей дитячого та батьківського колективів;
- забезпечення адміністрацією закладу освіти організаційних умов із метою проходження адаптаційного періоду;
- проведення батьківських зборів, ознайомлення з матеріалами та підсумками адаптаційного періоду;
- організація та проведення підсумково-педагогічних нарад з метою обміну досвідом.

Цінність програми полягає в тому, що вона сприяє системній, послідовній побудові освітньої роботи, простеженні результатів, своєчасному виявленню та виправленню недоліків. Крім того, важливими є стратегії педагогічної підтримки учнів 5-х класів в умовах інклюзивного навчання, адже п'ятий клас – нелегкий для багатьох дітей у зв'язку з потребою адаптуватися до нових умов навчання для дітей з особливими освітніми потребами, які відчують чи не найбільше розгублення й потребують додаткової підтримки. Перехід дитини з особливими освітніми потребами у середню школу на адаптивному циклі (5–6 класи) потрібно розпочинати заздалегідь, зокрема:

- у 4 класі проводиться психологічна діагностика її готовності до навчання в 5 класі;
- педагогів, які працюватимуть із дитиною, а також їхніх батьків ознайомлюють із результатами діагностики;
- учителі мають обов'язково забезпечити наступність між початковою та середньою ланками, а також зважати на те, що батьки можуть потребувати консультацій та психологічної допомоги, а отже – потрібно забезпечити комунікацію з ними (наприклад, створити групи у вайбері, вебсайт);
- перед закінченням початкової школи батькам дитини з особливими освітніми потребами потрібно звернутися до інклюзивно-ресурсного центру для проходження комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини.

Фахівці інклюзивно-ресурсних центрів надають висновок про рівень підтримки та необхідні психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги. Також вони дають практичні рекомендації батькам та фахівцям, які будуть працювати з дитиною. У закладі загальної середньої освіти формується команда психолого-педагогічного супроводу для кожної дитини з особливими освітніми потребами з урахуванням її індивідуальних потреб і можливостей. До її складу входять педагогічні працівники закладу (за потреби – залучені спеціалісти), фахівці інклюзивно-ресурсних центрів та батьки.

За сприяння цієї команди розробляється індивідуальна освітня траєкторія учня, що враховує здібності, інтереси, потреби, мотивацію, можливості учня, ґрунтується на виборі різновидів, форм і темпу здобуття освіти. Відповідно формуються

індивідуальний навчальний план та індивідуальна програма розвитку дитини, що враховують послідовність, форму й темп засвоєння освітніх компонентів програми, особливі освітні потреби учня, визначені інклюзивно-ресурсним центром, встановлюється потреба в адаптації чи модифікації в закладі.

Індивідуальна програма розвитку розробляється на підставі висновку інклюзивно-ресурсного центру та визначає особливості організації освітнього процесу, а саме: рівень підтримки дитини; адаптацію чи модифікацію освітнього середовища; додаткові психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги; розклад, за яким буде навчатися дитина; особливості проведення оцінювання та додаткові напрями роботи з такою дитиною.

Інклюзивне освітнє середовище – це сукупність умов, способів і засобів їх реалізації з метою спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей.

Безпечне освітнє середовище передбачає наявність у ньому безпечних умов навчання та праці, комфортної міжособистісної взаємодії, що сприяє емоційному благополуччю учнів, педагогів, батьків, відсутність будь-яких проявів насильства та достатньо ресурсів для їх запобігання, а також дотримання прав і норм фізичної, психологічної, інформаційної та соціальної безпеки кожного учасника освітнього процесу.

Безпечне освітнє середовище включає три аспекти: коло проблем, пов'язаних із психотравмуючими ситуаціями, що прямо чи опосередковано впливають на фізичне та психічне здоров'я особистості.

Таким чином, розбудова нової української школи сумірна з новими підходами та нововведеннями, спрямованими на успішну реалізацію основних директивних положень, що впроваджуються в національній системі загальної середньої освіти із 2022 року. Цій меті слугуватиме подальше здійснення інноваційного освітнього проекту всеукраїнського рівня з теми «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення для закладів загальної середньої освіти в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти» (наказ МОН України від 02.04.2021 № 406). Його учасниками є шість закладів ЗСО Рівненської області серед 136 вітчизняних закладів освіти, що ініціюють втілення ідей, принципів, ціннісних орієнтирів нового Державного стандарту, шукають оптимальні рішення, апробують нові навчальні матеріали, педагогічні техніки і прийоми тощо.

Бібліографія:

1. *Науково-методичний вісник кафедри філософії, економіки та менеджменту освіти РОІППО* [за ред. А. Л. Черній, Т. М. Гавлітіної]. Рівне : РОІППО, 2022. Вип. 6. 172 с.
2. *Нова українська школа: путівник для вчителя 5–6 класів* : навч.-метод. посіб. [за ред. А. Л. Черній; відп. за вип. В. М. Салтишева]. Рівне : РОІППО, 2022. 160 с.

References:

1. *Naukovo-metodychnyi visnyk kafedry filosofii, ekonomiky ta menedzhmentu osvity ROIPPO* [za red. A. L. Chernii, T. M. Havlitinoi]. Rivne : ROIPPO, 2022. Vyp. 6. 172 s.
2. *Nova ukrainska shkola: putivnyk dlia vchytelia 5–6 klasiv* : navch.-metod. posib. [za red. A. L. Chernii; vidp. za vyp. V. M. Saltysheva]. Rivne : ROIPPO, 2022. 160 s.

Рейтинговий підхід до аналізу уроку словесності в адаптивному освітньому середовищі

Гапон Леся Олексіївна

A Rating Approach to the Analysis of a Literature Lesson
in an Adaptive Educational Environment

Lesia HAPON

hapon_lesia@tnpu.edu.ua

Адаптивне освітнє середовище – це сукупність умов, ресурсів у певному територіальному просторі закладу освіти, які мають мінливий характер, динаміку розвитку, що залежить від впливу зовнішнього освітнього простору. Головна характеристика такого середовища – це здатність до максимального пристосування до задоволення освітніх потреб усіх суб'єктів: педагогів, учнів, батьків. Застосування рейтингового підходу до аналізу уроку в адаптивному освітньому середовищі мотивований сучасним рівнем наукових знань і представлений низкою наукових публікацій, зокрема Н. Бібік, О. Боднар, Д. Вознюка, В. Єльнікової, І. Підласого.

Комплекс новітніх вимог до уроку української мови визначений з урахуванням потреб сучасного суспільства і пріоритетів мовної освіти й охоплює загальнодидактичні (дидактичні, психологічні, виховні, гігієнічні) та лінгводидактичні вимоги (наукові, змістові, орієнтаційні, реалізаційні), які діють комплексно й взаємопов'язано і безпосередньо впливають на продуктивність уроку [5]. Сучасний урок української літератури має відповідати цілому спектрові критеріїв, які у своїй сукупності мають узгоджуватися з методичними і технологічними вимогами: комплексності планування завдань освіти, виховання і розвитку з урахуванням специфіки класу; оптимальності поєднання методів, прийомів роботи та засобів навчання, класних, групових і індивідуальних форм навчання; регламентованого обсягу і складності завдань; органічної єдності навчально-виховних результатів уроку в затраті часу учнем на класну й домашню роботу [3].

Для оцінювання уроків української словесності пропонуємо «Матрицю рейтингового оцінювання уроку» (таблиця 1), побудовану на універсальних параметрах згідно з вимог концепції НУШ викладених в «Абетці для директора» М. Бобровського, С. Горбачова, О. Заплотинської [1]. Критерії,

індикатори та їх числове значення визначені й затверджені колегіально учителями української мови й літератури Тернополя – учасниками інтерактивної школи українського словесника 09.02.2022р.

Таблиця 1

Матриця рейтингового оцінювання уроку

Критерії / індикатори оцінки	Максимальна кількість балів		
1	2	3	4
Моделювання уроку	20	10	5
– аналіз та добір предметного змісту уроку згідно з метою уроку і метою вивчення предмета;	5	2,5	1,25
– планування умов для самостійної діяльності учнів з метою засвоєння цього змісту;	5	2,5	1,25
– побудова структури уроку, визначення етапів відповідно до типу уроку;	5	2,5	1,25
– хронометраж уроку.	5	2,5	1,25
Реалізація засад НУШ	20	10	5
– реалізація наскрізних змістових ліній, увиразнення ключових компетентностей НУШ у наскрізних змістових лініях;	4	2	1
– формування ціннісних орієнтирів;	4	2	1
– формування наскрізних ключових умінь;	4	2	1
– використання методів формування позитивної мотивації;	4	2	1
– стимулювання навчально-пізнавальної активності учнів.	4	2	1
–			
Проведення уроку	20	10	5
– здійснення педагогічного відбору особистісно орієнтованих прийомів навчання;	4	2	1
– забезпечення переходу загальних цілей освіти учнів кожного ступеня навчання в цілі предмета, теми уроку, заняття і в цілі учня;	4	2	1
– складання і застосування різнорівневних завдань;	4	2	1
– використання ІКТ;	4	2	1
– оптимальність поєднання методів, прийомів роботи та засобів навчання, класних, групових і індивідуальних форм навчання.	4	2	1
Розуміння учнів	20	10	5
– психологічний комфорт, мотивація, підтримка, заохочення учнів;	4	2	1
– індивідуальні освітні траєкторії для дітей з особливими потребами;	4	2	1
– забезпечення ергономічних потреб учнів;	4	2	1
– технологія постановки запитань та вислуховування відповідей;	4	2	1
– створення ситуацій успіху.	4	2	1
Оцінювання навчальних досягнень учнів	20	10	5
– використання тільки критеріїв МОН для поточного та підсумкового оцінювання;	4	2	1
– дотримання вимог академічної доброчесності (оцінювання згідно з критеріями, ознайомлення учасників процесу з критеріями, вільний доступ до критеріїв);	4	2	1
– використання критеріїв, розроблених разом із учнями, для оцінювання певних видів робіт для поточного та формуального оцінювання;	4	2	1
– організація самооцінювання, взаємооцінювання учнів згідно з критеріями робіт для поточного та формуального оцінювання;	4	2	1
– словесне оцінювання, зворотний зв'язок.	4	2	1

Підсумок оцінок як сума балів: 150-175 – відмінно; 125-150 – добре; 100-125 – задовільно; менш як 100 – незадовільно. Отже, рейтинговий підхід до аналізу уроку в адаптивному освітньому середовищі посідає важливе місце в системі внутрішнього

забезпечення якості освіти і може бути рекомендований для практично застосування в процесі здійснення займає моніторингу результатів освітньої діяльності педагогічних працівників в системі внутрішнього оцінювання якості освіти.

Бібліографія:

1. Бобровський М., Горбачов С., Заплотинська О. (2019). Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти. Київ : Державна служба якості освіти, 240 с.
2. Боднар О. С. Експертне оцінювання уроку. URL : http://elar.ippo.edu.te.ua:8080/bitstream/123456789/133/1/02_ekspertuza_uroku.pdf.
3. Волошина Н. (2002). Сучасний урок літератури в школі. Київ : Ленвіт, 344 с.
4. Єльнікова Г. В. (2011). Технологія адаптивного управління персоналом організації // *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*. Вип. 1. С. 8-14.
5. Кучеренко І. А. (2015). Теоретичні і методичні засади сучасного уроку української мови в основній школі. Херсон, 325 с.

References:

1. Bobrovskiy M., Horbachov S., Zaplotynska O. (2019). Rekomendatsii do pobudovy vnutrishnoi systemy zabezpechennia yakosti osvity u zakladi zahalnoi serednoi osvity. Kyiv : Derzhavna sluzhba yakosti osvity, 240 s.
2. Bodnar O. S. Ekspertne otsiniuvannia uroku. URL : http://elar.ippo.edu.te.ua:8080/bitstream/123456789/133/1/02_ekspertuza_uroku.pdf.
3. Voloshyna N. (2002). Suchasnyi urok literatury v shkoli. Kyiv : Lenvit, 344 s.
4. Ielnykova H. V. (2011). Tekhnolohiia adaptivnoho upravlinnia personalom orhanizatsii // *Naukovyi visnyk Instytutu profesiino-tekhnichnoi osvity NAPN Ukrainy. Profesiina pedahohika*. Vyp. 1. S. 8-14.
5. Kucherenko I. A. (2015). Teoretychni i metodychni zasady suchasnoho uroku ukrainskoi movy v osnovnii shkoli. Kherson, 325 s.

Діджиталізація управлінських процесів закладу загальної середньої освіти

Германсон Леся Олексіївна

Digitization of Management Processes of a Secondary Education Institution

Halyna HERMANSON

galynagermanson@gmail.com

Актуальність питань, пов'язаних з особливостями управління закладом загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО) в умовах діджиталізації, набуває особливої значущості. ХХІ століття впевнено можна назвати цифровим. Наразі активно відбувається діджиталізація та проникнення інформаційних технологій у всі сфери діяльності в тому числі і до освітньої сфери. Новітні технології стали невід'ємною частиною нашого повсякденного буття. Поняття «діджиталізація» в останні роки стало все частіше використовуватися у зв'язку з широким використанням цифрових технологій, можливостями їх візуалізації,

появою та розповсюдженням нових технічних засобів та програмних рішень.

Менеджмент освітньої діяльності в умовах нового цифрового устрою країни повинен активно реагувати на зміни у зовнішньому середовищі, вибудовуватися з урахуванням прозорості та структурованості всіх освітніх процесів, застосовувати ефективну систему управління освітою, знаннями та співробітниками ЗЗСО. Виникають нові вимоги до керівників ЗЗСО, необхідна розробка ефективних концепцій якісного управління в епоху цифровізації.

Під цифровою трансформацією розуміємо **процес діджиталізації**, що спрощує доступ до інформації. Це поняття науковці тлумачать як способи приведення будь-якого різновиду інформації в цифрову форму з використанням цифрових технологій. Впровадження цифрових технологій в управлінську діяльність закладом середньої освіти надає ряд переваг, зокрема це:

- формування мобільності керівника закладу середньої освіти, уміння швидко адаптуватися до умов, що змінюються;
- охоплення різноманітної аудиторії, забезпечення співпраці та взаємодії між усіма учасниками навчально-виховного процесу;
- підвищення ефективності управління за рахунок скорочення термінів підготовки паперових документів, звітів, наказів тощо;
- скорочення документообігу та оптимізація освітніх та управлінських процесів, відстежуючи їхню роботу в реальному часі;
- удосконалення роботи закладом середньої освіти у галузі фінансових операцій та операцій з матеріальною та нематеріальною звітністю;
- організація управління, при якому стадії виконання завдань кожним користувачем системи будуть прозорі для керівництва закладом освіти;
- відстеження змін та роботи методичних об'єднань, батьківського та учнівського самоврядування
- посилення мотивації до самоосвіти та саморозвитку керівника.

Таким чином, розбудується сучасний цифровий освітній простір, у якому є всі умови для оволодіння і управління базовими компетенціями управління освітою за допомогою сучасних цифрових технологій [5, с. 126].

Аналізуючи стан дослідження питання, було виявлено, що ще у 2016 році у представленому ЄС оновленому фреймворку **Digital Competence (DigComp 2.0)** визначено 5 блоків компетенцій, поміж яких – інформаційна грамотність, вміння оцінювати, використовувати й управляти даними, взаємодіяти завдяки використанню цифрових технологій [7, с. 5]. На необхідності цифровізації та діджиталізації освітньої сфери акцентовано в низці нормативно-правових документів. Зокрема, у Законі України «Про освіту» (2017) поміж ключових компетентностей визначено інформаційно-комунікаційну [2]. МОН України С. Шкарлет зазначив у 2021 році «Цифровізація освіти – один із пріоритетів

МОН України. Ключовими завданнями 2021 року є продовження реформи «Нова українська школа» та подальша діджиталізація» [1, 3]. Аналіз наукових джерел показав, що впровадження цифровізації в освітній простір стали предметом дослідження таких зарубіжних вчених: К. Бассет, Г. Грибер, М. Деузе, Г. Крибер і Р. Мартін, Дж. Стоммел, М. Хенд та ін. [7]. Серед українських науковців питаннями діджиталізації в освіті займалися: Н. Бондаренко, А. Прокопенко, В. Грядуща, Л. Фамілярська, І. Кучерак, К. Краус, М. Толмач.

У ході аналізу першоджерел було виявлені такі суперечності: керівники ЗЗСО розуміють необхідність діджиталізації управлінських процесів, однак на практиці інновації використовують лише частково.

Незважаючи на всі переваги, якими вирізняється діджиталізація, її впровадження все ще має фрагментарний характер.

Не тільки в Україні, а, практично, всюди ми бачимо низку обставин, які свідчать «про вузький» підхід до розуміння перспектив і можливостей діджиталізації управління освітою.

Діджиталізація освіти вже змінює традиційну систему освіти у напрямі формування її нової якості. Це проявляється в наступному:

- збільшується кількість віртуальних освітніх платформ;
- один електронний ресурс може бути використаний багато разів для надання різних за змістом освітніх послуг;
- впровадження нових технологій в освіті та цифрових освітніх платформ, які надають послуги.

Але сучасні цифрові можливості значно багатогранніші й масштабніші. Рівень сучасних інформаційних технологій дозволяє легко вирішити всі ці проблеми цілком і одночасно. Ідеться про створення принципово нової цифрової системи управління закладом освіти. Системи, яка досі не має у світі аналогів, завдяки чому Україна може стати світовим лідером із діджиталізації управлінських процесів в освіті [4, с. 61].

Отже, управління закладом середньої освіти в епоху діджиталізації вимагає від керівника певні вимоги щодо професійних знань, умінь та навичок у галузі як менеджменту освіти, управління закладом освіти, так і в галузі ІТ-технологій. Необхідно організувати та управляти діяльністю ЗЗСО з урахуванням особливостей переходу на нові принципи цифровізації, прогнозувати можливі супутні проблеми, а також розробити рішення та пропозиції щодо мінімізації негативних наслідків та посилення основного результату діджиталізації ЗЗСО.

Бібліографія:

1. Е-платформа Нова українська школа.
2. Про затвердження Положення про Національну освітню електронну платформу : наказ № 523 від 22 травня 2018 р. / Міністерство освіти і науки України.

3. Цифрова адженда України – 2020 («Цифровий порядок денний – 2020»). Концептуальні засади. Першочергові сфери, ініціативи, проекти «цифровізації» України до 2020 р. 2016. Грудень. 90 с.
4. Цифрова компетентність сучасного вчителя нової української школи: зб. тез доповідей учасників всеукр. наук.-практ. семінару (Київ, 28 лютого 2018 р.) / за заг. ред. О. Коневщинської, О. Овчарук. Київ, Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, 2018. 61 с.
5. Цифрові технології в освітньому процесі закладів освіти: зб. матер. 7 Всеукр. інтерактивної наук.-практ. конф.; [упоряд. Н. А. Басараба]. Рівне, РОІППО, 2019. 126 с.
6. A Digital Agenda for Europe: Communication From the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Brussels. 2010.
7. Харківська А. А. (2009). Якість освіти в контексті європейського вибору. *Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки»*. [Ніжин. держ. ун-т імені М. Гоголя], Вип. 2. С. 5-10.

References:

1. E-platforma Nova ukrainska shkola.
2. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Natsionalnu osvitu elektronnu platformu : nakaz № 523 vid 22 travnia 2018 r. / Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy.
3. Tsyfrova adzhenda Ukrainy – 2020 («Tsyfrovyi poriadok denniy – 2020»). Kontseptualni zasady. Pershocherhovi sfery, initsiatyvy, proekty «tsyfrovizatsii» Ukrainy do 2020 r. 2016. Hruden. 90 s.
4. Tsyfrova kompetentnist suchasnoho vchytelia novoi ukrainskoi shkoly: zb. tez dopovidei uchashnykiv vseukr. nauk.-prakt. seminaru (Kyiv, 28 liutoho 2018 r.) / za zah. red. O. Konevshchynskoi, O. Ovcharuk. Kyiv, Instytut informatsiinykh tekhnolohii i zasobiv navchannia NAPN Ukrainy, 2018. 61 s.
5. Tsyfrovi tekhnolohii v osvitnomu protsesi zakladiv osvity: zbirnyk materialiv 7 Vseukrainskoi interaktyvnoi naukovo-praktychnoi konferentsii / uporiad. N. A. Basaraba. Rivne, ROIPPO, 2019. 126 s.
6. A Digital Agenda for Europe: Communication from the commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Brussels. 2010.
7. Kharkivska A.A. Yakist osvity v konteksti yevropeiskoho vyboru. Naukovi zapysky. Seriiia «Psykhologo-pedahohichni nauky»: zb. nauk. pr. [Nizhyn. derzh. un-t imeni M. Hoholia], 2009. № 2. S. 5-10.

Принцип адаптивності у подоланні опору змінам у закладі загальної середньої освіти

Горішна Оксана Мирославівна

The Principle of Adaptability in Overcoming Resistance to Changes in an Institution
of General Secondary Education

Oksana HORISHNA

gorishna83@gmail.com

Оновлення нормативної бази для ефективної реалізації освітньої діяльності спонукало науковців до пошуку інноваційних методів і форм управління

зкладами загальної середньої освіти в умовах російської агресії та ведення воєнного стану в Україні.

Впровадження будь-яких змін, які порушують напрацьовані механізми праці, може викликати опір серед окремих педагогів чи навіть цілого колективу. Зрозуміло, що кожен керівник хоче, щоб зміни, продукують умови сьогодення, були результативними. Тому принцип адаптивності є ключовим аспектом в процесі подолання опору змінам.

Досліджуючи проблеми реформування освіти, С. Сарасон, зауважує, що супротив змінам може спровокувати конфлікти через недостатні компетентності реформаторів освіти; їхні невміння діяти на випередження; недооцінку складності формування нових обставин та умов праці; нехтування часового чинника; неврахування обмежених матеріальних ресурсів [3, с. 133].

Опір змінам – розглядаємо як природній феномен серед педагогічного колективу, що відбувається на будь-якому етапі впровадження змін, з метою зберегти поточну ситуацію в процесі функціонування закладу освіти. З нашої точки зору, опір змінами у закладах загальної середньої освіти може носити деструктивний характер, що інколи призводить до розвитку регресивних процесів [1].

Для уникнення стійкості до змін керівникам потрібно: встановити індикатори якості змін; налагоджувати комунікаційні канали між усіма учасниками змін та розвивати трьохсторонні партнерські стосунки між учнями, педагогами та батьками; здійснювати моніторинг ефективності функціонування закладу загальної середньої освіти, уникаючи жорсткого контролю на час впровадження змін; організувати і забезпечити дієвий, постійний психологічний супровід усіх суб'єктів освітньої діяльності в умовах змін; обґрунтувати причини і наслідки ефективного впровадження змін для кожного учасника освітнього процесу; мотивувати педагогічних працівників до активного залучення реалізації змін в закладі загальної середньої освіти шляхом диференціації заробітної платні; залучати освітян закладу до спільної проєктної діяльності, прийняття колективних управлінських рішень, реалізуючи матричний тип управління; залучитися підтримкою неформальних лідерів у закладі освіти з метою популяризації змін серед колективу; забезпечити свободу вибору методів, форм і суб'єктів підвищення кваліфікації педагогів; планувати розвиток власної педагогічної траєкторії освітян, створюючи перспективний, якісний кадровий резерв; надати безперешкодний доступ до інформації щодо впровадження змін усім учасникам освітнього процесу; здійснювати постійний моніторинг з метою виявлення тенденцій і причин опору змінам; створити естетичні умови праці з врахуванням санітарно-гігієнічних вимог у закладі загальної середньої освіти.

Відсутність адаптаційних механізмів, з ціллю подолання опору змінам, унеможливорює ефективне функціонування закладу освіти і призводить до його занепаду. Тому принцип адаптивності є ключовим аспектом в процесі подолання опору змінам.

У сучасній науковій літературі з теорії управління закладом освіти принцип адаптивності розглядається, як відносно консервативна стійка система, яка змінюється набагато повільніше, ніж оточуюче соціальне середовище й суспільство в цілому, що відповідним чином відбивається на її організаційному устрої й управлінні [2, с. 26]. Процес адаптації спрямований на впровадження всього нового на користь навчального закладу, її подальшого розвитку, що потребує іноді зміни певних усталених зв'язків. Однак опір змінам присутній завжди. Проте, його можна подолати при допомозі таких механізмів, як: налагодження комунікаційних каналів, популяризація змін, пошук зовнішніх експертів оцінки змін, стимулювання командної роботи, навчання педагогів, психологічний супровід, переговори з неформальними лідерами, мотивація, примус, винагорода та визнання значимості педагогів у процесі змін [1]. На основі закономірностей ефективного функціонування закладу освіти виділяємо принципи адаптивного управління, а саме: пріоритетне визнання розвитку особистості учасника освітнього процесу; колективного управління; адаптація і комунікаційна узгодженість; мотивація та винагородження; безперервне навчання та розвиток компетентностей; самоорганізація; колективне прогнозування подальшого розвитку закладу освіти; прозорість управлінської системи закладу освіти. Отже, форми виявлення супротиву змінам взаємопов'язані з якісним складом педагогічного колективу та негативного або позитивного сприйняття попереднього досвіду змін. Інертність організаційної культури викликає труднощі при переосмисленні соціальних норм, а відсутність розуміння наслідків ефективного впровадження змін сприяє розвитку опору їм серед освітянської спільноти.

Бібліографія:

1. Боднар О., Горішна О. Механізми подолання опору змінам у закладах загальної середньої освіти. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія: Педагогіка, 2021 (2), С. 180-189.
2. Лебідь О. В. (2015). Управління початковою школою : навч. посіб. / Ольга Валеріївна Лебідь. 311 с.
3. Сарасон С. Б. (2004). Політичне провідництво і можливі невдачі в реформуванні освіти. перекл. з англ. Пехник Г. Львів : Літопис, 176с.

References:

1. Bodnar O., Horishna O. (2021). Mekhanizmy podolannia oporu zminam u zakladakh zahalnoi serednoi osvity. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka*. Serii: pedahohika, (2), s.180-189.

2. Lebid O. V. (2015). Upravlinnia pochatkovoioi shkoloiu : navch. posib. / Olha Valeriivna Lebid. 311 s.
3. Sarason S. B. (2004). Politychne providnytstvo i mozhlyvi nevdachi v reformuvanni osvity. Perekl. z anhl. Pekhnyk H. Lviv : Litopys, 176 c.

Використання аксіологічного підходу для управління організаційною поведінкою персоналу в адаптивному аспекті

Груць Галина Михайлівна, Король Вікторія

**Using an Axiological Approach to Manage the Organizational Behavior
of Personnel in an Adaptive Aspect**

Halyna GRUTS, Victoria COROL

hrutsg@ukr.net

Особливість сучасного менеджменту полягає у тому, що його найважливішим системоутворювальним компонентом (поряд із політичним, економічним, соціологічним тощо) є сфера духовного життя людей. Духовність, мораль, етика виступають найважливішими регуляторами життя організаційної системи та пронизують усі механізми управління. У цьому сенсі особливої значущості набуває поняття цінностей. Цінності (аксіологічний підхід) в організаційному середовищі є ядром організаційної культури та фундаментом для створення правил і норм поведінки в організації. Прагнення до спільних цінностей сприяє об'єднанню людей у спільноти, створює потужну силу у досягненні поставленої мети. Аксіологічний аспект в організаційній культурі – це те, на підставі чого продукуються правила та норми поведінки в організації. Очевидно, що керівні принципи чи цінності організації перебувають у тісній залежності від культури довкілля, тобто організація спирається на суспільні цінності, які засвоюються індивідом під час виховання з раннього віку.

Таким чином, організаційні цінності спираються на глибоко особистісні цінності індивіда, і саме це надає їм сили й потуги та створює можливості для їх інтеріоризації всіма співробітниками організації. Водночас, окрім цінностей, які поділяють більшість членів суспільства, кожна організація має власні, інколи доволі специфічні цінності, які й визначають специфіку її організаційної культури у порівнянні з іншими організаціями. Аксіологічний аспект організаційної культури містить очевидні або приховані стандарти поведінки, яким повинні слідувати працівники. Цілком зрозуміло, що прийняття або відкидання цих стандартів є особистою справою кожного і не носить примусового характеру [2].

О. Занковський виділяє 11 ціннісних альтернатив, із якими найчастіше стикається персонал організації. Це – влада, закон, робота, результат, вік, освіта,

рівність людей, ставлення до ризику, допомога іншим, заохочення або покарання, задоволення [3]. Ці уявлення не засвоюються особистістю пасивно, натомість вони переосмислюються через систему особистісних цінностей, а отже, до них формується певне ставлення.

Конфлікт особистісних та організаційних цінностей не обов'язково безпосередньо проявлятиметься в поведінці індивіда. Звісно, така ситуація може негативно позначитися на продуктивності та ефективності праці або на стосунках із колегами. Варто зазначити, що багато професій, особливо в освітній галузі, вимагають від людини досить чіткого ціннісного й морального самовизначення, відповідності її ціннісних орієнтацій до системи цінностей організації. Саме у зв'язку з цією проблематикою виникла концепція В. Сате, який постулює, що необхідно здійснювати найм персоналу, ґрунтуючись на його відповідності до культури цієї організації, а працівників, чії цінності, а також норми, установки, цілі сильно відхиляються від оргкультурних, слід звільняти [1].

Індивід почувається прихильним до організації, коли ототожнює себе з нею і переживає цей зв'язок емоційно. Такі працівники можуть активізувати свої дії, бажаючи допомогти організації. Сприйняття індивідом корпоративної реальності великою мірою обумовлено тим, що говорять про побачене його колеги, які розділяють із ним той самий досвід. Інтерпретація цього досвіду визначається саме особливостями організаційної культури.

Культура допомагає людям організації, зокрема ЗЗСО, діяти осмислено, забезпечуючи виправдання їх поведінці. У закладах, де цінується ризик, люди йдуть на нього, знаючи, що у разі невдачі вони не будуть покарані, а організація здобуде уроки на майбутнє.

В організації досить типовими є випадки, коли особистість демонструє конформне прийняття трансльованою групою або іншою особистістю цінності (референтно-конформна цінність), якщо присутня деяка підкріплююча цінність (прихована цінність), значимість якої і задаватиме свої характерні вимоги до особи щодо взаємодії останньої з набором із двох (а найчастіше і з великою кількістю) цінностей. У такій ситуації досить непросто визначити, які цінності прийняті особистістю (інтеріоризовані), які мають конформний характер, а які при цьому приховані справжні цінності, які є рушіями особистості [4].

Таким чином, процес прийняття цінностей, а саме механізм процесу суб'єктивації об'єктивних цінностей (і, як наслідок, питання про діагностику прихованих цінностей та їх вплив на поведінку при прийнятті референтно-конформних цінностей), представляється нам першим основним питанням аксіологічного управління організаційною поведінкою персоналу в адаптивному аспекті.

Проте існують об'єктивні цінності, які у вигляді правил, закріплених певною культурою і досліджуваних етикою, можуть відповідати природі людини. Звідси випливає друге основне питання аксіологічного управління організаційною поведінкою персоналу в адаптивному аспекті – питання відповідності організаційних цінностей, що транслиуються в організації, до природи людини (і, як наслідок, питання про критерії відповідності організаційних цінностей до природи людини).

Третє суттєве питання стосується механізму формування організаційних цінностей (аксіологічний генезис). Постановка цієї проблеми спонукає до необхідності формування єдиної системи цінностей організації, без якої неможливе її стабільне функціонування та досягнення поставленої мети.

Не будучи статичною, аксіологічна складова організаційної культури потребує управління. Цей процес управління має будуватися, виходячи з певних принципів, які передбачають цілеспрямований вплив на аксіологічні елементи організаційної культури з досягнення найкращих соціально-психологічних умов діяльності персоналу організації та підвищення ефективності її діяльності.

Іншими словами, якщо система цінностей, яка спрямовує поведінку членів організації, перестає бути адекватною, вона має бути змінена.

Стихійність цього процесу може призводити до конфліктів в організації, порушення загального перебігу її діяльності, роз'єднаності індивідів, недотримання норм і, як наслідок, непередбачуваності поведінки персоналу. Усі ці процеси беруть участь в управлінні поведінкою співробітників організації та впливають на загальну корпоративну ефективність. Якщо не контролювати відповідність того, що відбувається в організації до бажаної культури, то процес може розвиватися стихійно і результат виявиться далеким від поставленої мети.

Бібліографія:

1. Власова А. М., Савчук Л. М., Савінова В. Б. (1998). Організаційна поведінка: навч. посіб. Київ : КНЕУ, 96 с.
2. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. (2003). Основи менеджменту: підручник. Київ : Академвидав, 416 с.

References:

1. Vlasova A. M., Savchuk L. M., Savinova V. B. (1998). Orhanizatsiina povedinka: navch. posib. Kyiv : KNEU, 96 s.
2. Kuzmin O. Ye., Melnyk O. H. (2003). Osnovy menedzhmentu: pidruchnyk. Kyiv: Akademvydav, 416 s.

Переваги використання сервісу Classkick при вивченні іноземної мови у фахових коледжах¹

Дерека Катерина Олександрівна

**Benefits of Using the Classkick Service When Studying of
a Foreign Language in Vocational Colleges**

Kateryna DEREKA

katerina_dereka@ukr.net

Нині в такий складний час наша країна проходить випробування. Коронавірусна пандемія внесла зміни в освітній процес, а повномасштабне вторгнення поставило перед викликом як студентів, так і викладачів. У 2020 році більшість викладачів познайомилися із новою, інноваційною формою організації навчального процесу – дистанційним навчанням. Вже тоді багато педагогів відчували необхідність навчання впродовж життя аби уможливити процес спілкування та навчання зі студентами через інтернет-ресурси.

Навчання іноземної мови за допомогою інформаційно-комунікативних технологій є таким процесом, який постійно змінюється та оновлюється з точки зору технологічних інновацій.

Серед якісних змін варто згадати такі можливості, як платформи для проведення онлайн занять у режимі відеоконференцзв'язку (Zoom, Skype, Microsoft Teams тощо), використання інтерактивної дошки, створення тренажерів та онлайн-тестів з пройдених тем (наприклад, на платформах Quizlet, GoogleForms тощо), що дозволяє відпрацювати лексичний та граматичний матеріал, розміщення в електронному освітньому середовищі корисних посилань на відеоресурси для повторення та закріплення матеріалу, а також самостійної роботи. Крім того, можливий індивідуальний формат роботи через контроль викладачем знань студентів за допомогою аудіо- та відеозапису виконання деяких видів індивідуальних завдань. Усе це як закріплює знання, а й підвищує мотивацію вивчення іноземних мов. Крім того, такі технології, як онлайн-тестування, дозволяють викладачеві швидко отримати результати тестування в автоматичному режимі [1].

Google-форми – частина офісного інструментарію Google Drive, мабуть, найуживаніший і простий спосіб створити своє опитування або тест. Також тести можна створювати за допомогою Quizlet (<https://quizlet.com>). Це сервіс корисний ще і тим, що увесь матеріал, який викладач створює, можна використати як інтерактивні флеш-картки для демонстрації при вивченні нового

¹ Думка автора, сформована у тезах та посиланнях на роботи згаданих дослідників, ґрунтується на результатах досліджень, поданих у бібліографії [1-2].

лексичного матеріалу, так і як навчальні ігри та тестування. Детальніше зупинимося на сервісі Classkick (<http://classkick.com>). Це платформа, на якій можна розмістити навчальний матеріал і різного типу завдання для студентів:

- завантажувати зображення і робити їх інтерактивними;
- додавати на зображення мітки з текстом, гіперпосиланнями;
- вносити запитання з вікнами для введення тексту.

Такі запитання можуть бути текстовими, а можуть бути у вигляді аудіофайлів. У багатьох завданнях можна задати відповіді для автоматичної перевірки.

Classkick – це безкоштовний додаток, який показує викладачам у режимі реального часу, що саме роблять студенти та кому потрібна допомога, щоб вони могли надавати миттєвий зворотний зв'язок. Тобто все, що робить студент, відразу відображається на комп'ютері викладача. І студенти, і викладачі можуть працювати на будь-якому мобільному пристрої або зі звичайним комп'ютером незалежно від операційної системи. Це одна з небагатьох програм, де викладач може провести груповий диктант для перевірки правопису нових лексичних одиниць.

Для роботи з граматичним матеріалом, дуже зручно використовувати сервіс Classkick на основних етапах роботи: на етапі ознайомлення і первинного закріплення граматичного матеріалу на слайдах сервісу можна розмістити фото із зображенням граматичних конструкцій, правил їх вживання, і нижче зразу додати різні інтерактивні вправи, які будуть слугувати етапом тренування та етапом використання граматичної структури.

Ефективність опанування граматичним матеріалом буде залежати від об'єму тренувань, від різних вправ, які спрямовані на виконання аналогічних дій, і таким чином, на автоматизацію граматичної навички. Застосування саме цього онлайн-сервісу сприяє оптимізації аудиторного навантаження, оскільки частина роботи переходить на самостійне виконання студентами. Важливим є й те, що цей сервіс забезпечує миттєвий зворотній зв'язок під час виконання завдань, оскільки викладач відразу бачить що роблять студенти, тобто забезпечується контроль виконання і можливість відразу надати консультацію студентам у тих питаннях, які є незрозумілими для них. Нами визначено, що таке заняття іноземної мови дуже швидко організовується, студентам не потрібна навіть реєстрація, а вони отримують доступ до завдання за допомогою коду з'єднання.

Сьогодні існує низка комп'ютерних програм для вивчення, розвитку та вдосконалення знань, умінь та навичок студентів фахових закладів. Таким чином, комп'ютерні технології, а саме сервіс Classkick, є надзвичайно

ефективними засобами опанування іноземною мовою і заслуговують широкого використання. Вони комплексно розвивають навички мовлення, граматичні навички, дозволяють глибше зрозуміти культуру країни, мова якої вивчається, спонукають інтерес до вивчення іноземної мови у фахових закладах передвищої освіти.

Бібліографія:

1. Сорокіна Г. М., Краснова Н. В. (2021). Викладання іноземної мови в умовах дистанційного та онлайн-навчання. *Scientific collection «Inter Conf»*, (51): with the Proceedings of the 9th Inter. Sci. and Practi. Conf. «Science and Practice: Implementation to Modern Society» (April 18-19, 2021). Manchester, Great Britain: Peal Press Ltd., pp. 229-234.
2. Рябова З. В., Єльнікова Г. В. (2020). Професійне зростання педагогів в умовах цифрової освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. Вип. 80(6). С. 369-385. URL: <https://doi.org/10.33407/itlt.v80i6.4202>.

References:

1. Sorokina H. M., Krasnova N. V. (2021). Vykladannia inozemnoi movy v umovakh dystantsiinoho ta onlain-navchannia. *Scientific collection «Inter Conf»*, (51): with the Proceedings of the 9th Inter. Sci. and Practi. Conf. «Science and Practice: Implementation to Modern Society» (April 18-19, 2021). Manchester, Great Britain: Peal Press Ltd., pp. 229-234.
2. Riabova Z. V., Yelnykova H. V. (2020). Profesiine zrostantia pedahohiv v umovakh tsyfrovoy osvity. *Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia*. Vyp. 80(6). S. 369-385. URL: <https://doi.org/10.33407/itlt.v80i6.4202>.

Особливості підготовки дисертаційного дослідження в умовах невизначеності

Єльнікова Галина Василівна

Peculiarities of Preparing a Dissertation Research in Conditions of Uncertainty

Halyna YELNYKOVA

galina/yelnikova@gmail.com

Підготовка дисертаційного дослідження має свою послідовність здійснення. Спочатку необхідно обрати тему. Для цього проводиться аналіз існуючої ситуації в секторі освіти. Визначається проблема, яку необхідно вирішити. Висувається головна ідея, як це зробити. Потім розробляється науковий апарат дослідження: мета, завдання, об'єкт, предмет, гіпотеза. Складається зміст/план написання наукової роботи. Після цього проводиться аналіз теоретичної розробленості визначеної проблеми та її практичного стану. Наступним етапом є розроблення основної частини дослідження (ноу-хау), обґрунтовуються пропозиції дослідника щодо вирішення проблеми: модель, критерії, методика/технологія, програма, рекомендації, ін. Чітко виокремлюється наукова новизна. Після цього запропонований науковий продукт експериментально перевіряється для підтвердження можливості й

доцільності його впровадження в практику. Після закінчення цієї частини розробляється методика та методичні рекомендації з метою застосування розроблених дисертантом і запропонованих для практичної діяльності новітніх наукових матеріалів. У процесі здійснення дослідження дисертант поступово оприлюднює поточні результати шляхом участі в конференціях, семінарах, виступів та публікацій. Наприкінці здійснюється оформлення дисертації і її підготовка до захисту.

В умовах невизначеності, в яких зараз знаходиться Україна, зазначений вище порядок здійснення дисертаційного дослідження може змінюватися в залежності від змін в оточуючому середовищі. Під час воєнного стану в країні й активних воєнних дій природно проходить переоцінка цінностей. Тому тема спрямовується на практичну площину. В умовах швидких змін превалює компетентнісний підхід, мобільність та адаптивність. Головна ідея спрямовується на забезпечення гнучкості структур для внесення поточних змін в досягненні мети. Формулювання мети передбачає активізацію адаптивних процесів у функціонуванні розробленої моделі. Гіпотеза передбачає можливість вирішення проблем за рахунок надання адаптивності структурам, які діють в невизначених умовах. Аналіз літературних джерел спрямовується на добір праць, які присвячені механізмам коригуючих дій при поточних змінах оточуючого середовища. Аналіз практичного стану проблеми передбачає врахування питань ситуативного менеджменту. При розробленні основної частини дослідження наукова новизна обов'язково включає поточний аналіз ситуацій і здійснення поточних змін у процесі з'ясування стану досліджуваної системи (умов її існування).

Умови невизначеності обумовлюють покроковий аналіз, поточну діагностику і поточне коригування діяльності розроблених систем. При проведенні експериментальної перевірки невизначеність умов може вплинути на її достовірність. Це пояснює використання в таких ситуаціях квазіексперименту.

Важливою особливістю дослідження в мінливих умовах є застосування методики відстеження змін відносно самого себе, а не порівняно з іншою групою учасників експерименту. Визначається тільки одна експериментальна група і відстежується динаміка змін успішності відносно самої себе. Контрольна група відсутня. Для обробки даних експерименту та пошуку інформаційної бази умови невизначеності для скорочення часу потребують знання і використання комп'ютерної техніки та Інтернет-ресурсів. Через невизначеність умов може мати місце «плаваючий» зміст, що характеризується неодноразовим уточненням плану при зміні пріоритетності досліджуваних предметів. За роки проведення дисертаційного дослідження можуть декілька

разів змінюватися умови існування системи. Це обумовлює необхідність внесення змін в процес дослідження та в текст дисертації.

Отже, умови невизначеності вносять певні особливості в підготовку дисертаційного дослідження, що полягають у моделюванні та свідомому застосуванні адаптивних процесів для досягнення мети дослідження.

Особливості адаптації майбутніх вчителів музичного мистецтва без початкового музичного досвіду в середовищі закладу вищої освіти

Жога Руслан Анатолійович

**Peculiarities of Adaptation of Future Music Teachers Without Initial Musical Experience
in the Environment of a Higher Education Institution**

Ruslan ZHOGA

ruslan20008@gmail.com

Важливим чинником успішного професійного становлення майбутнього вчителя музичного мистецтва є процес адаптації в освітньому середовищі закладу вищої освіти (далі – ЗВО). У ЗВО вчорашній школяр зустрічається з новими умовами навчання, викладачами, освітніми компонентами на сприйняття яких потрібні певний час та зусилля. У соціальному аспекті йдеться про процес сприйняття здобувачами освіти нової соціальної ролі, колективу, іншої організації освітнього процесу. Нове соціальне середовище ускладнює процес адаптації та органічне включення в освітній процес.

Процес адаптації, як міждисциплінарний феномен, є предметом наукового інтересу багатьох дослідників. Його вивчають такі науковці, як: К. Андросович, В. Бондар, І. Галецька, М. Дідух, Г. Єльнікова, В. Казміренко, Н. Кисельов, Г. Кравченко, О. Кривонос, О. Чистяк. Перше згадування терміна «адаптація» (від лат. *adapto* – пристосовую) відбулось у 1865 році. Запровадив його вживання фізіолог Г. Ауберг. Поступово проблема адаптації стає міждисциплінарною та отримує розвиток в соціальній, педагогічній та інших сферах.

Соціальну адаптацію, як одну з форм адаптації студентів-першокурсників, розглядає К. Андросович та визначає її як передумову майбутньої адекватної діяльності, необхідної умови її успіху без відчуття дискомфорту, напруженості та внутрішнього конфлікту особистості з професійним та соціальним середовищем [1].

О. Кривонос зазначає, якщо процес адаптації не відбувається своєчасно, то з'являється незадоволення процесом навчання, порушення психічних функцій, що значно погіршує освітню діяльність [2].

Особливого змісту адаптивні процеси набувають в музично-педагогічній освіті. Процес підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва має свої особливості. Вони полягають в синтезі педагогічної діяльності та музичної творчості; зумовлені емоційно-чуттєвою, художньо-образною та художньо-творчою природою музичного мистецтва в основі якого знаходиться невербальна мова спілкування.

Свої особливості має організація освітнього процесу. Заняття, які пов'язані з творчим, музично-виконавським розвитком здобувачів освіти, оволодінням ними інструментально-виконавськими, інтелектуальними, комунікативними вміннями мають відбуватись в умовах емоційно-позитивного середовища.

Ускладнення процесу адаптації майбутніх вчителів музичного мистецтва в першу чергу пов'язане з високими вимогами до розумової працездатності, музичних здібностей, високим рівнем відповідальності за власні дії, різнохарактерністю одержаної інформації. Значне збільшення обсягів нової та різнопланової інформації, стресові ситуації пов'язані з перебігом сесії, проблеми з наявністю вільних аудиторій та дефіцит часу для самопідготовки, порушення режиму дня – все це призводить до посилення адаптаційних проблем. Наявність перелічених чинників значно впливає на морально-психологічний стан та результативність навчання майбутніх вчителів музичного мистецтва.

Важливою особливістю зарахування до ЗВО є врахування рівня допрофесійної підготовки вступників. Однак, відповідно порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти вступ на музичні факультети педагогічних закладів вищої освіти відбувається тільки за результатами мультипредметного тесту (раніше ЗНО), без творчого іспиту. Тобто поза увагою залишається інформація щодо наявності (рівня) початкової музичної підготовки вступників, їхніх музичних здібностей. Такий формат вступного конкурсу не враховує відсутність початкової музичного досвіду в деяких здобувачів освіти, допускає їх до зарахування в ЗВО та створює в подальшому суттєві складнощі при опануванні ними музичних дисциплін. У результаті процес адаптації для здобувачів освіти без початкової музичної підготовки значно ускладнюється. Окрім зазначених проблем студентів-першокурсників до них додаються такі утруднення як: відсутність звуковисотних слухових навичок; необхідність прискореного розвитку музичних здібностей, опанування музично-теоретичних і музично-виконавських дисциплін; утворення системи рухових навичок з уже сформованими руками, які частково втратили свою еластичність. Повинна здійснюватися доволі значна робота, спрямована на розширення системи адаптивних заходів з метою полегшення опанування цією категорією здобувачів освіти предметів музичного спрямування.

Отже, існує необхідність створення середовищних умов відповідно до адаптивних проблем вступників на музичні факультети педагогічних ЗВО без початкової музичної освіти. У напрямі вирішення цих питань та створенні відповідних форм та методів роботи з цією категорією здобувачів освіти і буде спрямовано наше подальше дослідження.

Бібліографія:

1. Андросович К. А. (2015). Психологічні чинники соціальної адаптації першокурсників в умовах освітнього середовища професійно-технічного навчального закладу: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.05. Сєверодонецьк, 274 с.
2. Кривонос О. Б. (2017). Організація соціально-педагогічної адаптації студентів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. № 7 (71). С. 69-799. DOI: <https://doi.org/10.24139/2312-5993/2017.07/069-079>.

References:

1. Androsovykh K. A. (2015). *Psykhologichni chynnyky sotsialnoi adaptatsii pershokursnykiv v umovakh osvitnoho seredovyscha profesiino-tekhnichnoho navchalnoho zakladu: dys. ... kand. psyhol. nauk: 19.00.05. Sievierodonetsk, 274 s.*
2. Kryvonos O. B. (2017). *Orhanizatsiia sotsialno-pedahohichnoi adaptatsii studentiv. Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii. № 7(71). S. 69-799. DOI: https://doi.org/10.24139/2312-5993/2017.07/069-079.*

Педагогічні умови формування правової компетентності майбутніх агентів з організації туризму в закладах професійної освіти

Заслоцька Анна Олегівна

Pedagogical Conditions for the Formation of Legal Competence of Future Tourism Agents
in Professional Education Institutions

Anna ZASLOCKA

zaslotskaya@gmail.com

За сучасних умов туристична галузь є однією з тих, яка не тільки розвивається сама, але й сприяє активізації діяльності у багатьох суміжних галузях, сприяючи економічному розвитку країни. Саме тому зростає потреба у підготовці фахівців, які володіють правовими знаннями необхідними для надання якісних послуг, здатних діяти у професійних ситуація відповідно до сучасних норм і законів.

У наслідок чого, особливого значення набуває пошук інноваційних методик для розвитку правової компетентності майбутніх агентів з організації туризму, що стає основним фактором їхньої успішної підготовленості до діяльності у туристичній галузі. У ході дослідження нами з'ясовано, що формування правової компетентності майбутніх агентів з організації туризму в закладах професійної освіти здійснюється у процесі вивчення навчальної дисципліни основи правових знань. На заняттях з виробничого навчання

майбутні агенти з організації туризму оволодівають знаннями і вміннями моніторингу туристичного ринку та застосуванні нормативно-правової бази у наданні туристичних послуг. Формування правової компетентності майбутніх агентів з організації туризму відбувається і в позаурочний час: правові дебати гурткова діяльність, конкурси та ін. Формування правової компетентності ґрунтується на компетентнісному підході. Зміст дисциплін правового спрямування структурується за модульним принципом. Відповідно до стандарту професійної (професійно-технічної) освіти (СП(ПТ)О 4221.N.79.00-2017), правова компетентність відноситься до групи загальнопрофесійних компетентностей, що є загальними знання та вміннями, тобто спільними для професії «Агент з організації туризму». Визначено, що зміст правової компетентності майбутніх агентів з організації туризму охоплює знання: найважливіших нормативно-правових актів конституційного, цивільного, трудового, кримінального та адміністративного права; основних права та обов'язки громадян; положень, змісту, форми та строків укладання трудових договорів; діючих соціальних гарантії та соціального захисту на підприємстві; складу і ознак правопорушень; принципів, підстав, цілей юридичної відповідальності.

Майбутні агенти з організації туризму у процесі навчання в закладах професійної освіти вчать оперативно орієнтуватися в реальних правових ситуаціях, складати відповідну документацію правового характеру щодо прав та свобод громадян та щодо порушення конституційних обов'язків громадян тощо.

Поняття правової компетентності майбутніх агентів з організації туризму в закладах професійної освіти визначаємо: як інтегративне утворення особистості, що характеризується розвиненою правосвідомістю та правоосвіченістю, ціннісним ставленням до права, комунікативними здібностями й особистісними якостями, що визначають їхню здатність та готовність здійснювати комплекс туристичних послуг у межах норм права.

Враховуючи результати аналізу основних підходів до визначення поняття «педагогічні умови», відповідно до попередніх результатів експертного оцінювання, проведеного дослідження бюджету робочого дня учня, нами запропоновано та обґрунтовано такі педагогічні умови формування правової компетентності майбутніх агентів з організації туризму у закладах професійної освіти:

- цілеспрямоване мотивування учнів до оволодіння правовими знаннями та вмінням діяти відповідно до міжнародного та вітчизняного законодавства у сфері туризму;
- оновлення змісту дисциплін правового спрямування з урахуванням специфіки туристичної сфери;

- системне застосування в освітньому процесі інноваційних методик, технологій;
- впровадження засобів інтернет-комунікацій (навчально-інформаційний веб-сайт, блог, форум, чат).

Інтеграція акмеологічного та адаптивного підходів в управлінні медичним коледжем

Калаур Світлана Миколаївна, Туровська Ірина Олександрівна

**Integration of Acmeological and Adaptive Approaches
in Management Medical College**

Svitlana KALAUUR, Iryna TUROVSKAYA

svitlanakalaur@gmail.com

Як аксіому розглядаємо твердження про те, що успішне функціонування закладу освіти перебуває у тісній залежності від компетентності управлінських кадрів та якісної організації менеджменту. Не є виключенням із цього правила заклади передвищої освіти, які готують майбутніх молодших бакалаврів. Беручи до уваги те, що підхід є основоположним елементом і трактується як методологічна орієнтація в управлінській діяльності, ми вважали за доцільне зосередити увагу на висвітленні взаємозв'язків між двома вагомими підходами в управлінні медичним коледжем: акмеологічним та адаптивним. Розглянемо практичні засади їх застосування у Комунальному закладі вищої освіти «Рівненська медична академія» Рівненської обласної ради (КЗВО «Рівненська медична академія» РОР).

Поділяємо позицію Г. Єльнікової та Л. Юхман [1] у тому, що адаптивний підхід є конкретним проявом розвитку ситуаційного, що володіє конкретними характеристиками. До найвагоміших характеристик науковці відносять: гнучкість та ефективний зворотний зв'язок. У тому випадку, коли керівник використовує адаптивний підхід, то відкриваються можливості діяти за ситуацією та реалізовувати управлінське рішення, яке буде спрямоване на досягнення соціально значущої мети.

На основі ефективного впровадження в управлінську діяльність КЗВО «Рівненська медична академія» РОР адаптивного підходу відкриваються реальні можливості для застосування гнучких методів для впровадження спеціально розробленого кваліметричного інструментарію, який дозволяє оперативно отримувати реальну інформацію про стан та перебіг освітнього процесу в закладі. Наголосимо, що серед усього спектру методологічних підходів, які є ефективними в управлінській діяльності чільне місце відводимо

акмеологічному підходу, адже він «надасть практичну допомогу студентам щодо формування у них професіоналізму та фахової компетентності, а також сприятиме прогресивній самореалізації» [2, с. 44].

Практичний потенціал акмеологічного підходу стосується таких проблем, як: дослідження взаємозв'язків між вдосконаленням мікро-характеристик управлінця як індивіда, особистості та суб'єкта діяльності; розвитку професіоналізму управлінця як визначальної передумови для продуктивної професійної діяльності; розробка практичних алгоритмів і технологій продуктивної управлінської діяльності на основі стимулювання механізмів самовизначення, самоосвіти та самовдосконалення; впровадження акмеологічного супроводу, що передбачає корекційно-розвиваючий, консультативно-інформаційний інструментарій, який спрямований на вдосконалення діяльності закладу освіти.

У підсумку відзначимо, що в управлінській діяльності в КЗВО «Рівненська медична академія» РОР ми цілеспрямовано робимо акцент на інтеграції акмеологічного та адаптивного підходів. Їх цілеспрямоване впровадження дозволить вибудувати чіткі управлінські дії, які дадуть ефективний поштовх для таких дій: якісне забезпечення професійної підготовки молодших бакалаврів; вдосконалення практичної діяльності усього колективу освітнього закладу; стимулювання пізнавальної діяльності здобувачів освіти.

Бібліографія:

1. Єльнікова Г. В., Юхман Л. І. (2022). Застосування адаптивного підходу в освітній діяльності закладів вищої освіти. *Адаптивні процеси в освіті* : зб. матер. (тез доповідей) 1-го Міжнар. наук. форуму; [за заг. ред. Г. В. Єльнікової, М. Л. Ростоки]. Київ-Харків, Вип. 1 (4), С. 61-63. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/730339/>.
2. Калаур С. М. (2015). Акмеологічний підхід у підготовці майбутніх фахівців соціально-педагогічної сфери засобами інтерактивних технологій. *Науковий вісник Чернівецького університету*: зб. наук. праць. Вип. 748. Педагогіка та психологія. Чернівці: Рута, С. 42-49.

References:

1. Yelnykova H. V., Yukhman L. I. (2022). Zastosuvannia adaptivnoho pidkhodu v osvitnii diialnosti zakladiv vyshchoi osvity. *Adaptyvni protsesy v osviti* : zb. mater. (tez dopovidei) 1-ho Mizhnar. nauk. forumu; [za zah. red. H. V. Yelnykovoi, M. L. Rostoka]. Kyiv-Kharkiv, Vyp. 1 (4), S. 61-63. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/730339/>.
2. Kalaur S. M. (2015). Akmeolohichniy pidkhid u pidhotovtsi maibutnikh fakhivtsiv sotsialno-pedahohichnoi sfery zasobamy interaktyvnykh tekhnolohii. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu*: zb. nauk. prats. Vyp. 748. Pedahohika ta psykholohiia. Chernivtsi: Ruta, S. 42-49.

Аналіз факторів, які впливають на мотивацію студентів при змішаному навчанні

Квятковська Анна Олегівна

Analysis of Factors Affecting Students' Motivation in Blended Learning

Anna KVIATKOVSKA

sobolevanna29@gmail.com

Змішане навчання – це освітній підхід, який об'єднує очну й онлайн-освіту. Система змішаного навчання складається із взаємодії викладача та студента, учня та вчителя, і його роботи за допомогою цифрових технологій. У цьому підході, як і при звичайному навчанні, завдання викладача – це розвивати неспеціалізовані навички (soft skills), до яких відносяться критичне мислення, вміння працювати в команді, креативність, індивідуальність. Віртуальний простір організовується за допомогою комп'ютерних технологій на базі цифрового ресурсу. Різниця між дистанційним та змішаним навчанням (згідно з рекомендаціями МОН України, 2020с [3]): дистанційне навчання: опосередкована взаємодія суб'єктів засобами онлайн технологій є визначальною. Такий вид навчання встановлено Законом України «Про освіту» (2017) [1] як окрему форму здобуття освіти - дистанційну; змішане навчання: є підходом, педагогічною і технологічною моделлю, методикою, що поруч із онлайн- технологіями спирається також і на безпосередню взаємодію між учнями та вчителями в аудиторії [2].

При всіх перевагах змішане навчання має і декілька недоліків. Основним є вмотивованість до дистанційного навчання та опанування матеріалів самостійно. Адже частина змішаної форми навчання включає дистанційне. Автором було створене опитування на базі закладу фахової передвищої освіти, Київського фахового коледжу зв'язку. В опитуванні взяло участь 48 студентів 4 курсу навчання (рис 1).

Рис. 1. Анкета для студентів

Опитування було проведене з метою визначити, які фактори, на думку студентів можуть впливати на їхню вмотивованість до навчання при змішаній та дистанційній формі.

Результати відповідей представлені на рисунку 2. Проаналізувавши, автор відмічає, що для студентів найбільшою мотивацією є система заохочень від адміністрації, наприклад стипендії, але разом з тим, бажання бути професіоналом теж має високе значення для студентів. Але дослідження потребує подальшого аналізу та опитувань студентів та викладачів.

Рис. 2. Аналіз відповідей опитаних студентів

Бібліографія:

1. Закон України «Про освіту». 2017. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Мар'єнко М. (2022). Методика використання цифрових технологій у процесі змішаного навчання в закладах загальної середньої освіти. *Вісник НАПН України*. Т.4(1). URL : <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/255/306> (дата звернення: 30.06.2022).
3. Міністерство освіти і науки України, 2020. Рекомендації щодо впровадження змішаного навчання у закладах фахової передвищої та вищої освіти. URL : <https://bit.ly/3kqxPKo>.

References:

1. Zakon Ukrainy «Pro osvitu». 2017. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Marienko M. (2022). Metodyka vykorystannia tsyfrovyykh tekhnolohii u protsesi zmishanoho navchannia v zakladykh zahalnoi serednoi osvity. *Visnyk NAPN Ukrainy*. T.4(1). URL : <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/255/306> (data zvernennia: 30.06.2022).
3. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy, 2020. Rekomendatsii shchodo vprovadzhennia zmishanoho navchannia u zakladykh fakhovoi peredvyshchoi ta vyshchoi osvity. URL : <https://bit.ly/3kqxPKo>.

Дослідження системи управління освітою та науково-методичного супроводу професійної діяльності педпрацівників в умовах децентралізації

Клясен Наталія Леонідівна

Study of the Education Management System and Scientific and Methodological Support of the Professional Activity of Pedagogues in Conditions of Decentralization

Natalia KLYASEN

kliasenn2014@gmail.com

Вирішення завдань, які стоять перед системою освіти в умовах сучасних змін, залежить від рівня професійної кваліфікації педагогічних працівників, їх знань, а також якісного науково-методичного супроводу інноваційних процесів.

Слід зауважити, що під науково-методичним супроводом розуміємо педагогічну технологію, яка полягає у створенні мережевого диференційованого акмеологічного освітнього простору, де відбувається професійна взаємодія рівноправних партнерів на принципах людиноцентризму, гуманізму, фасилітативності, індивідуалізації, здійснюється неперервний професійний розвиток педагогічних працівників за індивідуальними освітніми траєкторіями.

Зазначимо, що науково-методичний супровід дає змогу подолати відірваність курсового та міжкурсівного періодів системи післядипломної педагогічної освіти як єдиного андрагогічного циклу, створити диференційовані умови для опанування педагогом позиції суб'єкта професійного самовдосконалення та самореалізації, засвоєння інноваційних професійних ролей і функцій на рівні вітчизняних і світових стандартів тощо.

Розбудова цілісної системи науково-методичного супроводу має ґрунтуватись на засадах науковості, прогностичності, гнучкості, мобільності, випереджувального характеру науково-методичного обслуговування, неперервності, принципах андрагогіки і гуманізму, акмеології і синергетики, менеджменту й маркетингу [4, с. 22].

За результатами, отриманими в ході аналітичного вивчення проблеми, з'ясовано, що провідна роль в освіті дорослих, і зокрема вчителів, належить інститутам післядипломної педагогічної освіти та науково-методичними службами. Адже саме вони повинні забезпечити постійний професійний розвиток педагогічних працівників, зорієнтований на задоволення їхніх потреб у соціалізації та самореалізації, підвищення їхнього культурного, освітнього та наукового рівнів.

Теоретичні основи освітнього методичного менеджменту, сучасні підходи до організації методичних, науково-методичних установ, інших освітніх

закладів системи підвищення кваліфікації розкрито у працях науковців та практиків (В. Маслов, О. Боднар, І. Драч, Л. Калініна, Н. Клясен, Н. Протасова, З. Рябова, Л. Даниленко, Г. Дмитренко, Г. Єльнікова, Г. Литвиненко, В. Пуцов, К. Старченко та ін.).

Аналіз нормативно-правової бази з питань освіти, науково-методичної і педагогічної літератури засвідчив недостатню розробленість законодавчих положень про напрями розвитку та варіативність методичних установ. Крім цього, на сьогодні простежується недостатня увага науковців щодо переосмислення змісту і форм діяльності працівників органів управління освітою та науково-методичних установ в умовах сучасних суспільних змін і реформування освітньої галузі. Все це обумовлює пошук нової моделі сервісного обслуговування закладів освіти в умовах децентралізації управління освітою на регіональному рівні, актуалізує проблему перетворення методичних установ на сервісні центри.

Слід зауважити, що серед завдань, які вирішують органи управління освітою та науково-методичні установи є актуальними і потребують постійного організаційно-педагогічного супроводу на місцях, а саме: координація діяльності, моніторинг, вивчення, узагальнення; вивчення потреб і надання практичної допомоги; забезпечення психолого-соціального супроводу освітнього процесу; організація проведення конкурсів (олімпіад, турнірів, інтерактивних та інших конкурсів); організація інформаційно-комунікаційного обслуговування; формування електронних баз даних з різних питань тощо.

Згідно з пунктом 5 статті 26 чинного Закону України «Про місцеве самоврядування», формування організаційної структури та штатного розпису будь-якого органу місцевого самоврядування, є виключними повноваженнями та відповідальністю самого органу місцевого самоврядування [1]. Тому, розглядаються різні варіанти функціонування органу управління освітою та методичної служби в ОТГ: від окремої структури до спільного органу управління для декількох об'єднаних територіальних громад.

Виходячи з вищезазначеного та відповідно до ст. 4 та 14 Закону України «Про співробітництво територіальних громад» [2], ОТГ було запропоновано варіативні організаційні моделі функціонування методичних служб в умовах децентралізації. Слід однак зазначити, що система управління освітою та система науково-методичного супроводу ще досі знаходиться у стадії становлення. Вихідною позицією є максимальне делегування адміністративних та навчально-методичних повноважень на рівень освітнього закладу з урахуванням наявної мережі цих закладів, управлінського та науково-методичного рівнів педпрацівників, їх готовності взяти на себе такі повноваження.

Вважаємо, що умовах модернізації освіти та посилення процесів децентралізації проблема науково-методичного супроводу професійного розвитку педагогічних працівників набуває особливої актуальності. Серед функцій науково-методичного супроводу професійного розвитку педагогів визначимо навчальну, сервісну, адаптаційну, дорадницьку, експертну, модераційну, акмеологічну, коучингову, компенсаторну, фасилітаційну, коригувально-рефлексійну тощо [3, с. 23].

Відповідно до проблематики, окресленої вище темою дослідження, на сучасному етапі очевидним є те, що місія органів управління освітою та науково-методичних установ в сучасних умовах це здійснення сервісного обслуговування інноваційних процесів, а саме, допомога педагогам і педагогічним колективам у переході на новий рівень діяльності, який задовольнив би сучасні потреби та дозволив підвищити якість освітніх послуг.

Бібліографія:

1. Закон України «Про місцеве самоврядування» (Закон від 21.05.1997 № 280/97-ВР, редакція станом на 17.06.2022). База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Закон України «Про співробітництво територіальних громад» (Закон від 24.07.2014, № 34 – ВР). База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text> (дата звернення: 03.07.2022).
3. Литвиненко Г. М., Клясен Н. Л. (2018). Система менеджменту освіти та сервісного обслуговування закладів освіти в умовах територіальних громад. *Нова педагогічна думка*. Рівне : РОППО. №2 (94)2, С. 22-24.
4. Сидоренко В. В. (2016). Інноваційні напрями науково-методичного супроводу професійного розвитку педагогічних працівників у системі післядипломної освіти. *Інформаційний збірник для директора школи та завідуючого дитячим садком*. Київ : РА «Освіта України». № 7-8(48). С. 22-29.

References:

1. Zakon Ukrainy «Pro mistseve samovriyduvannia» (Zakon vid 21.05.1997 № 280/97-VR, redaktsiia stanom na 17.06.2022). Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrainy»/VR Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Zakon Ukrainy «Pro spivrobitnytstvo terytorialnykh hromad» (Zakon vid 24.07.2014, № 34 –VR). Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrainy» / VR Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text> (data zvernennia: 03.07.2022).
3. Lytvynenko H. M., Kliasen N. L. (2018). Systema menedzhmentu osvity ta servisnoho obsluhovuvannia zakladiv osvity v umovakh terytorialnykh hromad. *Nova pedahohichna dumka* - Rivne : ROIPPO. №2 (94)2, S. 22-24.
4. Sydorenko V. V. (2016). Innovatsiini napriamy naukovo-metodychnoho suprovodu profesiinoho rozvytku pedahohichnykh pratsivnykiv u systemi pisliadyplomnoi osvity. *Informatsiyni zbirnyk dlia dyrektora shkoly ta zaviduiuchoho dytiachym sadkom*. K.: RA «Osvita Ukrainy». № 7-8(48). S. 22-29.]

Використання міжнародного досвіду у здійсненні державної політики підтримки обдарованої молоді в Україні

Коврига Олена Сергіївна

The use of International Experience in the Implementation of the State Policy of Supporting Gifted Youth in Ukraine

Olena KOVRYGA

elenakovriga@ukr.net

Тенденції суспільного розвитку постійно доводять, що молодь має велике значення, як на даному етапі розвитку, так і для перспектив майбутнього кожної країни, яка прагне реалізації й визнання бути кращою. Важливим і повчальним для української держави є зарубіжний досвід у сфері підтримки здібного молодого покоління.

Першими дослідниками й реалізаторами молодіжної політики стали європейські країни та США. Початок ХХ ст. став доленосним, саме тоді почали створюватися основні психометричні методики, оригінальні системи для навчання, проводилися наукові дослідження тощо. Більших обертів розвитку процес набрав лише по закінченню Другої світової війни. Особливому розвитку підпали наука й спорт [1, с. 18].

Минуло багато років, передуючі країни й по даний момент слідує сучасним тенденціям розвитку, як в державотворчих питаннях, як в середині країни, так і поза її межами. Одним з актуальних завдань, що стоять перед урядами багатьох країн, є вироблення дієвої національної моделі молодіжної політики, яка одночасно враховує специфіку соціальних, економічних, культурних умов, стратегію національної політики окремо взятої держави і міжнародний досвід її формування та здійснення. Молодь є найбільш динамічною, енергійною і активною частиною країни, тому ефективна молодіжна політика в сфері вирішення молодіжних проблем є не тільки фактором соціально економічної стабільності країни, а й гарантом безпеки держави в цілому [2, с. 11]. Варто наголосити, що українська молодь є активною і зацікавленою у перспективах розвитку, як власного, так і державного. Проте, Україні варто більш детально розглядати політику розвинених країн та орієнтуватися на кращі практики.

Безцінний досвід багатьох держав показує, що представлені можливості для молодих людей – забезпечують розвиток і держави, і молодого покоління, що дозволяє налагодити взаємозв'язок між органами державної влади та молоддю, а також отримати плідні результати [3, с. 4].

Аналізуючи зарубіжний досвід, впровадження й ведення політики, окрема молодіжної політики, ми зробили висновок, що досконалої підтримки та

реалізації державної молодіжної політики немає в жодній країні, але окремі аспекти в молодіжній політиці країн за кордоном - є цікавими й повчальними для нашої держави.

Бібліографія:

1. Головінський І. (2003). Педагогічна психологія. Київ : Аконт, 190 с.
2. Мотречко В. В. (2014). Особливості формування державної молодіжної політики в ЄС та перспективи її імплементації в Україні. Харків : ХарРІНАДУ, 17 с.
3. Немшилов О. О., Шимигирилова Л. Н. (2016). Особенности молодежной политики в Соединенных Штатах Америки. С. 2-5.

References:

1. Holovinskyi I. (2003). Pedahohichna psykholohiia. Kyiv: Akonit, 190 s.
2. Motrechko V. V. (2014). Osoblyvosti formuvannia derzhavnoi molodizhnoi polityky v YeS ta perspektyvy yii implementatsii v Ukraini. Kharkiv: KharRINADU, 17 s.
3. Nemshylov O. O., Shymyhyrylova L. N. (2016). Osobennosti molodezhnoi polytyky v Soedynennykh Shtatakh Ameryky. S. 2-5.

Розвиток провідницьких якостей з погляду акмеологічного підходу

Кондратенко Юлія Ігорівна

Development of Leadership Qualities From the Point of View of Acmeological Approach

Yuliya KONDRATENKO

jules.kondratenko@gmail.com

Освітнє поле України будується та розвивається відповідно до суспільних цілей та науково обґрунтованих засобів, методів і шляхів їх здійснення. Це зумовлює існування великої кількості педагогічних теорій та концепцій, а також технологій та методик. Саме вони є основою концептуальних моделей, уявних ідеальних варіантів розвитку освіти. Ми запропонували унікальну систему управління освітою як соціальною сферою, що забезпечує прогрес української нації. Це ідея провідництва в освіті.

За визначенням професора В. Крижка провідництво в освіті – це креативна позапарадигмальна діяльність суб'єкта (суб'єктів) освітньої системи з розширення її теоретичного та прикладного поля на основі унікального авторського бачення усвідомлених перспектив, що лежать за межами існуючої нормативної реальності [1]. Тобто провідник – той, хто спрямовує свої соціально-духовні зусилля на виведення людей зі стану душевного спокою, властивого нематеріальним об'єктам, а не людині; той, хто відкриває їм приховані потенції й актуалізує їх. Провідник визначає та проторує складний, але вивірний шлях до прогресу системи. У своєму дослідженні ми дійшли висновку на реальність фактору мультиплікативності комбінації провідницьких

якостей у здобувачів другого рівня вищої освіти зі спеціальності Управління закладом освіти. Загалом кількість цих якостей безмежна, що засвідчує дескриптивний аналіз різних класифікацій.

Так, найбільш успішна спроба створити класифікацію цінностей, яка широко використовується в соціологічних дослідженнях, належить Мілтону Рокичу. За ним цінності особистості поділяються на дві групи (на основі того, яким цілям та задачам слугує та або інша цінність): Т-цінності та І-цінності.

Термінальні цінності є мотивуючими у функціональному відношенні, оскільки являють собою кінцеві надцілі і стимулюють відповідну поведінку особистості. Серед Т-цінностей, які є властивими для провідника, можна виокремити: самостійність як незалежність в думках та оцінках, впевненість у собі, цікава робота, свобода як незалежність у вчинках та діях, пізнання (розширення свого кругозору, освіта...), активне, діяльне життя, життєва мудрість, творчість. Інструментальні цінності є принципами дії людини, моделями й способами її поведінки, необхідними й обов'язковими для функціонування термінальних цінностей. Притаманні керівнику-провіднику І-цінності – це: високі запити (домагання), вихованість, ефективність у справах, сміливість у відстоюванні своєї думки, ретельність (дисциплінованість), широта поглядів (уміння зрозуміти чужу точку зору, поважати інші смаки, звички), освіченість, самоконтроль, терпимість, тверда воля (уміння наполягти на своєму), раціоналізм (уміння логічно мислити), відповідальність (почуття обов'язку), незалежність.

Але є якості, які найбільш увиразнені в своїх проявах в діяльності особистості, яка здійснює управлінські функції в освіті. Це, так звані, імперативні провідницькі якості, що визначають структуру направленості особистості. Серед них ми виокремлюємо духовність (громадянськість, аксіологічна компонента), покликання (спрямованість на успіх), відповідальність, організованість (самоорганізованість), професійна та соціальна активність, наполегливість, продуктивна миследіяльність, дорадництво, вміння провадити (колектив/ ідеї), жертвовність тощо. Цей перелік створено нами і він не претендує на реальну системність управлінської діяльності та виконання провідницької місії керівником закладу загальної середньої освіти.

Необхідність акмеологічного підходу в управлінському процесі закладу освіти очевидна, оскільки суспільство очікує від закладу освіти, що її випускники будуть комунікабельними, креативними, самостійно мислячими особистостями, які прагнуть до успіху й уміють самостійно будувати індивідуальну траєкторію розвитку.

Основу акмеологічного підходу утворює розгляд управлінської діяльності керівника закладу освіти як однієї з форм прояву професіоналізму, досягнення в ньому вершин майстерності. Проводити діяльність колективу, спрямовану на досягнення вершин, може лише керівник, який сам прагне їх досягнути та якій мліже надихнути на звершення – провідник.

Звичайно, питання про те, чи можна розвинути всі окреслені провідницькі якості до рівня акме є дискусійним. Але наразі уся освітня система тяжіє до навчання протягом життя. Метою безперервної освіти є становлення особистості як у періоди первинної, вторинної соціалізації, так і в період «акме» особистості, коли на перший план висувається завдання компенсації потенційних можливостей. На цьому ж наголошує президент національної академії педагогічних наук України В. Кремень, розкриваючи основні шляхи модернізації самого змісту освіти в сучасному суспільстві. На питання: скільки вчитися? – «все більш упевнено ми відповідаємо – все життя».

Отже, оскільки освіта – це фундаментальна основа й одне з джерел створення реальної уяви про справжні та уявні цінності людини в різних життєвих сферах, то розробка ціннісного каркасу освіти, системи пріоритетних цінностей, педагогічних технологій відповідної орієнтації є необхідним і значимим кроком на шляху удосконалення системи освіти, розробки стратегії її розвитку.

Бібліографія:

1. Провідництво в освіті. Від ідеї до вічності : монографія; [за заг. ред. І. Богданова. Передмова академіка НАПН України В. Андрущенко. Київ: Освіта України, 2017. 368 с.
2. Управління закладом освіти: підручник для здобувачів другого рівня вищої освіти педагогічних університетів / С. Г. Немченко, В. В. Крижко, О. С. Боднар, В. В. Радул, О. М. Старокошко, Ю. І. Кондратенко. Бердянськ: БДПУ, 2022. 506 с.

References:

1. Leadership in education. From an idea to eternity: a monograph; [in general ed. I. Bohdanova. Foreword by V. Andrushchenko, Academician of the National Academy of Sciences of Ukraine. Kyiv: Education of Ukraine, 2017. 368 p.
2. Management of an educational institution: a textbook for students of the second level of higher education of pedagogical universities / S. G. Nemchenko, V. V. Kryzhko, O. S. Bodnar, V. V. Radul, O. M. Starokozhko, Yu. I. Kondratenko. Berdyansk: BDPU, 2022. 506 c.

Сучасні аспекти наукових змін: інноваційні ідеї у дисертаційних дослідженнях китайських аспірантів Університету мистецтв і наук у Сичуані, П.Р. Китай

Кравченко Ганна Юріївна

Contemporary Aspects of Scientific Change: Innovative Ideas in Dissertation Research of Chinese Postgraduate Students of Sichuan University of Arts and Sciences, P.R. China

Hanna KRAVCHENKO

innovatica@ukr.net

Сучасні університети вимагають сучасного управління. Університетська освітня система з китайськими характеристиками привертає все більшу увагу у напрямі дослідження її вдосконалення. Першорядною перевагою високорозвиненої країни є її людський потенціал, тому розвиток університетів Китаю характеризується активним впровадженням інноваційних технологій.

Спираючись на досвід, розробляти та впроваджувати нововведення є головним завданням підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів в умовах аспірантури. З розвитком академічної мобільності аспірантів в останні роки спостерігається значний приріст іноземних громадян в аспірантурі Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця.

Китайські аспіранти є викладачами, доцентами та професорами Університету мистецтв і наук у Сичуані, П.Р. Китай. Вони здійснюють освітню діяльність у межах своєї професійної компетентності.

Проблема, яка виникає у іноземних аспірантів на початку вступу до аспірантури – це обґрунтування теми наукового дослідження аспіранта. Безпосередньо у наукового керівника іноземного аспіранта та професорсько-викладацького складу університету має бути зацікавленість у сумісній роботі з китайськими аспірантами, що саме і підтверджує необхідність проведення розмови і виявлення наукових інтересів у майбутній науково-дослідницькій діяльності. Основні відмінності навчання китайських аспірантів в умовах аспірантури від традиційних підходів визначаються як методикою, так і технікою викладання, високою ефективністю та інтерактивністю освітнього процесу, який виявляється у високій мотивації аспірантів; підвищенні самосвідомості аспірантів; вивченні теорії, методики та практики сучасних вітчизняних та закордонних наукових досліджень; формуванні здатності до ухвалення наукових підходів щодо прийняття самостійних рішень; набуття навичок вирішення наукових конфлікт-інтересів; розвитку здатності до проведення експериментальної роботи.

Враховуючи це китайські аспіранти на кафедрі педагогіки, іноземної філології та перекладу виявили зацікавленість такими темами наукових

досліджень: «Міжкультурна компетентність майбутніх перекладачів-бакалаврів в університетах Китаю» (Liu Yanshi), «Формування духовних цінностей та духовної культури в університетах Китаю» (Liu Meihuang), «Роль організаційної культури в адміністративному управлінні закладами вищої освіти Китаю» (Jin Lang).

Чому саме ці теми визначено сучасними аспектами наукових змін?

Адже, як засвідчує сучасна практика функціонування закладів вищої освіти в Україні, на сьогодні інновації не тільки підвищують ефективність навчально-освітньої діяльності, але й спрямовують їх розвиток, розвиток професійної компетентності професорсько-викладацького складу кафедр, покращують умови та засади здобуття вищої освіти майбутніми фахівцями. Тому обрані китайськими аспірантами теми наукових досліджень мають інноваційний потенціал. Розглянемо який.

Перший напрям дослідження «Міжкультурна компетентність майбутніх перекладачів-бакалаврів в університетах Китаю» (Liu Yanshi) спрямовано на обґрунтування комплексної моделі управління розвитком міжкультурної компетентності бакалаврів-перекладачів та створення кваліметричних субмоделей визначення ефективності формування та розвитку міжкультурної компетентності майбутніх перекладачів-бакалаврів в університетах Китаю (Провінція Сичуань). Другий напрям дослідження «Формування духовних цінностей та духовної культури в університетах Китаю» (Liu Meihuang) розглядає сучасні педагогічні теорії та методики формування музичної культури вчителів мистецтва, які потребують дотримання педагогічних умов, забезпечення яких, сприятиме позитивному впливу на розвиток духовної культури у майбутніх вчителів музики. Останнім часом у наукових роботах автори приділяють увагу дослідженню організаційно-педагогічних умов досліджуваного процесу. А в нашому випадку виникає потреба розкриття поняття «організаційно-педагогічні умови формування духовної культури у майбутніх вчителів музичного мистецтва». Дослідження Liu Meihuang спрямовано на розгляд значення принципу інтеграції професійної підготовки майбутніх вчителів музики, розробку моделі та технології впровадження складових моделі управління процесом формуванням духовної культури у майбутніх вчителів музики в Китаї (Провінція Сичуань). Третій напрям дослідження «Роль організаційної культури в адміністративному управлінні закладами вищої освіти Китаю» (Jin Lang) передбачає виникнення інтересу до організаційної культури як інструменту управління, що може забезпечити появу переваг, необхідних для успішної конкуренції закладу вищої освіти в Китаї на внутрішньому і зовнішньому ринках освітніх послуг. Усвідомлення організаційної культури дозволяє краще зрозуміти організацію, її

функціонування, призначення на ринку освітніх послуг, і не лише те, що відбувається, але й чому це відбувається. Таким чином розкриття теми та доведення її ефективності передбачає створення моделі управління організаційною культурою студентів у закладах вищої освіти в Китаї (Провінція Сичуань) та розроблення інструментарію управління організаційною культурою студентів у закладах вищої освіти з метою обґрунтування та вибору стратегії її розвитку.

Отже, за результатами розгляду теоретико-методичних та практичних засад зазначених вище наукових досліджень, визначено перспективи, а саме: розроблені інновації спрямовуватимуть розвиток закладів вищої освіти Китаю (Провінція Сичуань) стосовно їх результативного функціонування у напрямі покращення освітнього процесу, забезпечення якості освіти та підвищення якості надання освітніх послуг.

Адаптивні процеси в освіті очима класиків та сучасних дослідників

Кушнір Вікторія Владиславівна

Adaptive Processes in Education Through the Eyes of Classics and Modern Researchers

Victoria KUSHNIR

kushnir2610@gmail.com

Фундамент наукового обґрунтування адаптивного навчання закладений ще класиками педагогіки: Я. Коменським, І. Песталоцці та ін. Я. Коменський описав [1, 2] найважливіший принцип дидактики – принцип індивідуального підходу, вказавши на необхідність урахування індивідуальних особливостей учня для його успішного навчання. Педагог-гуманіст І. Песталоцці у своїх працях вказував на необхідність урахування індивідуальних якостей дитини з метою доведення до досконалості закладених у ній від природи розумових, фізичних і моральних якостей [3]. Професор Гарвардського університету, психолог Б. Скіннер, засновник біхевіоризму, запропонував реалізувати ідею адаптивного та персоналізованого навчання через лінійну систему програмованого навчання [8].

На думку М. Ростоки [5] «темп і успішність процесу адаптації в нових умовах багато в чому залежить від індивідуально-психологічних особливостей суб'єкта адаптації, а «індивідуальність – є особисте, притаманне тільки саме одній людині у всьому світі поєднання властивостей і якостей». Дослідниця вважає, що «для ефективної організації адаптаційного процесу того чи іншого суб'єкта необхідно володіти інформацією про рівень розвитку його пізнавальної сфери, його особистісних і соціальних властивостей і якостей (рівень

розвиненості його мислення, пам'яті, уваги, уяви та ін.) – саме від цього залежить ефективність індивідуальної адаптації, що передбачає надбання знань і отримання нового досвіду в нових умовах людиною»/

Техніко-технологічний аспект адаптивних процесів в освіті розкривається у роботі П. Брусиловського і Ч. Пейло [6]. Ними досліджено адаптивні та «інтелектуальні» системи формування мереж з використанням технологій штучного інтелекту, розглянуто адаптивні гіпертекстові та адаптивні гіпермедійні системи. Авторами використано такі технології, як: адаптивне представлення, адаптивна підтримка навігації, адаптивна фільтрація даних (AIF – Adaptive Information Filtering) та ін. Вони зосереджують увагу на необхідності зміни змісту навчання для різних учнів і груп учнів шляхом введення в облік даних, накопичених в індивідуальній або груповій моделі учня, тим самим забезпечуючи освітньому процесу індивідуально сплановану послідовність навчальних матеріалів і завдань. У свою чергу, А. Дас здійснив аналіз [7] освітніх платформ і вибрав ті, які, на його думку, найкраще пропонують рівень адаптивності навчання. Наприклад, Smart Sparrow – платформа з пропозицією веб-курсів. Навчальні матеріали надаються здобувачеві освіти на основі аналізу його відповідей та аналізу навчальних курсів залежно від результатів виконаних ним завдань. Адаптивні функції та визначені алгоритми в Smart Sparrow не створюються заздалегідь, викладачі можуть самостійно створювати адаптивні функції на основі аналізу динамічних даних, таких як час, проведений здобувачем освіти на веб-сайті, чи кількість спроб відповісти на запитання тощо. Натомість, він розглядав багатофункціональність освітньої платформи ScootPad з її популярністю серед педагогів. Ця платформа використовує адаптивні алгоритми з прогнозованою аналітикою, візуалізацією даних і гейміфікацією, щоб забезпечити кожному здобувачеві освіти диференційоване навчання з індивідуальною траєкторією. Багатофункціональність платформи полягає в забезпеченні адаптивності та автоматизації практичних завдань.

Поява нових, поширених форм і засобів спілкування педагогів і здобувачів освіти уможливорює підвищення адаптивності освітнього процесу, дає змогу швидко змінювати як хід подання навчального матеріалу, так і форми та методи навчання, залежно від особистих потреб кожного здобувача освіти.

Нині переважна більшість навчального контенту адаптивного навчання характеризується досить примітивним зворотним зв'язком між особистими потребами здобувача освіти та адаптацією навчання до цих потреб. Як правило, цей зв'язок базується на аналізі вивчення здобувачем освіти поданого матеріалу, результатів виконання тестових завдань і незначних суб'єктивних факторів у той час, коли сучасні адаптивні технології дозволяють глибше визначити

ситуативний стан освітнього процесу та індивідуальні особливості кожного із суб'єктів навчання. Наше повсякденне життя наповнене різноманітними комп'ютерними службами, переважна більшість з яких є адаптивними, тобто вони певною мірою налаштовані відповідно до індивідуальних уподобань кожного користувача [3].

Отже, принцип адаптивності навчання в сучасних комп'ютерно-орієнтованих освітніх середовищах спрямовано на побудову персоналізованих освітніх шляхів, спрямованих на психологічне налаштування стереотипу дій особистості кожного здобувача освіти, його мислення та механізмів реалізації освітнього процесу в цілому. Адже, персоналізація – це вища форма адаптації змісту освіти до потреб кожного окремого суб'єкта навчання. Персоналізація включає: адаптивний контент; адаптивне забезпечення навчальними матеріалами; адаптивний супровід взаємодії учня і педагога [4]. Таким чином, як за класикою науки, так й на думку сучасних дослідників, індивідуальні освітні траєкторії уможливають для здобувачів освіти досягнення результатів завдяки активізації адаптивних процесів в освітньому середовищі.

Бібліографія

1. Коменський Я. А. (1982). Обрані педагогічні твори. Т. 1, М. : Педагогіка, 656 с.
2. Історія педагогіки; [за ред. М. В. Левківського, О. А. Дубасенюк. Житомир: ЖДПУ, 1999. 336 с. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/18052/> (дата звернення 25.07.2022).
3. Максименко С. Д. (2008). Загальна психологія: навч. посібн. Київ : Центр учбової літератури, 272 с.
4. Мінцер О. П. (2017). Обрії розвитку адаптивного навчання. *Медична інформатика та інженерія*. № 1, С. 5-11.
5. Ростока М. Л. (2021). Специфічні особливості адаптаційного процесу та загальні закономірності індивідуальної адаптації. *Адаптивні процеси в освіті* : зб. матер. 6-го Всеукр. наук. форуму з міжнар. участю; [за наук. ред. Г. В. Єльнікової, М. Л. Ростокі; ред. з заг. питань: Л. О. Лузан, О. О. Почуєва, З. В. Рябова]. Харків, Мачулін, Вип. 3. С. 35-39. [160 с.]. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/724767/>.
6. Brusilovsky P. and Peylo Ch. (2003). Adaptive and Intelligent Web-based Educational Systems. *International Journal of Artificial Intelligence in Education*, № 13, pp. 156-169. URL : <http://www.pitt.edu/~peterb/papers/AIWBES.pdf> (дата звернення: 26.07.2022).
7. Das A. K., Best Adaptive Learning Platforms for Professional Development. URL: <https://indvstrvs.com/best-adaptive-learning-platforms-2018/> (дата звернення: 26.07.2022).
8. Skinner B. F. Recent Issues in the Analysis of Behavior, chapter 8 of the collection. URL : https://www.goodreads.com/book/show/2201489.Recent_Issues_in_the_Analysis_of_Behavior (дата звернення 26.07.2022).

References:

1. Komenskyi Ya. A. (1982). Yzbrannyye pedahohycheskye sochynenyia. T. 1, M. : Pedahohyka, 656 s.
2. Istoriia pedahohiky; [za red. M. V. Levkivskoho, O. A. Dubaseniuk. Zhytomyr: ZhDPU, 1999. 336 s. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/18052/> (data zvernennia 25.07.2022).
3. Maksymenko S. D. (2008). Zahalna psykhohohiia: navch. posibn. Kyiv : Tsentr uchbovoi literatury, 272 s.

4. Mintser O. P. (2017). Obrii rozvytku adaptivnoho navchannia. *Medychna informatyka ta inzheneriia*, № 1, S. 5-11.
5. Rostoka M. L. (2021). Spetsyfichni osoblyvosti adaptatsiinoho protsesu ta zahalni zakonomirnosti indyvidualnoi adaptatsii. *Adaptivni protsesy v osviti : zb. mater. 6 ho Vseukr. nauk. forumu z mizhnar. uchastiu; [za nauk. red. H. V. Yelnykovoï, M. L. Rostoky; red. z zah. pytan: L. O. Luzan, O. O. Pochuieva, Z. V. Riabova]. Kharkiv, Machulyn, Vyp. 3. S. 35 39. [160 s.]. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/724767/>.*
6. Brusilovsky P. and Peylo Ch. (2003). Adaptive and Intelligent Web-based Educational Systems. *International Journal of Artificial Intelligence in Education*, № 13, pp. 156-169. URL : <http://www.pitt.edu/~peterb/papers/AIWBEs.pdf> (дата звернення: 26.07.2022).
7. Das A. K., Best Adaptive Learning Platforms for Professional Development. URL: <https://indvstrvs.com/best-adaptive-learning-platforms-2018/> (дата звернення: 26.07.2022).
8. Skinner B. F. Recent Issues in the Analysis of Behavior, chapter 8 of the collection. URL : https://www.goodreads.com/book/show/2201489.Recent_Issues_in_the_Analysis_of_Behavior (дата звернення 26.07.2022).

Основоположні засади підготовки та написання науково-методичної статті – пріоритетного виду підвищення кваліфікації педагога

Лузан Людмила Олександрівна

The Fundamental Principles of Preparation and Writing of a Scientific and Methodical Article
are a Priority Type of Teacher Training

Liudmyla LUZAN

Luzan.1307.luzan@gmail.com

Одним із пріоритетних видів підвищення кваліфікації відповідно до «Концепції розвитку педагогічної освіти» (2018 р.) є «Запозичення педагогічними працівниками практичного досвіду виконання професійних завдань та обов'язків від кращих педагогічних працівників (наставників)», а також передбачає атестацію стажерів у формі розроблення методичних напрацювань [5]. У Законі «Про освіту» (2017 р.) зазначено, що в системі реформованої освіти одним із пріоритетних і загально визнаних способів оприлюднення результатів професійного розвитку педагогів є науково-методична публікація [4].

За традиційною класифікацією, науковий стиль розгалужується на чотири основні різновиди: **власне науковий, науково-навчальний, науково-популярний, науково-публіцистичний**. Але в деяких джерелах виокремлюються ще й науково-методичний, виробничо-технічний [9, с. 12].

У тематиці та змісті науково-навчальних, науково-методичних і навчально-методичних текстів повинна відображатися специфіка закладу освіти. Вони мають відповідати принципу фаховості, містити нові знання, бути інформаційно актуальними й пізнавально цінними, водночас доступними за змістом і обсягами інформації, написані за сучасними вимогами наукового стилю, беручи до уваги його різновид [7]. Відтак постає потреба поглиблено й докладно розглянути основоположні засади підготовки та написання науково-методичної статті. Здійснюючи науково-методичну роботу, учителі опрацьовують тексти

науково-навчального (дидактичного), власне наукового, науково-інформативного, науково-довідкового та науково-публіцистичного підстилів. При цьому слід ознайомитися з культурою оформлення наукових статей різних видів (за змістом і читацьким призначенням). На сьогодні маємо сформульовані науковцями загальні правила роботи з науковим текстом як правила його читання (розуміння):

1. Ознайомтеся спочатку з бібліографічним описом тексту.
2. Переконайтеся, що розумієте всі слова, терміни, терміносполуки, фрази.
3. Читайте з олівцем у руках, робіть потрібні позначки, нотатки.
4. Обміркуйте здобуту інформацію, осмисліть, спираючись на свої знання та досвід, систематизуйте її.
5. Доберіть самостійно приклади, що ілюструють головні ідеї.
6. Занотуйте основну інформацію.

Критично сприймайте прочитане, порівнюйте з іншими джерелами щодо висвітлюваного питання, знайомлюйтеся з рецензіями на опрацьовані наукові джерела [8, с. 22-23]. Ці вміння можна швидко розвинути, користуючись методичним інструментарієм, що сприятиме надалі виконанню науково-дослідної роботи, яка є обов'язковою для професійного зростання вчителів. Науково-методична фахова стаття, як і будь-який науковий текст, має бути оформлена чинними нормативними засобами наукової мови. Важливими **завданнями** є забезпечення гармонійного зв'язку змісту (теми, смислу, сутності) та форми (**структури, характеру, обсягу ілюстрованого матеріалу, класифікації джерел, бібліографічного опису**); розроблення оптимальної моделі: чітко й стисло донести потрібну інформацію до адресата.

Реальну допомогу авторам-початківцям з означеної теми може надати опрацювання наукових статей (праць) сучасних учених: О. Горшкової [1], В. Грициної [2], Д. Дроздовського [3], В. Лавренюк [6], Н. Романишиної [10], П. Селігея [11], О. Семеног і Ю. Романенко [12], В. Сірук і О. Сиви [13], О. Целякової [14], І. Ющука [15] та ін. З власного досвіду й досвіду авторів-початківців можна порадити використовувати алгоритмічний припис до підготовки та написання наукової статті (за Г. Онуфрієнко) [8, с. 259-260]:

7. Сформулюйте, ретельно обдумавши, основну мету статті та усвідомте завдання статті.

8. Визначте основну проблему (тему) та сформулюйте за її основою назву статті (заголовок статті може називати тему в узагальненому вигляді, а через двокрапку – її аспекти, підтеми).

9. Запишіть деталізований план статті та сформулюйте основні тези (як відповіді на пункти плану), очікувані (передбачувані) висновки.

10. Продумайте вступну частину як обґрунтований виклад актуальності теми (проблеми), практичної значущості.

11. Наведіть огляд джерел, у якій вивчалася тема (проблема). Зазначте оглядові статті, що з'явилися останнім часом.

12. Визначте й запишіть дефініції (означення) використовуваних у статті термінів.

13. Напишіть основний текст статті, спираючись на головні принципи: «від відомого – до невідомого, від простого – до складного»; сформулюйте висновки: обґрунтуйте значення роботи (дослідження) для вашої галузі знань; запропонуйте подальші напрями досліджень.

14. Перевірте узгодженість між планом і змістом статті, між назвою, метою, завданнями та висновками, між тезами та їх обґрунтуванням, ілюструванням.

15. Здійсніть самоконтроль виконаної роботи на мовному / мовленнєвому рівні, перевірте: правильність і точність мовного оформлення заголовка статті, анотації, відповідність вимогам наукового стилю та чинним правописним нормам сучасної української літературної мови, точність і правильність оформлення цитатій.

16. Оформіть бібліографічний апарат статті за чинним ДСТУ.

17. Здійсніть самоконтроль виконаної роботи на всіх її рівнях (змістовому, логічному, мовностилістичному) та внесіть необхідні корективи, відредагуйте статтю.

Важливі зауваги. Текст статті не повинен бути просто рефератом, оглядом опрацьованих джерел, що виконують лише інформативну функцію. Фахова стаття має виконувати такі функції: **дослідницьку, презентаційну** (представляти автора (авторів), **оцінну** (характеризувати стан наукових досліджень із певної проблеми), **комунікативну** (як засіб спілкування).

Отже, стаття має бути практичного спрямування:

- **назва статті** має бути інформативною, привабливою, ефективною (не більше 12 слів);

- **анотація** – це презентація статті, тому повинна бути цікавою та зрозумілою без прочитання всього тексту статті (лат. *annotatio* – зауваження, помітка, від *annoto* – позначаю), лаконічною. Основна її інформація: які проблеми, питання висвітлюються, що констатує автор, які висновки формулює;

- **ключові слова:** 5-12 слів або словосполучень зі статті, найважливіших термінів. Використовуйте лише прийняті (унормовані) скорочення. Уникайте слів із широким значенням (система, контроль, аналіз і т. п.);

- **вступ** має переконати, що Ваша стаття актуальна й корисна. З'ясуйте, у чому полягає проблема, яка мета, гіпотеза, наскільки важлива робота. Наведіть огляд найважливіших статей (праць) з означеної теми, в основному за 5 попередніх років. Цитуйте основні наукові публікації, на яких ґрунтується ваша стаття, за умови їх ретельного опрацювання. Уникайте покликань (посилань) на застарілі за часом статті. Не використовуйте цитатії, що не стосуються теми;

- не копіюйте чужі ідеї, фрагменти тексту без указівки на першоджерело – **дотримуйтесь академічної доброчесності**, що передбачає: а) посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей...; в) надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність [2];

- **опишіть, які методи** ви використовували для вивчення та дослідження окресленої проблеми (викладайте суть дослідження), яких результатів досягли (що уточнили, виявили, з'ясували, класифікували, описали, розробили);

– **для узагальнення результатів використовуйте** (якщо доцільно) зрозумілі та інформативні рисунки, таблиці, графіки. Але вони й текст не повинні дублюватися. «Логічний порядок у мовленнєвих засобах, закладених у пам'ять людини, сприяє логічності її мислення», – слушно зауважує І. Юшук [14]. Саме тому дотримуйтеся зрозумілості, об'єктивності, точності та лаконічності мовно/мовленнєвого оформлення статті;

– **звертайте увагу на логіку висловлювань**, послідовність і побудову речень. Основний текст мають складати прості речення (12-17 слів) з активними формами (ми проаналізували й довели, а НЕ нами проаналізовано й доведено). Уникайте кількох тверджень в одному реченні, пасивних конструкцій, невідомих слів без їх пояснення, скорочень, крім загальноприйнятих. У тексті не повинно бути великої кількості недоцільно вжитих термінів, громіздких синтаксичних конструкцій, суміші різного рівня паралелізмів, зв'язаних сполучником і в одному реченні;

– **не зловживайте дієсловами** на -ться, безособовими на -но, -то;

– **будьте особливо уважні**, коли перекладаєте іншомовний текст (мова не повинна перешкоджати розумінню його змісту);

– **уникайте технічних помилок** (зверніться, якщо потрібно, за допомогою до професійного перекладача й редактора);

– **візьміть до уваги статтю** Пилипа Селігея «Логічність і гармонія: як композиція допомагає розуміти текст» [11], а також В. Грициної «Засоби авторизації мовлення в наукових текстах» [7].

Пропонуємо орієнтовний алгоритм статті з лексичними засобами організації тексту:

Актуальність пропонованої статті зумовлена потребою вивчити ключові аспекти... (проблемою, що є малорозробленою, не була об'єктом спеціального вивчення, перебуває в центрі уваги...).

Наукові розвідки з означеної проблеми з'явилися... (проводили вітчизняні та зарубіжні вчені, висвітлюючи її різні аспекти:...).

На нашу думку, варто звернути особливу увагу на праці таких науковців (точки зору з цього питання можна класифікувати таким чином:...).

Ми маємо на меті розглянути (мета статті полягає в тому, щоб..., метою є встановити (визначити, порівняти, описати, дослідити...)...

Виклад суті дослідження. Як бачимо, проблема... не втрачає актуальності. Крім того, варто акцентувати на таких її аспектах... (з'ясуємо та проаналізуємо чинними, від яких залежить...) У світлі зазначеного досліджувані матеріали можна класифікувати (узагальнити, структурувати)...

Аналіз дає підстави констатувати, що...

Повторимо як підсумок наших міркувань, що... (Узагальнюючи, підсумуємо: ... має низку переваг. По-перше, ..., по-друге, ...)

Сформулюємо основні висновки та рекомендації.

Зазначимо, що стаття не вичерпує загалом порушеної проблеми, а наші міркування можуть стати предметом подальших досліджень.

Перспективними напрямками дослідження окресленої проблеми вважаємо...

Отже, публікації педагогів-словесників, на наше переконання, мають стати присутнім внеском у розвиток суспільно престижної форми національної мови – літературної – у науковій сфері, що наразі є особливо актуальною проблемою.

Бібліографія:

1. Горшкова О. Г. (2008). Мовленнєва культура громадянина України як педагогічна проблема. *Мова як чинник формування громадянина України*: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (16-17 травня 2008 року); [за заг. ред. А. І. Павленка]. Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, С. 46-50.
2. Грицина В. (2014). Засоби авторизації мовлення в наукових текстах. *Дивослово*. Вип. 4. С. 38-40.
3. Дроздовський Д. (2018). Виклики й перспективи реформування сучасної освіти в Україні. *Дивослово*. Вип. 1. С. 2-6.
4. Закон України «Про освіту». URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145–19.
5. Концепція розвитку педагогічної освіти. URL: mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-konceptsiyi-rozvitkupedagogichnoyi-osviti.
6. Лавренюк В. (2016). Точність терміновживання в офіційно-діловому та науковому стилях мовлення. *Дивослово*. Вип. 10. С. 29-34.
7. Лузан Л. О., Писаренко Т. І. (2021). Підготовка до публікації фахової статті: метод. Інструментарій. *Джерело педагогічних інновацій. Українська мова та література: наук.-метод. журнал*; [упоряд.: Клімова С. В., Кротова І. В., Лузан Л. О.; за заг. ред. Л. Д. Покроєвої]. Харків: Харківська академія неперервної освіти. Вип. 1(33). С. 57 [224 с.].
8. Онуфрієнко Г. С. (2006). Науковий стиль української мови: навч. посібн. Київ : «Центр навчальної літератури». С. 22-23.
9. Пономарів О. Д. (1993). Стилїстика сучасної української мови: підручник. Київ, С. 12.
10. Романишина Н. (2020). Літературна освіта в економічному вимірі. *Дивослово*. Вип. 12. С. 52-61.
11. Селігей П. (2016). Особливості композиції наукових і навчальних текстів. *Дивослово*. Вип. 2. С. 28.
12. Семенов О., Романенко Ю. (2019). Науково-методична публікація як результат підвищення кваліфікації вчителя-словесника. *Дивослово*. Вип. 1. С. 2-5.
13. Сірук В., Сова О. (2021). Інтегроване навчання на уроках української літератури у 8 класі. *Дивослово*. Вип. 1. С. 60-64.
14. Целякова О. М. (2008). Формування духовної культури особистості сучасного українського суспільства, урахуваючи духовну спадщину попередніх поколінь і нові глобалізаційні процеси. *Мова як чинник формування громадянина України*: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (16-17 травня 2008 року); [за заг. ред. А. І. Павленка]. Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, С. 317-326.
15. Ющук І. (2019). Логічна структура синтаксису. *Дивослово*. Вип. 11. С. 30-34.

References:

1. Horshkova O. H. (2008). Movlennieva kultura hromadianyna Ukrainy yak pedahohichna problema. *Mova yak chynnyk formuvannia hromadianyna Ukrainy*: mater. Vseukr. nauk.-prakt. konf. (16-17 travnia 2008 roku); [za zah. red. A. I. Pavlenka]. Zaporizhzhia: TOV «LIPS» LTD, S. 46 50.
2. Hrytsyna V. (2014). Zasoby avtoryzatsii movlennia v naukovykh tekstakh. *Dyvoslovo*. Vyp. 4. S. 38-40.
3. Drozdovskyi D. (2018). Vykylyky y perspektyvy reformuvannia suchasnoi osvity v Ukraini. *Dyvoslovo*. Vyp. 1. S. 2 6.
4. Zakon Ukrainy «Pro osvitu». URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145–19.

5. Kontsepsiia rozvytku pedahohichnoi osvity. URL: mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitkupedagogichnoyi-osviti.
6. Lavreniuk V. (2016). Tochnist terminovzhyvannia v ofitsiino-dilovomu ta naukovomu styliakh movlennia. Dyvoslovo. Vyp. 10. S. 29 34.
7. Luzan L. O., Pysarenko T. I. (2021). Pidhotovka do publikatsii fakhovoi statti: metod. Instrumentarii. Dzherelo pedahohichnykh innovatsii. Ukrainska mova ta literatura: nauk.-metod. zhurnal; [uporiad.: Klimova S. V., Krotova I. V., Luzan L. O.; za zah. red. L. D. Pokroievoi]. Kharkiv: Kharkivska akademiia neperervnoi osvity. Vyp. 1 (33). S.57 [224 s.].
8. Onufriienko H. S. (2006). Naukovyi styl ukrainskoi movy: navch. posibn. Kyia: «Tsentr navchalnoi literatury». S. 22 23.
9. Ponomariv O. D. (1993). Stylistyka suchasnoi ukrainskoi movy: pidruchnyk. Kyiv, S. 12.
10. Romanyshyna N. (2020). Literaturna osvita v ekonomichnomu vymiri. Dyvoslovo. Vyp. 12. S. 52 61.
11. Selihei P. (2016). Osoblyvosti kompozytsii naukovykh i navchalnykh tekstiv. Dyvoslovo. Vyp. 2. S. 28.
12. Semenoh O., Romanenko Yu. (2019). Naukovo-metodychna publikatsiia yak rezultat pidvyshchennia kvalifikatsii vchytelia-slovesnyka. Dyvoslovo. Vyp. 1. S. 2 5.
13. Siruk V., Sova O. (2021). Intehrovane navchannia na urokakh ukrainskoi literatury u 8 klasi. Dyvoslovo. Vyp. 1. S. 60 64.
14. Tseliakova O. M. (2008). Formuvannia dukhovnoi kultury osobystosti suchasnoho ukrainskoho suspilstva, urakhovuiuchy dukhovnu spadshchynu poperednykh pokolin i novi hlobalizatsiini protsesy. Mova yak chynnyk formuvannia hromadianyna Ukrainy: mater. Vseukr. nauk.-prakt. konf. (16 17 travnia 2008 roku); [za zah. red. A. I. Pavlenka]. Zaporizhzhia: TOV «LIPS» LTD, S. 317 326.
15. Iushchuk I. (2019). Lohichna struktura syntaksysu. Dyvoslovo. Vyp. 11. S. 30 34.

Психолого-педагогічні основи підготовки дисертаційного дослідження в умовах воєнного стану

Лучанінова Ольга Петрівна

**Psychological-Pedagogical Foundations of Dissertation Research Preparation
in the Conditions of Martial Law**

Olha LUCHANINOVA

2007olgapetrovna@gmail.com

Нині триває жорстока війна, якій немає пояснень, але час все розставить на свої місця. Життя триває. Кожний українець тримає стрій на своєму місці. Найбільш відповідальне місце займають педагоги, бо несуть відповідальність за інших і свої дії.

Нами було проведено опитування студентів онлайн про їхній емоційний стан, почуття, коли ще йшов сорок п'ятий день війни. «Що ви відчуваєте сьогодні, коли йде війна, чути сирени...? – страх, безпорадність, роздратування, злість. Камертон душі і серця молодих людей наповнений відлунням війни, відбивається в їхніх почуттях та емоціях. Безпорадність, роздратування, злість свідчать про те, що студенти реагують на жорстокість і абсурдність війни [1]. «Що заважає вам навчатися в цих умовах?» – сирени, страх, відсутність

мотивації. Мотивація – це фізичний і психологічний процес, тому вона має певні складові – стимули, бажання, інтереси, внутрішні умови і мотиви тощо. Можливо, це втрата перспективи, сенсу життя, певний ступор психологічний, стрес, який перекрив внутрішні цінності людини. Це теж емоція або реакція організму на складну ситуацію, коли відсутність бажання щось робити пересилує, наступає одна із фаз прокрастинації [1]. Зрозуміло, що так само психологічно важко й дисертантам, які повинні вкладатися в відведені строки підготовки дисертаційного дослідження. З цієї точки зору тема є актуальною.

Кожна людина проживає якісь події у своєму житті вперше. Якщо дисертант – вчорашній здобувач вищої освіти, то процес адаптації під час підготовки дисертаційного дослідження буде більш подовжений у часі й психологічно виважений.

Якщо дисертант – викладач зі стажем, то варто наголосити на стресостійкості, емоційній гнучкості, комунікативному середовищі в умовах воєнного стану.

Ефективність психолого-педагогічної підготовки дисертаційного дослідження залежить від можливостей пристосування дисертанта до певних умов. До умов воєнного стану відноситься, перш за все, адаптація. Адаптацію доцільно розглядати з позиції таких складових, як: психологічна, що передбачає можливість діяти в умовах воєнного стану, організаційна – вміння планувати та проводити дослідження, дослідницькі дії, тактична – застосовувати та розробляти нові засоби у відповідності до потреб дослідження та умов діяльності.

Щодня ми адаптуємося, тому це процес оптимального режиму цілеспрямованого функціонування особистості, коли вся енергія, усі фізичні і духовні сили спрямовані і витрачаються тільки на виконання її основних задач навчання і виховання. Адаптуватися – це освоїтися в нових обставинах, у нашому випадку – в екстремальних умовах війни. Ступінь екстремальності таких умов в різних регіонах різниться. Не кожен готовий миттєво зреагувати на ситуацію чи подію адекватно. Спочатку карантин, перебування людей під час карантину в червоній зоні, коли мали місце певні обмеження, психологічно вплинуло на людей. Воєнний стан поглибив цю ситуацію, коли загроза життю стала не тільки явною, а й трагічною, емоційно забарвленою.

Стрес, критичний душевний стан, бажання вижити, осмислити себе, знайти своє місце, думати про майбутнє, – мабуть, це найбільше, що спостерігається серед студентів і викладачів у дні воєнного стану, дні напруженої праці на фронті й в тилу. У таких умовах дисертант має право вибору власної концепції дослідницької діяльності і відповідальності за її результати. Це пов'язано з інтегративною компетентністю всіх здобувачів вищої

освіти – уміння працювати й діяти в умовах невизначеності, яку дисертант може перевірити на практиці.

Рефлексивний характер дослідницької діяльності як психологічна основа підготовки дисертації виявляється у сформованості умінь здійснювати її самоаналіз, самооцінку тощо. Дослідницька діяльність з одного боку – це рефлексивне управління взаємною діяльністю, а з іншого – це рефлексивне управління власною діяльністю.

Важливу роль у дисциплінах психолого-педагогічного циклу відіграють методи моделювання, програмування і діагностики процесу навчання, пояснення сутності і суперечливості педагогічних явищ і об'єктів. Як це пов'язати з психологічними особливостями особистості дослідника в умовах воєнного стану, формуванням позитивної установки щодо її підвищення, постійною міжособистісною комунікацією, адаптивно-рефлексійною практикою?

На особистісному рівні дослідницька діяльність дисертанта є багатопараметричним інтегральним особистісним утворенням, продуктом діяльності на рівні свідомості й підсвідомості, зміною ролі суб'єктів навчання. Дисертант може прийняти іншу ідентичність в умовах воєнного часу, ніби взяти перепочинок від дослідницької діяльності й відчувати себе корисним в інших справах. Разом із тим підготовка дисертаційного дослідження як навчальний процес стала складовою їхнього життя, продовженням процесу пізнання в інших умовах. Щодня можна проводити рефлексійні вправи. Рефлексія – філософський метод, і сприймається в педагогіці як унікальна здатність людини в процесі сприйняття діяльності сприймати й саму себе, внаслідок чого людська свідомість постає як самосвідомість (знання про знання або думка про думку) [2]. Сьогодні люди приймають стан позитивної конгруентності, їхня поведінка стає адекватною обставинам. У такому стані людина може знайти в собі нові можливості, щоб стати іншою, реалізувати себе в інших сферах. Важливо у цій ситуації підвищувати саме внутрішню мотивацію, яка, як відомо, є найважливішим фактором успіху. Можливо, «Інтерактивний курс дослідницького мінімуму» сприятиме ефективності психолого-педагогічної підготовки дисертаційного дослідження.

Отже, перш за все, робота зі своїм психічним станом, мотивація. уникнення прокрастинації, позитивна конгруентність, комунікація з колегами, занурення в роботу – ось ті психолого-педагогічні основи, які допоможуть сьогодні аспірантам і докторантам у підготовці дисертаційного дослідження.

Бібліографія:

1. Лучанінова О. П. (2022). Роль адаптивно-рефлексійних практик в освітньому процесі закладів вищої освіти України у воєнний час. *Імідж сучасного педагога*. Вип. 3 (204), С. 52-59. DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-3\(204\)-52-59](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-3(204)-52-59).
2. Формування професійної рефлексії в педагогів. URL: <http://svitloforchuk.ck.ua/?p=974>.

References:

1. Luchaninova O. P. (2022). Rol adaptivno-refleksiinykh praktyk v osvithomu protsesi zakladiv vyshchoi osvity Ukrainy u voiennyi chas. Imidzh suchasnoho pedahoha. Vyp. 3 (204), S. 52-59. DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-3\(204\)-52-59](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-3(204)-52-59).
2. Formuvannia profesiinoi refleksii v pedahohiv. URL: <http://svitloforchuk.ck.ua/?p=974>.

Формування дидактичної компетентності майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю в контексті вимог роботодавців

Муринович Наталія

Formation of Didactic Competence of Future Engineers-Pedagogues of the Computer Profile
in the Context of Employers' Requirements

Nataliya MURINOVYCH

murinovichnata@gmail.com

У сучасному світі відбувається багато соціальних змін, які обумовлюють реальні потреби ринку праці та вимоги роботодавців до якості працівників. Тому виникає необхідність підготовки конкурентоздатних, висококваліфікованих, сучасних працівників, які будуть відповідати вимогам нашого суспільства. Одне з головних завдань формування у майбутніх фахівців вміння діяти в звичних ситуаціях, що буде сприяти кращій адаптації у майбутній діяльності.

Аналізуючи майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю можна сказати, що ця спеціальність актуальна в наш час, тому що комп'ютерні навички використовуються в багатьох сферах. Тому актуальним є з'ясування вимог роботодавців, що лежать в основі формування професійної компетентності.

Аналізуючи наукову літературу (дисертації, монографії, статті та ін.), нормативні документи (освітньо-професійні програми підготовки бакалаврів та магістрів, стандарт вищої освіти України), Класифікатор професій та Довідник кваліфікаційних вимог характеристик працівників було виявлено, що майбутній інженер-педагог комп'ютерного профілю може працювати викладачем: загальноосвітніх навчальних закладів, закладів професійно-технічної освіти, вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації, може здійснювати експериментально-дослідницьку діяльність.

Отримавши ступінь магістра цей фахівець може викладати у вищих навчальних закладах I-IV рівня акредитації, викладати спеціальні дисципліни, працювати інструктором з навчання персоналу на виробництві та обіймати адміністративні посади структурних підрозділів професійних навчальних закладів, центрів підвищення кваліфікації та підрозділів з навчання персоналу.

Також майбутні інженери-педагоги комп'ютерного профілю можуть працювати на виробництві адміністраторами, інженерами з програмного

забезпечення комп'ютерів, аналітиками програмного забезпечення, інженерами-дослідниками.

У нормативних документах зазначені компетентності, які повинні бути сформовані у фахівців цієї сфери. Серед них важливе місце посідає дидактична компетентність. Її сутність полягає у здатності приймати обґрунтовані рішення щодо визначення методів та засобів навчання; аналізувати, діагностувати та проектувати освітньо-навчальну діяльність; розробляти та використовувати дидактичні матеріали в навчальному процесі з використанням ІКТ; вирішувати різноманітні дидактичні та професійно-освітні завдання; вирішувати складні професійні завдання, які виникають в організації навчального процесу; здатності творчо мислити при організації навчального процесу та використовувати нестандартні підходи для здійснення освітньо-навчальної діяльності.

Аналіз сайтів пошуку роботи дозволив з'ясувати основні вимоги до майбутніх працівників у сфері ІТ-технологій. На основі цього було виявлено, що майбутні працівники повинні мати відповідальне ставлення до роботи, креативність, уміння працювати в команді, ініціативність, орієнтація на досягнення результату і якості, аналітичний склад розуму, сміливість, лідерські якості й т.д. Також було виявлено, що роботодавців цікавлять не тільки якості фахівців за технічним профілем, а й Soft Skills особистісні якості, які забезпечують компетентність фахівця. Серед них важливе місце посідає здатність до навчання себе та інших. Аналізуючи вище сказане, можна зробити висновок, що по-перше, важливим складником професійної діяльності фахівця не лише в сфері освіти, а й на виробництві та в сфері ІТ-технологій є педагогічна діяльність. По-друге, для адаптації випускника навчального закладу до професійної діяльності має бути сформована компетентність, яка визначається вимогами роботодавця. Існує професійна педагогічна діяльність, тому виникає значимість педагогічного складника у підготовці майбутнього інженера-педагога комп'ютерного профілю.

Бібліографія:

1. Освітня програма «Професійна освіта (Комп'ютерні технології) другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 015.39 Професійна освіта (Цифрові технології) Освіта/Педагогіка» URL: https://tnpu.edu.ua/about/public_inform/akredytatsiia%20ta%20litsenzuvannia/osvitni_prohramy/magistr/ipf/015.39_2021.pdf
2. Внутрішній стандарт вищої освіти УПІА другого рівня вищої освіти за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями). Освіта. URL: <https://drive.google.com/file/d/1hVP9CIRLgcfM3dHBgTOwjokpUDp37-GT/view>.
3. Класифікатор професій ДК 003:2010 чинний станом на 26.10.2017. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/klasf/nac_kls/op_dk003_2016.htm.
4. Горбатюк Р. М., Кабак В. В. (2015). Підготовка майбутніх інженерів-педагогів до професійної діяльності засобами комп'ютерних технологій : монографія. Луцьк : ВМА «ТЕРЕН», 264 с.
5. Дакігт Ч. (2016). Сила звички. Чому ми діємо так, а не інакше в житті та бізнесі. Харків, 431с.

References:

1. Osvitnia prohrama «Profesiina osvita (Kompiuterni tekhnolohii) druhoho (mahisterskoho) rivnia vyshchoi osvity za spetsialnistiu 015.39 Profesiina osvita (Tsyfrovi tekhnolohii) Osvita/Pedahohika» URL: https://tnpu.edu.ua/about/public_inform/akredytatsiia%20ta%20litsenzuvannia/osvitni_prohramy/magistr/ipf/015.39_2021.pdf.
2. Vnutrishnii standart vyshchoi osvity UIPA druhoho rivnia vyshchoi osvity za spetsialnistiu 015 Profesiina osvita (za spetsializatsiiamy). Osvita. URL: <https://drive.google.com/file/d/1hVP9CIRLgcfM3dHBgTOwjokpUDp37-GT/view>.
3. Klasyfikator profesii DK 003:2010 chynnyi stanom na 26.10.2017. URL.: http://www.ukrstat.gov.ua/klasf/nac_kls/op_dk003_2016.htm.
4. Horbatiuk R. M., Kabak V. V. (2015). Pidhotovka maibutnikh inzheneriv-pedahohiv do profesiinoi diialnosti zasobamy kompiuternykh tekhnolohii : monohrafiia. Lutsk : VMA «TEREN», 264 s.
5. Dakhihh Ch. (2016). Syl zvyhky. Chomu my diemo tak, a ne inakshe v zhytti ta biznesi. Kharkiv, 431s.

Науково-аналітичні огляди як адаптивна методика систематизації й узагальнення дослідницької інформації

Ростока Марина Львівна

Scientific and Analytical Reviews as an Adaptive Method
of Systematization and Generalization of Research Information

Marina ROSTOKA

marilvross@gmail.com

Аналітика – це базис інтелектуальної, логіко-розумової діяльності, спрямованої на рішення практичних завдань, в основу яких покладено не стільки принцип констатації фактів, скільки принцип «випередження подій», що уможливорює для організації або індивіда прогнозування майбутнього стану об'єкту або предмету аналізу [1].

За К. Зарембою з'ясовано, що для аналітиків важливо знати суть даних: первинних (оригінальних – реально зібраних безпосередньо дослідником) і вторинних (неоригінальних – отриманих іншими дослідниками – відкриті статистичні бази даних, наявні аналітичні записки, наукові статті та ін.). Дослідниця стверджує, що «у кількісних та якісних дизайнах дослідження, а також у дизайнах зі змішаними методами, застосовуються різноманітні інструменти й техніки (методи), щоб зібрати, опрацювати й аналізувати дані [9, с. 63, 65]. На нашу думку, однією із вагомих адаптивних методик систематизації й узагальнення інформації є аналітичний огляд, зокрема – науково-аналітичний. Зазначимо, що застосування адаптивного інформаційно-аналітичного інструментарію сприяє ефективності формування оглядового контенту [11, 12].

За О. Яценко аналітичний огляд є зведеною характеристикою інформації з первинних документів щодо певного питання, проблеми, теми (містить аргументовану оцінку та рекомендації з використання цієї інформації). Автор

зазначає, що метою аналітичного огляду є узагальнення основних тенденцій розвитку наукової думки, висвітлення цілісної картини проблемної ситуації, визначення труднощів розвитку галузі та висування пропозицій щодо можливих шляхів їх подолання [13, с. 11]. Звісно, що укладання науково-аналітичних оглядів є обов'язковим етапом наукового дослідження, у т.ч. у системі підготовки наукових кадрів – аспірантів, докторантів та ін. Це спрямовано на усвідомлення дослідниками досвіду попередників, здійснення ними критичної оцінки отриманих відомостей, формування власних висновків відповідно розглянутих тенденцій, закономірностей, реального стану проблеми та прогнозування результатів дослідження.

У контексті наукового дослідження відділу наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського (далі – ДНПБ) на тему «Бібліографічний та аналітичний супровід діяльності Національної академії педагогічних наук України щодо науково-методичного забезпечення модернізації та реформування освіти» (<https://lib.iitta.gov.ua/cgi/stats/report/themes/0120U002095/>) отримано прикладні наукові результати, які подано у формі аналітичних оглядів (довідкових бюлетенів), що є складовими системи інформаційно-аналітичного забезпечення освіти, педагогіки, психології. Запропонований аналітичний контент орієнтовано на допомогу дослідникам – це сприяє оперативному отриманню логічно структурованої науково-аналітичної інформації з проблем сучасних наукових досліджень з питань становлення і розвитку національної освіти, педагогіки, психології, зокрема у вигляді аналітичних оглядів [2, 3, 4, 5, 6, 7, 8].

Також слід зазначити, що у ДНПБ створено організаційно-виробничу систему зі здійснення інформаційно-аналітичної діяльності щодо наукового супроводу освітньої галузі України. Перспективним вектором інформаційної аналітики вважається дослідницький пошук інноваційних джерел задля ефективного впровадження під час модернізації і реформування освіти в Україні [10].

Таким чином, науково-аналітичні огляди як адаптивна методика систематизації й узагальнення інформації має своє пріоритетне значення, особливо в умовах трансформаційних змін та цифровізації науково-освітнього простору та є перспективним напрямом як у контексті її застосування дослідниками в науковій роботі, так й як предмет і об'єкт вивчення безпосередньо наукового дослідження.

Бібліографія:

1. Аналітика. *Вікіпедія*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Аналітика>.
2. Аналітичний вісник у сфері освіти й науки : довід. бюл. / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Київ, 2020. Вип. 11, 50 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/722217/>.

3. Аналітичний вісник у сфері освіти й науки: довід. бюл. / Київ : НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, 2020. Вип. 12, 91 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/722218/>.
4. Аналітичний вісник у сфері освіти й науки : довід. бюл. / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Вінниця : ТВОРИ, 2021. Вип. 13, 78 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/725240/>.
5. Аналітичний вісник у сфері освіти й науки : довід. бюл. / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Вінниця : ТВОРИ, 2021. Вип. 14, 39 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/727585/>.
6. Аналітичний вісник у сфері освіти й науки : довід. бюл. / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Вінниця : ТВОРИ, 2022. Вип. 15, 64 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/731389/>.
7. Аналітичний вісник у сфері освіти й науки : довід. бюл. / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Вінниця : ТВОРИ, 2022. Вип. 16, 61 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/731390/>.
8. Діяльність НАПН України щодо науково-методичного забезпечення модернізації та реформування освіти : огляд. вид. / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського; [авт.-упоряд.: Лапаєнко С. В., Агалець І. О., Гуралюк А. Г., Закатнов Д. О., Ростока М. Л. та ін. ; наук. ред. Лапаєнко С. В.]. Вінниця : ТВОРИ, 2022. 204 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/731346/>.
9. Зарембо К. та ін. (2021). Писати аналітику може кожен. Мистецтво переконливого тексту / К. Зарембо, А. Юнген, І. Лапшина, І. Сологуб, Т. Доронюк; упорядн. К. Зарембо. Київ : Віхола, 224 с. (Серія «Наукпоп»).
10. Ростока М. Л. (2020). Інформаційно-аналітичний супровід освіти як сфера наукової діяльності ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Педагогіка*, 8(15). DOI: [https://doi.org/10.33296/2707-0255-8\(15\)-05](https://doi.org/10.33296/2707-0255-8(15)-05).
11. Ростока М. Л. (2022). Інформаційно-аналітичний інструментарій кваліметричного підходу в системі підготовки наукових кадрів. *Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи. Том XII: Якісні дослідження для покращення життя людини* / [Ред.: Я. Гжесяк, І. Зимомря, В. Ільницький]. Конін – Ужгород – Перемишль: Посвіт, С. 84-86 [228 с.]. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/730510/>.
12. Ростока М. Л. (2022). Адаптивний інструментарій для віртуальних комунікацій в екосередовищі інформаційно-аналітичної системи підготовки наукових кадрів. *Інформація, комунікація та управління знаннями в глобалізованому світі: зб. матер. П'ятої міжнар. наук. конф., м. Київ, 23-24 червня 2022 р.* / упоряд. З. М. Сverdлик, М. М. Цілина. Київ : Вид. центр КНУКіМ, С. 189-192 [295 с.]. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/731267>
13. Яценко О. М. (2011). Укладання оглядових документів: практ. посібн.; НАПН України, Держ. Наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського. Київ : Нілан-ЛТД. 84 с. (На допомогу професійній самоосвіті працівників освітянських бібліотек; вип. 7).

References:

1. Analitika. Wikipediia. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Analitika>.
2. Analitichnyi visnyk u sferi osvity y nauky : dovid. biul. / NAPN Ukrainy, DNPB Ukrainy im. V. O. Sukhomlynskoho. Kyiv, 2020. Vyp. 11, 50 s. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/722217/>.
3. Analitichnyi visnyk u sferi osvity y nauky: dovid. biul. / Kyiv : NAPN Ukrainy, DNPB Ukrainy, im. V. O. Sukhomlynskoho, 2020. Vyp. 12, 91 s. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/722218/>.
4. Analitichnyi visnyk u sferi osvity y nauky : dovid. biul. / NAPN Ukrainy, DNPB Ukrainy im. V. O. Sukhomlynskoho. Vinnytsia : TVORY, 2021. Vyp. 13, 78 s. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/725240/>.
5. Analitichnyi visnyk u sferi osvity y nauky : dovid. biul. / NAPN Ukrainy, DNPB Ukrainy im. V. O. Sukhomlynskoho. Vinnytsia : TVORY, 2021. Vyp. 14, 39 s. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/727585/>.

6. Analitychnyi visnyk u sferi osvity y nauky : dovid. biul. / NAPN Ukrainy, DNPB Ukrainy im. V. O. Sukhomlynskoho. Vinnytsia : TVORY, 2022. Vyp. 15, 64 s. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/731389/>.
7. Analitychnyi visnyk u sferi osvity y nauky : dovid. biul. / NAPN Ukrainy, DNPB Ukrainy im. V. O. Sukhomlynskoho. Vinnytsia : TVORY, 2022. Vyp. 16, 61 s. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/731390/>.
8. Diialnist NAPN Ukrainy shchodo naukovy-metodychnoho zabezpechennia modernizatsii ta reformuvannia osvity : ohliad. vyd. / NAPN Ukrainy, DNPB Ukrainy im. V. O. Sukhomlynskoho ; [avt.-uporiad.: Lapaienko S. V., Ahalets I. O., Guraliuk A. G., Zakatnov D. O., Rostoka M. L. ta in. ; nauk. red. Lapaienko S. V.]. Vinnytsia : TVORY, 2022. 204 s. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/731346/>.
9. Zarembo K. ta in. (2021). Pysaty analityku mozhe kozhen. Mystetstvo perekonlyvoho tekstu / K. Zarembo, A. Yunhen, I. Lapshyna, I. Solohub, T. Doroniuk; uporiadn. K. Zarembo. Kyiv : Vikhola, 224 s. (Seriia «Naukpop»).
10. Rostoka M. L. (2020). Informatsiino-analitchnyi suprovid osvity yak sfera naukovo diialnosti DNPB Ukrainy im. V. O. Sukhomlynskoho. Adaptivne upravlinnia: teoriia i praktyka. Seriia Pedahohika, 8(15). DOI: [https://doi.org/10.33296/2707-0255-8\(15\)-05](https://doi.org/10.33296/2707-0255-8(15)-05).
11. Rostoka M. L. (2022). Informatsiino-analitchnyi instrumentarii kvalimetrychnoho pidkhodu v systemi pidhotovky naukovykh kadriv. Rozvytok suchasnoi osvity i nauky: rezultaty, problemy, perspektyvy. Tom KhII: Yakisni doslidzhennia dlia pokrashchennia zhyttia liudyny / [Red.: Ya. Gzhesiak, I. Zymomia, V. Ilnytskyi]. Konin – Uzhhorod – Peremyshl : Posvit, S. 84-86 [228 s.]. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/730510/>.
12. Rostoka M. L. (2022). Adaptivnyi instrumentarii dlia virtualnykh komunikatsii v ekoseredovyschi informatsiino-analitchnoi systemy pidhotovky naukovykh kadriv. Informatsiia, komunikatsiia ta upravlinnia znanniamy v hlobalizovanomu sviti: zb. mater. Piatoi mizhnar. nauk. konf., m. Kyiv, 23-24 chervnia 2022 r. / uporiad. Z. M. Sverdlyk, M. M. Tsilyna. Kyiv : Vyd. tsentr KNUKiM, S. 189-192 [295 s.]. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/731267>.
13. Iatsenko O. M. (2011). Ukladannia ohliadovykh dokumentiv: prakt. posibn.; NAPN Ukrainy, Derzh. Nauk.-ped. b-ka Ukrainy im. V. O. Sukhomlynskoho. Kyiv : Nilan-LTD. 84 s. (Na dopomohu profesiinii samoosviti pratsivnykiv osvitianskykh bibliotek; vyp. 7).

Результати наукового дослідження: зміст та презентація

Рябова Зоя Вікторівна

Results of Scientific Research: Content and Presentation

Zoya RYABOVA

Ryabova69@gmail.com

Результати наукового дослідження зазвичай описуються в останньому розділі дисертації. До них належать теоретичні дані щодо досягнення мети, що формулюється у вступі. Наприклад, якщо було сформульовано мету «Розробити модель підвищення кваліфікації керівників закладів загальної середньої освіти на основі маркетингово-моніторингових досліджень», то результат становить сама модель і дані щодо її експериментального застосування на практиці. Кожна ідея, що розроблена дисертантом, має бути перевірена експериментально. Для цього формується мета і завдання експериментальної

перевірки, що не є тотожними меті і завданням всього дослідження. Експериментальна перевірка носить частковий характер, а значить, і її мета, тоді, як мета всього дослідження є загальною. Досягнення мети передбачає не тільки теоретичне розроблення визначеної ідеї щодо вирішення проблеми дослідження, а й первинне використання запропонованої новації на практиці. Для практичного застосування розробленої моделі дослідник має розробити Програму, що має містити: мету і завдання експерименту; підготовчу частину, де передбачається навчання персоналу методики та певним технологіям використання розробленого теоретичного продукту дослідження. Потім визначається експериментальна група здобувачів освіти, яка бере участь в експериментальній перевірці. В умовах невизначеності, в яких ми зараз знаходимося (умови воєнних дій) таку перевірку краще здійснювати без контрольної та експериментальної груп, а проводити поточні вимірювання відносно однієї групи. При цьому перший вимір вважається контрольним, а всі наступні порівнюються з попередніми. Таким чином, при застосуванні розробленого дослідником новітнього продукту вимірювання показників здійснюється до самого себе. Зазначається показник на початку експерименту, показники поточних вимірів та наприкінці експериментального застосування розробленого продукту. Важливим є також створення інструментарію вимірювання, що має бути науково обґрунтованим і забезпечувати достовірні результати вимірювання. Висновок про доцільність використання розроблених дисертантом новітніх матеріалів на практиці має підтверджувати практико-орієнтований результат дослідження. Таким чином, зазначене вище свідчить, що результати дослідження можуть бути проміжними і кінцевими. Проміжними результатами є отримані дані аналітичного огляду літературних джерел в практики щодо теоретичної розробленості та практичного застосування проблеми, що вивчається дисертантом; розроблення новітнього продукту дослідження (моделі, методики, програми, методичних рекомендацій тощо); методика/технологія впровадження розробленої новації в практику; результати вимірювання динаміки показників її впровадження; розроблення методичних рекомендацій щодо її практичного застосування. Кінцевим результатом є апробована наукова новація, що була розроблена та експериментально перевірена.

Для представлення результатів дисертаційного дослідження готується презентація. Вона має бути невеликою (5-7 слайдів) та інформативною. Перший слайд – тема дослідження, його мета та завдання. Другий слайд – результати, що отримані при виконанні кожного завдання. Третій слайд – зміст запропонованих дисертантом змін, які треба ввести в освітній процес для вирішення проблеми, що визначив дослідник. Четвертий слайд –

методика/технологія впровадження розроблених новітніх наукових продуктів (моделі, програми, рекомендацій тощо). П'ятий слайд – визначення експериментальної групи та результати вимірювання динаміки змін якості навчання по роках при впровадженні розроблених дослідником новітніх матеріалів. Наступний слайд – висновок.

Таким чином, досягнення результатів дослідження і їх презентація мають бути заздалегідь спланованими і достовірними. В умовах невизначеності передбачається гнучкість процесу впровадження розробленого дослідником наукового продукту і адаптивний характер його впровадження.

Переформування та адаптація історичного контенту: аспект вивчення політичної культури гетьманщини XVIII ст. у контексті реалій сьогодення

Салагуб Людмила Іванівна

Reshaping and Adaptation of Historical Content: an Aspect of the Study of the Political Culture of the Hetmanate of the 18th Century. in the Context of Today's Realities

Lyudmila SALAGUB

luda.s1993@ukr.net

Вживає не сильніший і не розумніший, а той,
хто найкраще реагує на зміни, що відбуваються
(Гордон Драйден)

90-ті рр. XX ст. – початок XXI ст. – доба трансформації українського суспільства, зокрема – української історіографії, якій притаманний перехід від авторитарного формату до демократичного, відмова від одностороннього висвітлення історичних подій. У цей період відбулась методологічна переорієнтація пострадянських істориків, активізувалося дослідження «білих плям» минушини України. На зламі XX–XXI ст., на хвилі піднесення наукового інтересу до історії українського державотворення, виокремилась проблематика політичної історії Лівобережної України XVIII ст.

Впродовж останніх років одне з чільних місць у вивченні історичної ретроспективи Гетьманщини XVIII ст. набула проблематика політичної культури. Г. Макушина висвітлила концепт О. Струкевича через призму його інтегрального погляду на проблематику політико-культурної орієнтації еліти Лівобережжя [3, 4]. В. Кононенко дослідив Гетьманщину в контексті суспільно-політичних ідей та уявлень Східної Європи наприкінці XVII – у першій половині XVIII ст. [2]. Водночас недостатньої уваги приділено великому дослідницькому контентові, який останніми роками сформували вітчизняні історики. Метою цієї розвідки є дослідження поглядів вітчизняних істориків щодо історичних трансформацій політичної культури Гетьманщини у межах 1709-1764 рр.

Г. Макушина зацентрувала увагу на особливостях політичної культури різних станів населення Гетьманщини протягом XVIII ст. На її думку, кожен із них (старшина, духовенство, міщанство, козацтво та посполиті) мав свої особливості розвитку політичної культури [3, с. 6-7]. Одним із чільних факторів, що вплинув на формування сфери в «культурі», зазначеної вище, була тогочасна політична ситуація. Населення Гетьманщини, перебуваючи в умовах інкорпорації до складу Російської імперії, переживало зміни в політичній культурі [3, с. 7]. Історикиня наводить приклади «проникнення» в громадянське суспільство рис підданської політичної культури, притаманної російському суспільству XVIII ст. Серед них є такі: врахування думки російських чиновників та виконання норм царських і сенатських указів, що розповсюджувалися на Гетьманщину, «проведення засад» політики російських резидентів та I, II Малоросійських колегій, пошук шляхів входження до російського суспільства, безправне ставлення старшин до козаків і посполитих, які відробляли повинності на їхніх землях [3, с. 7].

О. Струкевич вважає, що політична культура української еліти другої половини XVII–XVIII ст. була активістською та активістсько-підданською [6, с. 167]. Г. Макушина розглядає кілька структурних елементів «явища», зазначеного вище, націлюючи нас на розуміння того, що в суспільному середовищі Гетьманщини відбувалося зростання інтересу до старої політичної традиції у зв'язку з проблемою доведення російським чиновникам своєї ідентичності та пошуку політико-культурних відмінностей українського суспільства від російського [3, с. 7]. Чільне місце історикиня надає політичним цінностям населення Гетьманщини (демократія, свобода, політична рівність, права людини, договірність, рицарська гідність, законність у суспільстві... [3, с. 7]. Л. Іванова висвітлює проблему автократизму та парламентаризму в політичній культурі українського соціуму, надаючи увагу значенню старшинських «кланів», їх домінуванню в політичному житті. Саме XVIII ст. ознаменувалося контролюванням ними практично всього суспільно-політичного та економічного життя на теренах Гетьманщини [1, с. 67].

На думку О. Струкевича, ідеї Просвітництва ставали ґрунтом політико-культурних орієнтацій козацьких старшин, утілюючись у проєктах і реальних кроках реформування суспільства Гетьманщини, прагненні розширити її автономію [6, с. 146]. Г. Макушина звертає увагу на те, що старшина намагалася обмежити владу гетьмана та розширити повноваження Ради Старшин. Вона була зорієнтована на те, щоб не допустити реалізації російської самодержавної моделі на теренах Гетьманщини [3, с. 9]. В умовах тогочасних реалій політичну активність населення Гетьманщини можна розглядати з двох позицій – автономістів та асиміляторів. Г. Макушина вважає, що перші були

громадянами, які орієнтувалися на самостійну державу, а другі – дивилися на поведінку російських чиновників, орієнтувалися на те, щоб радитися з ними; вони виїжджали на постійне місце проживання до Російської імперії, шукаючи там собі посад [3, с. 9].

Отже, протягом 2000-х рр. дослідження політичної культури Гетьманщини XVIII ст. набуло широкого резонансу серед вітчизняних істориків. Вони зацентрували увагу на висвітленні не тільки політики гетьманів у сфері економіки, культури, але й змістили акцент на політичні перипетії та владні колізії, що відбувалися на Лівобережжі. Чітко прослідковується історична репрезентація ключових віх з історії Гетьманщини 1709-1764 рр. не в контексті виняткового позиціонування тогочасних подій через призму гетьманування / безгетьманства, а зважаючи на детальне дослідження становища української старшини. Неабиякої актуальності набуло питання *політичної культури населення Гетьманщини*. Самостійний, широко заактуалізований проблемний вектор досліджень – *прояви подвійної малоросійської ідентичності*. Сучасні історики висвітлюють це питання через призму причинно-наслідкових зв'язків шляхом обґрунтування поведінки української старшини в межах історичної ретроспективи. Зважаючи на це, вони успішно працюють задля розвінчування сталих російських історичних стереотипних міфів.

Перспективи подальшого дослідження полягають в опрацюванні історичної літератури, у якій домінує парадигма щодо проведення бінарних паралелей між висвітленням колізій, зазначених вище, та світоглядними концептами тогочасних можновладців (української старшини) та пересічного населення.

Бібліографія

1. Іванова Л. Г. (2016). Гетьманщина у XVIII ст.: політичні процеси і постаті: (іст. нариси професора, кандидата історичних наук Іванової Л. Г.). Київ, 186 с.
2. Кононенко В. (2008). Гетьманщина в контексті суспільно-політичних ідей та уявлень Східної Європи (кінець XVII – перша половина XVIII ст.). *Український історичний збірник*. Вип. 11. С. 46-58.
3. Макушина Г. І. (2012). Політична культура населення Гетьманщини у XVIII ст. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили*. Серія: Історія. Т. 171, Вип. 159. С. 6-10.
4. Макушина Г. І. (2008). Політична та правова культура населення Гетьманщини XVIII ст. у сучасній історіографії. *Наукові праці Миколаївського державного гуманітарного університету ім. Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. Т. 88, Вип. 75. С. 116-123.
5. Струкевич О. (2000). Прийняття політичних рішень у Гетьманщині. *Краєзнавство*. № 1-2. С. 162-168.
6. Струкевич О. К. (1996). Політико-культурні орієнтації козацької старшини Гетьманщини середини XVIII ст. у загальноєвропейському контексті. *Українська козацька держава: витоки та шляхи історичного розвитку: матеріали Шостих Всеукраїнських історичних читань*. Київ-Черкаси, С. 134-146.

References:

1. Ivanova L. H. (2016). Hetmanshchyna u KhVIII st.: politychni protsesy i postati: (ist. narysy profesora, kandydata istorychnykh nauk Ivanovoi L. H.). Kyiv, 186 s.
2. Kononenko V. Hetmanshchyna v konteksti suspilno-politychnykh idei ta uiavlen Skhidnoi Yevropy (kinets KhVII – persha polovyna KhVIII st.). Ukrainskyi istorychnyi zbirnyk. 2008. Vyp. 11. S. 46-58.
3. Makushyna H. I. (2012). Politychna kultura naselennia Hetmanshchyny u KhVIII st. Naukovi pratsi Chornomorskoho derzhavnoho universytetu imeni Petra Mohyly. Seria: Istorii. T. 171, Vyp. 159. S. 6-10.
4. Makushyna H. I. (2008). Politychna ta pravova kultura naselennia Hetmanshchyny XVIII st. u suchasni istoriohrafii. Naukovi pratsi Mykolaivskoho derzhavnoho humanitarnoho universytetu im. Petra Mohyly kompleksu «Kyievo-Mohylianska akademiia». Ser.: Istorychni nauky. T. 88, Vyp. 75. S. 116-123.
5. Strukevych O. (2000). Pryiniattia politychnykh rishen u Hetmanshchyni. Kraieznavstvo. № 1–2. S. 162-168.
6. Strukevych O. K. (1996). Polityko-kulturni oriiientatsii kozatskoi starshyny Hetmanshchyny sereyny KhVIII st. u zahalnoievropeiskomu konteksti. Ukrainska kozatska derzhava: vytochy ta shliakhy istorychnoho rozvytku: materialy Shostykh Vseukrainskykh istorychnykh chytan. Kyiv-Cherkasy, S. 134-146.

Актуалізація проблеми формування національної ідентичності майбутніх учителів історії в університетах України з імплементацією досвіду Республіки Польща

Черевичний Геннадій Семенович

Updating the Process of Forming the National Identity of Future History Teachers in Ukrainian Universities
with the Implementation of the Experience of the Republic of Poland

Gennadii CHEREVYCHNYI

gscherevichnyi@gmail.com

Одним із пріоритетних напрямів в епоху становлення інформаційного суспільства визначається створення цілісної та ефективної національної системи освіти. Проте питання модернізації та реформування освітньої галузі, зокрема з оновлення змісту освітнього середовища підготовки педагогічних працівників, які мають спрямовувати свою діяльність на формування і розвиток інтелектуального і трудового потенціалу держави зі збереженням національної ідентичності залишається актуальним в аспекті євроінтеграційного спрямування України.

По-перше, майбутнє держави залежить в об'єктивному сенсі від вчасного виявлення і формування особистості вчителя, а також збереження та розвитку його потенціалу. Саме тому, що інтелектуальний і трудовий потенціал особистості (країни, суспільства) є визначальним фактором економічного розвитку будь-якої держави.

По-друге, сталий розвиток освіти, зокрема, динамічність трансформаційних процесів у руслі її інформатизації, зумовлює необхідність

ефективного використання педагогічних ресурсів, інформаційно-комунікаційних технологій, сучасних технічних засобів передбачає продуктивне використання та подальше інтелектуальне зростання громадян [1].

По-третє, швидкоплинність інформаційних потоків, поява новітніх технологій як у суспільному бутті людини, так і в професійному та освітньому просторі, вимагають підготовки інноваційно спрямованих громадян країни, які мають бути здатними до адаптивного сприйняття глобальних трансформаційних процесів сучасності.

Поряд з цим, намагання України постати конкурентоздатною європейською державою зумовлює імплементацію досвіду Республіки Польща як однієї з найбільш близьких культурно, ментально, так й історично країн ЄС. Тобто, враховуючи євроінтеграційний курс розвитку України, закріплений на конституційному рівні, видається доцільним дослідити та впровадити, критично осмисливши, досвід Республіки Польща як частини європейської освітньої системи. Зокрема, практичний інтерес становить нормативно-правове забезпечення чинної професійної підготовки майбутніх учителів (історії) через призму польського законодавства, створеного у 21-му столітті.

Звичайно актуальним є необхідність звернути увагу з точки зору досвіду розвитку системи вищої освіти та ефективності їх застосування на практиці у низці законодавчих документів: Закони та Постанови про систему освіти (Polska. Ustawa, 2005; 2007; 2011; 2012; 2013), Стратегію розвитку вищої освіти в Польщі до 2010 року, Закону про вищу освіту, виданому Міністерством науки і вищої освіти Республіки Польща у 2013 році (Prawo o szkolnictwie wyższym, 2013), Стандарт підготовки до професії вчителя (2006) адаптовано до європейських вимог тощо. У цьому сенсі перед педагогами, особливо які є учителями історії, котрі спрямовуватимуть свою педагогічну діяльність, передусім, на формування і розвиток національної ідентичності своїх учнів, постає низка логічних запитань: як спрямувати інтелект окремої людини у правильно окреслене викликами сучасності русло; як узгодити особисті, суспільні та національні інтереси; яким чином забезпечити національній економіці перехід на випереджальні позиції формування інтелектуального і трудового потенціалу країни тощо.

Отже, доцільним є спрямування потенційних можливостей майбутніх учителів історії, які й утворюватимуть інтелектуальний і трудовий потенціал суспільства, у чітко сформульовані пріоритети з метою досягнення позитивного економічного ефекту на засадах національної свідомості з урахуванням історичного досвіду з формування національної ідентичності українців та імплементацією ефективних практик з досвіду Республіки Польща.

Бібліографія

1. Ростока М. Л. (2017). STEM-підхід у контексті формування інтелектуального потенціалу України. *Наукові записки Малої академії наук України*. Вип. 10. С. 60-67. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/snjasu_2017_10_9.

References:

1. Rostoka M. L. (2017). STEM-pidkhyd u konteksti formuvannia intelektualnoho potentsialu Ukrainy. *Naukovi zapysky Maloi akademii nauk Ukrainy*. Vyp. 10. S. 60-67. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/snjasu_2017_10_9.

Адаптація освітнього простору ліцею через створення цифрового закладу на платформі HUMAN школа

Чуприна Олександр Анатолійович, Назаренко Василь Павлович

Adaptation of the Educational Space of the Lyceum Through Creation
of a Digital Institution on the Human School Platform

Oleksandr CHUPRYNA, Vasyl NAZARENKO

Наприкінці 2018 року на засіданні педагогічної ради було визнано, що для подальшого розвитку **необхідно осучаснити модель методичної роботи** закладу через заміну традиційної роботи у форматі методичних об'єднань учителів початкових класів, гуманітарних, природничих, математичних та оздоровчих навчальних дисциплін, а також класних керівників, діяльність яких часто дублювалася, на інноваційну. 2019/2020 навчальний рік розпочався з **формування творчих груп** учителів.

У результаті самостійного вибору педагогічні працівники створили 3 творчі групи: «**Цифрові практики**» (модератор Чуприна О. А.), «**Цифрові інструменти для інтелекту**» (модератор Редька О. М.), «**Інструменти нових методик**» (модератор Павленко Л. В.), основним завданням яких стало вивчення сучасних освітніх трендів, способів реалізації методичного потенціалу вчителів в умовах реформи освіти, надання методичної та практичної допомоги колегам в оволодінні мультимедійної грамотності та цифрової компетентності тощо.

Впродовж навчального року учасниками творчих груп проведено **майстер-класи та тренінги**, під час яких на практиці була апробована низка мережевих інструментів для створення цифрових продуктів, проведені **обговорення** методичної доцільності та ефективності використання їх під час освітнього процесу а також був **розроблений алгоритм** вивчення досвіду з **упровадження** дистанційної освіти (рис. 1).

Рис. 1 Функціонал платформи

Етап упровадження дистанційного/віддаленого навчання група вчителів розпочала з пошуку ресурсної бази. Увагу привернула **платформа HUMAN Школа** та **HUMAN Урок** (як окрема частина першої) (<https://www.human.ua>). Дві форми організації платформи обумовлені можливістю організувати освітню діяльність як закладу освіти в цілому (HUMAN Школа), так і викладацьку діяльність окремим педагогічним працівником (HUMAN Урок). Це забезпечує реалізацію принципів автономності й академічної свободи для всіх учасників освітнього процесу.

Після вивчення функціоналу платформи (рис. 1) й обговорення з адміністрацією закладу було прийнято рішення розпочати роботу з упровадження дистанційного навчання саме на платформі HUMAN Школа.

Функціонал платформи повністю **задовольнив** потреби закладу: **забезпечив** створення бази закладу; функціонування *локальної мережі школи й класів*; зворотній зв'язок, щоденник; підтримку фактично усіх форматів, необхідних для здійснення дистанційного навчання. Серед ресурсів, задіяних платформою, є ZOOM, можливий вихід на інші мережеві застосунки тощо. Таким чином, функціонал дозволяє створити **повноцінну віртуальну школу**.

Створення віртуального навчального закладу «Комунальний заклад «Малинівський ліцей № 2» Малинівської селищної ради Чугуївського району Харківської області». Здійснення самої процедури зображено у покроковому плані, розробленому на підставі інструкції з приєднання закладу до платформи (рис. 2).

Рис. 2. Алгоритм організації дистанційного навчання

Зміст подальшої поточної роботи адміністратора полягав у наданні допомоги вчителям щодо наповнення їхніх курсів контентом. З цією метою **було проведено 2 тренінги**, під час яких учителі на практиці засвоїли роботу на платформі. Творчою групою була розроблена покрокова інструкція «Як розпочати роботу на платформі HUMAN Школа» (рисунок 3), були проведені тренінги, практичні заняття для набуття учителями навичок роботи з платформою. Крім того, розроблені пам'ятки для педагогів та учнів «Як підключитися до платформи HUMAN Школа».

Рис. 3. План упровадження дистанційного навчання в КЗ «Малинівський ліцей № 2»

Система HUMAN школа дозволяє учителю створити унікальну повноцінну **розробку уроку**, яка може містити, крім інструкцій, різноманітну графіку та інфографіку, файли відео та аудіо, гіперпосилання на зовнішні ресурси, в тому числі на Youtube, Zoom, сайти «На Урок», «Всеосвіта», Google-застосунки, Classtime, Wordwall, інші інструменти, перелік яких тільки в педагогічному колесі Аллана Каррінгтона складається з більше сотні одиниць. Також платформа дає можливість прикріпити до конспекту уроку готові документи з розширеннями .pdf, .txt, .docx, .xlsx тощо. Матеріали для наповнення учитель може брати із зовнішніх джерел або тих, які зберігаються на жорстких дисках. Із досвіду важливо відзначити, що кожне завдання і кожну діяльність доцільно супроводжувати **інструкцією**, додавання якої передбачено функціоналом (рис. 4).

Освітній процес із шаленою швидкістю прогресує, розвинені країни світу поступово діджиталізуються, упроваджують стандарти **DigComp 2.0** в усі галузі життєдіяльності, а в освіті – чи не найперше. Тому й нам, аби не відставати, теж треба оновлюватися та рухатися вперед. Це вимога часу й виклик усім нам, учасникам освітньої діяльності: дітям, батькам і вчителям.

Досвід упровадження платформи **HUMAN Школа** КЗ «Малинівський ліцей № 2» засвідчує, що вона, платформа, з її потужністю, структурою та функціоналом спроможна повною мірою організувати якісну освітню діяльність при дистанційному/віддаленому навчанні, відповідає світовим стандартам ISO в інтегрованості системи управління, якості послуг та надійності захисту персональних даних користувачів.

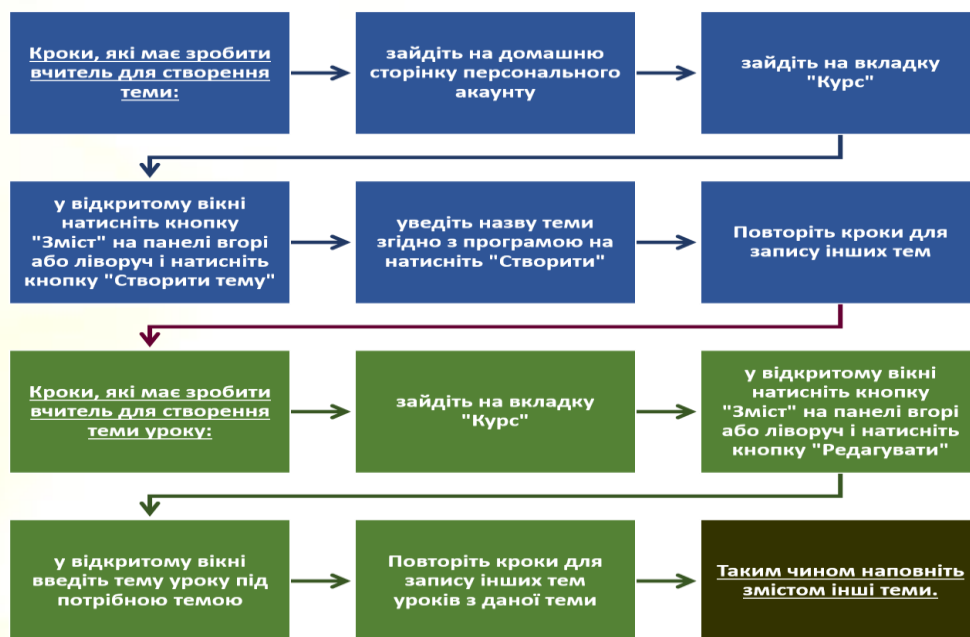

Рис. 4. Покрокова інструкція вчителю-предметнику «Як розпочати роботу на платформі HUMANШкола»

Бібліографія:

1. Bodnar O., Ivasiv O. (2019). Modelling and Assessment of Risk in Pedagogical Projects. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu*. t. 85, nr S.53-65. DOI: 10.26349/zn.wsb.w.poznaniu.0085.04.
2. Боднар О. Івасів О. (2020). Структура самооцінювання проектної діяльності у контексті адаптивного менеджменту. *Імідж сучасного педагога*. № 2(191) С. 9-14. DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2020-2\(191\)-9-14](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2020-2(191)-9-14).
3. Енциклопедія освіти / голов. ред. В. Г. Кремень. К.: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

References:

1. Bodnar O., Ivasiv O. (2019). Modelling and Assessment of Risk in Pedagogical Projects. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu*. t. 85, nr S.53-65. DOI: 10.26349/zn.wsb.w.poznaniu.0085.04
2. Bodnar O. Ivasiv O. (2020). Struktura samooceniuvannia proektnoi diialnosti u konteksti adaptivnoho menedzhmentu. *Imidzh suchasnoho pedahoha*. № 2(191) S. 9-14. DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2020-2\(191\)-9-14](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2020-2(191)-9-14).
3. Entsiklopediia osvity / holov. red. V. H. Kremen. K.: Yurinkom Inter, 2008. 1040 s.

Дидактична адаптація медичної інформації для викладання валеологічних дисциплін студентам немедичного профілю

Шевченко Олександр Сергійович

Didactic adaptation of Medical Information for Teaching Valeological Disciplines for Non-Medical Students

Alexander SHEVCHENKO

al.shevchenko1976@gmail.com

The state policy of health saving in Ukraine takes into account the prevention of socially significant diseases in the educational environment. The tool of such work is the teaching of valeological disciplines (Health Pedagogy, Basics of medical knowledge, Valeology, Basics of life safety), the mechanism – is the formation of valeological competence, the success criterion – is the achievement of the level of competence formation according to the qualimetric model [1; 2].

Educational materials of valeological disciplines are based on simplified medical information on anatomy, physiology, pathological anatomy, pathological physiology, therapy, hygiene, and other disciplines of the curriculum for medical students. Valeological disciplines for non-medical students are not often taught by physicians. Even less often, they are taught by physicians with a pedagogical education. Textbooks on valeological disciplines often contain dubious accents, and sometimes factual errors in medical matters, because they are compiled without the participation of physicians.

The solution to the problem is didactic adaptation of medical information using methods of **aggregation, scaling, balancing** and **expert evaluations**. Adaptation involves the participation of experts with medical education, pedagogical education, experience in medical and pedagogical activities.

References:

1. Shevchenko AS, Shtefan LV. Formation of valeological competence in non-medical students. Engineering and Educational Technologies. 2021;9(4):8-23. DOI: 10.30929/2307-9770.2021.09.04.01.
2. Shevchenko A. Qualimetric criteria for formation of valeological competence in the adaptive education system. Adaptive management: theory and practice. "Pedagogy" series. 2022;13(25):18p. DOI: 10.33296/2707-0255-13(25)-06.

АВТОРИ ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ

Authors of Theses of Reports

1. Акімова Олена Михайлівна / Olena AKIMOVA
2. Беляєв Сергій Борисович / Serhii BIELIAIEV
3. Боднар Оксана Степанівна / Oksana BODNAR
4. Бондаренко Тетяна Сергіївна / Tetiana BONDARENKO
5. Василенко Галина Дмитрівна / Halyna VASYLENKO
6. Гавлітіна Тетяна Миколаївна / Tetyana GAVLITINA
7. Гапон Леся Олексіївна / Lesia HAPON
8. Германсон Галина Олегівна / Halyna HERMANSON
9. Горішна Оксана Мирославівна / Oksana HORISHNA
10. Груць Галина Михайлівна / Halyna GRUTS
11. Дерека Катерина Олександрівна / Kateryna DEREKA
12. Єльнікова Галина Василівна / Halyna YELNYKOVA
13. Жога Руслан Анатолійович / Ruslan ZHOGA
14. Заслоцька Наталія / Natalia ZASLOTSKA
15. Калаур Світлана Миколаївна / Svitlana KALAUUR
16. Квятковська Анна Олегівна / Anna KVIATKOVSKA
17. Клясен Наталія Леонідівна / Natalia KLYASEN
18. Коврига Олена Сергіївна / Olena KOVRYGA
19. Король Вікторія / Victoria COROL
20. Кондратенко Юлія Ігорівна / Yuliya KONDRATENKO
21. Кравченко Ганна Юріївна / Anna KRAVCHENKO
22. Кушнір Вікторія Владиславівна / Victoria KUSHNIR
23. Лузан Людмила Олександрівна / Liudmyla LUZAN
24. Лучанінова Ольга Петрівна / Olha LUCHANINOVA
25. Муринович Наталія / Nataliya MURINOVYCH
26. Назаренко Василь Павлович / Vasyl NAZARENKO
27. Ростока Марина Львівна / Marina ROSTOKA
28. Рябова Зоя Вікторівна / Zoya RYABOVA
29. Салагуб Людмила Іванівна / Lyudmila SALAGUB
30. Туровська Ірина Олександрівна / Iryna TUROVSKAYA
31. Черевичний Геннадій Семенович / Gennadii Cherevychnyi
32. Чуприна Олександр Анатолійович / Oleksandr CHUPRYNA
33. Шевченко Олександр Сергійович / Alexander SHEVCHENKO

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ
«ШКОЛА АДАПТИВНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИМИ СИСТЕМАМИ»

Adaptive Processes in Education

Collection of Materials
3rd International Scientific Summer
Online School

July 5-6 2022

Issue 2 (5), 2022

Відповідальний за випуск, упорядник:
М. Л. Ростока

За загальною редакцією:
Г. В. Єльнікова, М. Л. Ростока

Редакційна колегія:
Л. О. Ануфрієва, Л. О. Бачієва, З. В. Рябова

Підписано до друку 28.08.2022
Формат 60х84/16. Папір офсетний. Ум. др. арк. 12,5. Друк цифровий.
Гарнітура Times New Roman. Наклад 300 прим.

Розміщено на сайті ГО «ШАУСПС» за посиланням:

<http://adaptive.org.ua/>

та в Електронній бібліотеці НАПН України:

<https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/732808>